
KAA^{SPU}UTARHA

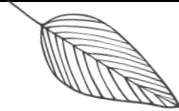
Posthumanistisen nykytaidetyöpajan versoja

ASKO HEIKURA | TAITEEN MAISTERIN OPINNÄYTE 2021

KAA^{SPU}UTARHA

Posthumanistisen nykytaidetyöpajan versoja

ASKO HEIKURA | TAITEEN MAISTERIN OPINNÄYTE 2021

KAAOSPUUTARHA

Posthumanistisen nykytaidetyöpajan versoja

Asko Heikura

Taiteen maisterin opinnäytetyö

Ohjaaja: Henrika Ylirisku

Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma

Taiteen laitos

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

2021

Tekijä Asko Heikura

Työn nimi Kaaospuutarha – Posthumanistisen nykyaikadetyöpajan versoja

Laitos Taiteen laitos

Koulutusohjelma Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma

Vuosi 2021

Sivumäärä 78

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Opinnäytetyö tutkii, millaisena näyttäytyy puutarhassa toteutettu posthumanistinen nykyaikakasvatus. Tutkimustehtävää tarkastellaan Hailuodon yhteisöpuutarhalla 3.6. ja 6.- 10.7.2020 toteutetun Kaaospuutarha-projektin kontekstissa, joka muodostaa tutkielman toimintaympäristön. Kyse oli 9–14-vuotiaille lapsille järjestetystä taidekasvatustoiminnasta, jossa kasveja lähestyttiin moniaistisesti niiden omassa ympäristössä nykyaikaisen keinoja käyttäen ja perinteisen puutarhanhoidon sääntöjä haastaen. Pelkkien kasvien hyödyntämisen sijaan työpajassa pyrittiin tarjoamaan tilaa ihmisten ja kasvien välisille kohtaamisille.

Opinnäytteen teoreettinen viitekehys nojasi posthumanistiseen kasvifilosofiaan, jonka avulla tarkasteltiin kasvien kohtaamisen mahdollisuuksia sekä kasvien ja ihmisten välisiä kulttuurisidonnaisia suhteita. Työpajan taidekasvatuksellinen lähestymistapa nojasi erityisesti esitystaiteen mahdollistamaan lajienväliseen performatiivisuuteen. Työn tutkimuksellinen lähestymistapa ammensi viimeaikaisesta postkvalitatiivisesta tutkimuksesta ja tutkimusmenetelmänä sovellettiin monilajista etnografiaa. Kerätty aineisto koostui tekijän ja taidekasvatustoimintaan osallistuneiden lasten tutkimuspäiväkirjoista, valokuvista ja videoista sekä lasten kanssa nauhoitetuista ja litteroiduista keskusteluista. Aineiston kanssa pyrittiin ajattelemaan, jolloin myös tutkija itse vaikutti aineistosta eikä sitä luokiteltu laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin mukaisesti. Aineistosta nostettiin esiin asioita, jotka vetivät puoleensa ja ”hehkuivat”.

Nykyaikaisen toimintatapojen avaamiin mahdollisuuksiin kasvien kanssa työskentelyssä syvennyttään kolmen esimerkkitalapauksen analysoinnin avulla. Ensimmäisessä tapauksessa tarkastellaan kylvötilannetta ei-ihmiskeskeisellä orientaatiolla ja problematisoidaan tutkielman tekijän oman pedagogisen ajattelun ihmiskeskeisyyttä. Toinen tapaus käsittelee kasvien lähestymistä teknologian avulla ja toiminnasta nousevia ei-suunniteltuja kohtaamisia sekä lasten kokeiluja. Kolmas esimerkki tarkastelee sitä lapsilähtöistä performatiivista toimintaa kasvien kanssa, joka kehkeytyi, kun taidekasvatustoimintaa suunnanneista alkuperäisistä suunnitelmista luovuttiin. Tutkielmassa spekuloidaan myös vastaavia tulevaisuuden projekteja ja palataan puutarhalle ajattelemaan kasvien kanssa.

Opinnäyte ei pyri yleistykseen eikä tarkasti määrittelemään posthumanistista nykyaikakasvatusta puutarhassa. Sen sijaan se tarkastelee ihmiskeskeisyyden tunnistamisen tärkeyttä ja että sitä voi harjoitella nykyaikaisen keinoin. Puutarhassa olemiseen syntyi erilaisia vaihtoehtoja taiteen kontekstissa teknologian ja performatiivisuuden kautta. Kaaospuutarha tarjosi monipuolisia ja merkityksellisiä mahdollisuuksia kohtaamiseen ei-inhimillisen kanssa. Samalla se auttoi pohtimaan omaa etiikkaa suhteessa kasveihin.

Avainsanat kuvataidekasvatus, kasviajattelu, kasvit, monilajinen etnografia, nykyaide, performanssi, posthumanismi, postkvalitatiivinen tutkimus, puutarhapedagogiikka

Author Asko Heikura

Title of thesis Kaaospuutarha – Posthumanistisen nykyaikaisen kasvatustyön versoja

Department Department of Art

Degree programme Degree programme in Art Education

Year 2021

Number of pages 78

Language Finnish

Abstract

This art education master's thesis examines possibilities of working with children and living plants in the context of contemporary art practices realized in the garden. In the art education workshop, which took place in the community garden of Hailuoto on June 3 and July 6-10, 2020, the children aged 9 -14 years approached the plants in their own vegetal environment and conditions, using the practices of contemporary art and challenging the rules of traditional gardening. Shifting focus from using plants as material or objects of learning, the workshop aimed to provide space for encounters between children and plants.

The theoretical framework of the thesis draws from the posthumanist philosophical discussion of human-plant encounters and on the cultural human-plant relations. The art educational content of the workshop was influenced by the interspecies performance within performance art. The thesis explored the topic through a post-qualitative research process influenced by multispecies ethnographies. The research material consisted of the written, spoken and visual data produced jointly by the children and the researcher. In the analysis attention was focused on phenomena that drew intuitively the attention of the researcher, "glowed", and allowed him to become affected. It was more about thinking with data rather than using a qualitative analysis to organize the research material.

The study raises three examples of child-plant relations emerging from the contemporary art practices. The first case examines the entanglement when sowing plants and the problems arising from the anthropocentric art educational plans made for the project. The second case concentrates on the child-plant relations which were enabled by technology and the encounters and experiments that unfolded unexpectedly. The third case views the performativity of the encounters between children and plants that emerged when the original plans of the project were waived. In the thesis there are also speculations on similar future projects. The researcher also returns to think with the plants in the garden later after the workshop.

Instead of generalizations or conclusive definitions of posthuman art education practiced in the garden the thesis contemplates the possibilities of contemporary art practices for re-evaluating the position of the human. Through performativity and the use of technology in the context of art the workshop opened some new aspects for encountering the plants in the garden. It allowed possibilities to diverse encounters with non-humans and for challenging the ethical orientation towards plants.

Keywords art education, contemporary art, garden-based pedagogy, plant-thinking, plants, performance, posthumanism, post-qualitative research, multispecies ethnography

Sisällys

1 KARTTA PUUTARHAAN	1
2 KYLVÄYTYMINEN	5
2.1 <i>Maan muokkaus kasvien kohtaamista varten.....</i>	5
2.1.1 Maaperänä posthumanismi ja Michael Marderin kasviajattelu	5
2.1.2 Ravinteena kasvulle Tuija Kokkosen heikko toiminta ja ei-inhimillinen kanssatoimijuus	9
2.1.3 Muutoksen vetenä Matthew Hall ja kasvien eettinen arvostaminen	12
2.1.4 Valona ja lämpönä katsaus puutarhapedagogiikkaan, taiteeseen ja kasvitutkimukseen	14
2.2 <i>Toimintaympäristö</i>	18
2.2.1 Hailuodon yhteisöpuutarha	18
2.2.2 Muut tilat ja materiaalit, työpajan kulku sekä kanssatoimijani	19
2.2.3 Työpajan suunnittelu ja toiminnan tavoitteet	21
2.3 <i>Opinnäytteeni tutkimuksellinen lähestymistapa ja menetelmälliset toimintatavat</i>	22
2.3.1 Postkvalitatiivisesta tutkimuksesta	22
2.3.2 Monilajinen etnografia.....	24
2.3.3 Aineistokysymys.....	25
2.3.4 Kun aineisto alkaa hehkua	26
2.3.5 Tutkimustehtäväni nykytaiteen kontekstissa.....	27
3 KASVU	30
3.1 <i>Kolme versomista Kaaospuutarhalla.....</i>	32
3.1.1 Toiminnan aloitus kasveihin, multa ja veteen kietoutuneena	32
3.1.2 Aistien ja teknologian kautta kanssakäymistä kohti	40
3.1.3 Performanssi kasvien kanssa: Utopia vai mahdollisuus?	47
3.2 <i>Tulevaisuuden puutarhat</i>	54
3.2.1 Päivitetty kylvösuunnitelma.....	54
3.2.2 Kasvigalleria	57
4 KUKINTA	61
5 EPILOGI – PALUU PUUTARHALLE	67
LÄHTEET	69
KUVALUETTELO	73
LIITTEET	74

1 KARTTA PUUTARHAAN

Asko: Jos sun pitäis kertoa jolleki kaverille, että mitä tällä viikolla tapahtu täällä, niin miten sinä sanosit?
Kuningatar: Siis puuhailtiin kasvien kanssa.

 ässä kuvataidekasvatuksen maisterin opinnäytteessä tarkastellaan puutarhassa toteutettua posthumanistista taidekasvatustyöpajaa. Kutsun tätä projektia nimellä Kaaospuutarha. Syvennyn tutkimaan, minkälaisia mahdollisuuksia nykyaikaisen toimintatavat avaavat kasvien kanssa toimimiseen.

 asvit ovat olleet suuri intohimoni ja mielenkiintoni kohde jo lapsuudesta saakka. Niihin tuntemaani vetovoimaa on hankala edes sanallistaa. Puutarhaharrastus on kulkenut mukana elämän eri käänteissä välillä pienimuotoisempana parvekepuutarhana ja välillä suuremman kasvimaan muodossa. Halusin ottaa toimintani lähtökohdaksi kasvit myös opinnäytteeseeni.

 len taustaltani kuvataiteeseen erikoistunut luokanopettaja ja edellä mainitusti vannoutunut puutarhaihminen. Olen toiminut vuodesta 2006 asti perusopetuksen tehtävissä, suurimman osan urastani Perämerellä sijaitsevalla Hailuodon saarella, jossa myös asuin pitkään. Saari on kiehtova ja inspiroiva ympäristö, joka on aina houkutellut esimerkiksi taiteilijoita puoleensa. Jo 1960–70-luvuilla se oli tunnettu taideleireistään, jotka sisälsivät klassista mallipiirustusta, kuvanveistoa ja grafiikkaa. Halusin jatkaa tätä perinnettä päivittämällä taideleiritöiminnan uudelle vuosituhannelle nykyaikaisen toimintamuotojen kautta.

 ähdin suunnittelemaan viiden päivän mittaista työpajatoimintaa puutarhan ympärille. Mielessäni oli taidekasvatuksellinen prosessi, joka etenisi luonnon ehdoilla, ihmissilmän näkökulmasta ehkä kaoottisestikin, eikä niinkään perinteisen puutarhaestetiikan tai hyödyn näkökulmasta. Halusin suunnata kohti hierarkioita purkavia käytänteitä. Asetin työpajatoiminnan tavoitteeksi sen, että kasvien kanssa voisi yrittää työskennellä niiden omista lähtökohdista ja omasta ympäristöstä käsin, mikä kyseenalaistaa totuttua ihmiskeskeistä lähestymistapaa puutarhanhoitoon. Tarkoituksena oli myös haastaa sellaista taiteen ja luonnon suhdetta, jossa kasvit nähdään vain taiteilijan työskentelymateriaalina. Mietin, voisimmeko kesän aikana oppia kasvien kanssa pikemmin kuin kasveista.

 erustin kesällä 2020 Hailuodon yhteisöpuutarhalle kahdeksan iältään 9–14-vuotiaan Hailuodon koulun oppilaan kanssa pienen viljelyalueen, Kaaospuutarhan, jossa järjestin taiteellista toimintaa hyödyntämällä nykytaiteen toimintatapoja. Suunnitelmani mukaisesti emme toimineet perinteisellä tavalla puutarhanhoidon näkökulmasta (harventaminen, rikkaruohojen kitkeminen tms.) emmekä hyödyntäneet kasveja pelkästään taiteen resurssina. Sen sijaan pyrimme suhtautumaan niihin elävinä kanssatoimijoina. Työpaja piti sisällään kehollisuuteen liittyviä harjoitteita, kasvien tarkastelua kaikkien aistien avulla sekä taiteellisia kokeiluja mm. kuvantuottamisen, kasvisignaalin äänittämisen ja performanssin muodossa. Harjoittelin puutarhanhoidon sekä ihmisten ja kasvien suhteisiin liittyvän ihmiskeskeisyyden purkamista kasvit ja lapset kanssatoimijoinani.

 alitsin opinnäytteeni teoreettiseksi kehykseksi posthumanismin, koska tulevana taidekasvattajana näen, että tarvitsemme uutta ja monipuolisempaa tapaa muiden lajien kohtaamiseksi niiden omista lähtökohdista käsin. On tärkeää ymmärtää kasvien merkitys elämässämme ihmiskeskeistä hyötyajattelua laajemmin ja lisätä niiden arvostusta, ovathan ne eläviä olentoja meidän laillamme ja olemme monella tapaa riippuvaisia niistä. Työpajatoimintani ja myös opinnäytteeni viitekehys nojaa nimenomaan posthumanistiseen kasvifilosofiaan, jonka avulla tarkastelen kasvien kanssa toimimisen mahdollisuuksia sekä kasvien ja ihmisten välisiä suhteita puutarhassa tapahtuvan työskentelyn (eli niin sanotun puutarhapedagogiikan ks. luku 2.1.4) kontekstissa. Posthumanismi onkin kokemukseni perusteella pinnalla taidekasvatukseen liittyvässä keskustelussa. Posthumanistista on kirjoitettu viime aikoina paljon eri aloilla, mutta siitä, mitä se voisi olla taidekasvatuksen näkökulmasta, löytyy suomeksi selvästi vähemmän tietoa. Aihe on kiinnostava ja perehtymisen arvoinen.

 osthumanismi auttaa hylkäämään ihmisen ylemmyyden muihin lajeihin nähden ja etsimään vaihtoehtoisia tapoja eri olentojen – kuten kasvien – ominaisuuksien ymmärtämiseen materiaalisina ja prosessuaalisina ilmiöinä (esim. Ferrando 2013, 26–27; Lummaa & Rojola 2014, 23). Posthumanismin pyrkimys purkaa jaotteluihin ja erillisyyteen perustuvaa käsitystä maailmasta haastaa käsitystä tiedon muodostumisesta ja siten myös perinteistä humanistista laadullisen tutkimuksen tekemisen tapaa. Paitsi ihmiskeskeisyyden purkamista, harjoittelin myös opinnäytteen tekemistä minulle uudella tavalla. Tutkielmani menetelmällinen lähestymistapa nojaa Australiassa ja Kanadassa vaikuttavan Common Worlds Research -kollektiivin kehittämään menetelmälliseen ajatteluun, monilajiseen etnografiaan. Sovelsin heidän tutkimuksellista lähestymistapaansa (esim. Taylor & Pacini-Ketchabaw 2015, 513) opinnäytteeseeni. Kollektiivin julkaisuihin perehtyminen auttoi minua haastamaan aiempaa käsitystäni tutkimuksen tekemisestä ja orientoitumaan lapset-toislajiset-tutkimusotteeseen, jossa tieto nähdään rakentuvan suhteista nousevana ja jossa

kyseenalaistetaan siten perinteisen laadullisen tutkimuksen ihmiskeskeisyyttä (esim. Pacini-Ketchabaw, Taylor & Blaise 2016, 150–154).

 utkielmani kannalta tämä vaikutti esimerkiksi tapaani suhtautua aineiston hankintaan ja sen käsittelyyn. Aineistoa kertyi yhteistoiminnallisesti jokaisella tapaamiskerralla. Sekä minä että lapset kirjoitimme tutkimuspäiväkirjoja, jonka lisäksi pajoista syntyi materiaalia mm. valokuvien, videoiden ja ääninauhoitteiden muodossa. Common Worlds Research -tutkijoiden mallin mukaisesti en käsitellyt aineistoa tutkijasta erillisenä, muuttumattomana datana, vaan ajattelin aineiston kanssa, jolloin myös osallistuin aineistoon kietoutuen siihen ja vaikutuin itsekin siitä (ks. Somerville & Powell 2017, 28–31). Tutkielmani lähtökohdat ovat siten perinteisestä laadullisesta tutkimuksesta poikkeavia.

 pinnäytteeni rakentuu Kartta puutarhaan -otsikolla nimetyn johdannon lisäksi luvuista, jotka olen nimennyt puutarhatematiikan avulla pyrkien kuitenkin välttämään ihmiskeskeisiä hyötyassosiaatioita. Kylväytyminen-luvussa astun askeleen kohti kasvien hämärää, hiljaista maailmaa paneutumalla kasvien erityisyyteen ja eettiseen merkityksellisyyteen Michael Marderin (2013) ja Matthew Hallin (2011) posthumanististen kasvifilosofioiden avulla. Tarkastelen suhteessa kasvifilosofiaan, mitä mahdollisuuksia minulla on kohdata kanssatoimijani kasvit ja mikä merkitys asenteellamme kasveihin ylipäänsä on länsimaisen maailmankuvamme kannalta. Kehitin työpajani taidekasvatuksellisia käytäntöjä erityisesti Tuija Kokkosen esitystaiteeseen liittyvän heikon toiminnan praktiikan pohjalta (Kokkonen 2017, 27). Sovelsin Kokkosen taiteellista menetelmää ihmiskeskeisyyden purkamisen harjoitteluun, ja teinkin työpajassani kokeiluja hänen työskentelytapaansa nojaten. Avaan luvussa aiempien aiheeseen liittyvien opinnäytteiden sisältöä ja samalla määrittelen puutarhapedagogiikan kenttää, jolle opinnäytteeni sijoittuu. Esittelen lyhyesti myös uusimman kasvitutkimuksen tuloksia ja merkitystä. Kuvailen ensimmäisessä luvussa myös tutkielmani toimintaympäristön Hailuodon yhteisöpuutarhan, kanssatoimijani lapset ja kasvit sekä taidetyöpajan suunnittelua. Perustelen tarkemmin, miksi päädyin valitsemaani tutkimukselliseen lähestymistapaan ja miten se vaikutti aineiston hankintaan ja sen käsittelyyn. Esittelen myös toimintani tutkimuksellisenä mallina ollutta monilajista etnografiaa Common Worlds Research -kollektiivin tutkimuksiin nojaten. Tutkimustehtäväni tarkentuu luvun lopuksi, jolloin luku kokonaisuudessaan toimii lähtökohtana uudelle kasvulle.

 nalysoin opinnäytteeni Kasvu-luvussa kolmea Kaaospuutarhaprojektin sisälle sijoittuvaa tapausta ja pohdin aineiston kanssa, mitä mahdollisuuksia kasvien kanssa tekeminen voisi avata taidekasvatuksen kontekstissa. Tämä on myös opinnäytteeni kannalta varsinaista uuden tiedon versomista, jossa samalla viljelen aineiston kanssa syntyviä ajatuksiani opinnäytteen teoreettiseen viitekehykseen. Kirjoitan myös, kuinka kesän tapahtumista syntyneet rihmat saivat minussa

liikkeelle ajatuksia vastaavien puutarhojen suunnitteluun tulevaisuudessa. Opinnäytteeni Kukintaluvussa kokoan tekemiseni vielä yhteen tutkimustehtävääni peilaten ja kerron, minkälaiset keskeiset ajatukset nousivat prosessin myötä pinnalle. Palaan opinnäytteen lopussa vielä syksyllä puutarhalle harjoittamaan heikkoa toimintaa ja ajattelemaan kasvien kanssa.

2 KYLVÄYTYMINEN

2.1 Maan muokkaus kasvien kohtaamista varten

Alice: On tapahtunu kaikenlaista, niin se on nopeasti sanottu.

Asko: Minkälaista kaikenlaista?

Alice: Kaikenlaista kivvaa ja tylsää kasvien kanssa. Ja herkullista.

Asko: Ja herkullista?

Alice: Koska noi oli kaikki mitä maisteltiin herkullisia.

Asko: Totta.

Alice: Tai ei ihan.

Asko: Ei ihan mut jotku.

Alice: Jotku oli pahoja.

2.1.1 Maaperänä posthumanismi ja Michael Marderin kasviajattelu

 lämme kasvien keskellä kiinnittämättä monesti kuitenkin niihin sen kummemmin huomiota, vaikka olemme täysin niistä riippuvaisia ja kietoutuneena yhteen niiden kanssa esimerkiksi hapen ja ravinnonsaannin, vaatetuksen, virkistäytymisen ja lämmöntuotannon suhteen. Kokemukseni luokanopettajana peruskoulussa käytettävästä kasvidiskurssista liittyy pitkälti puheeseen kasveista ravinnon lähteenä tai muun hyödyntämisen kohteena tai se tapahtuu biologian taksonomisen luokittelun ja analysoinnin näkökulmasta. Kasvien merkitys hapen tuottajina ja hiilidioksidin sitojina tunnustetaan, mutta muuten kasvit nähdään pääsääntöisesti hyödykkeinä. Kuvataide ja posthumanismi voivat tarjota uudenlaisen lähestymistavan kasveihin ja ihmis-kasvi -suhteiden käsittämiseen.

 osthumanismilla tarkoitetaan ajattelua, jonka yhtenä perusajatuksena on kyseenalaistaa länsimaiselle ajattelulle tyypillinen tapa pitää ihmisen asemaa ainutlaatuisena. Aikaamme leimaa ihmisen erityisyyden korostaminen, tieteelliset läpimurrot ja saavutukset, mutta samalla olemme aiheuttaneet mm. kuudennen joukkosukupuuttoaallon ja saastuttaneet valtavasti elinympäristöämme. Karoliina Lummaan ja Lea Rojolan (2014) mukaan posthumanismi on nähtävissä reaktiona nyky maailman ja ihmisen tuottamiin ongelmiin. Uusia käsitteitä ja näkökulmia tuottamalla voidaan saada entistä kompleksisempi ja eri elämisen muodoille suotuisampi kuva maailmastamme. Posthumanismin suuri kysymys on, onko ihmiskeskeinen ajattelu jo tiensä päässä. Posthumanismi tulee ajallisesti humanismin jälkeen ja haastaa länsimaisen humanismin

käsityksen ihmisyydestä. Se on käänteentekevää ajattelua osatodellisuuksineen, jotka kiinnittyvät maailmaamme. (Lummaa & Rojola 2014, 7–8, 13, 26.)

rancesca Ferrandon (2013, 26–27) mukaan posthumanismi on sateenvarjokäsite, joka ammentaa useista eri filosofioista, aatejärjestelmistä ja koulukunnista. Se pitää sisällään erilaisia yrityksiä määritellä ihmisen asema uusiksi onto-epistemologisten, tieteellisten ja bioteknologisten näkemysten kehityksen myötä. Lummaa ja Rojola (2014) korostavat, että kyseessä ei ole vain filosofinen reaktio, vaan kritiikin ohella posthumanistisessa diskurssissa korostetaan luovuutta, uusia visioita ja vaihtoehtoisia, osin ristiriitaisiakin tapoja jäsentää maailmaa. Tavat ovat ei-hierarkkisia korostaen esimerkiksi erilaisten toimijoiden ominaisuuksia ja keskinäisiä suhteita suhteessa ihmiseen, eikä ihmistä nähdä esimerkiksi luontoon nähden ylivermaisena. (Lummaa & Rojola 2014, 8, 14.)

osthumanismin feministiseen kritiikkiin nojaavassa uusmaterialistisessa suuntauksessa passiivisena ja staattisena aikaisemmin käsitetty meitä ympäröivä aineellinen maailma määritellään uudella tavalla aineen aktiivisen prosessuaalisuuden ja vuorovaikutuskyvyn kautta. Ihmistäkään ei siten nähdä erillisenä autonomisena toimijana, vaan erilaisten materiaalien suhteiden systeeminä. (Ferrando 2013, 29–31.) Posthumanistinen tutkimus kyseenalaistaa sen takia myös humanistiset tiedon luonteeseen ja tiedonhankintaan liittyvät periaatteet. Se haastaa suhtautumaan itseemme, toisiin ja materiaan uudella tavalla myös tutkimuksen kentällä (Taylor & Hughes 2016, 1–2). Esimerkiksi tieteenfilosofi Karen Barad korostaa inhimillisen ja ei-inhimillisen keskinäistä ja suhteista perustuvaa yhteismuovautumista sen ajatuksen sijaan, että olennot olisivat olemassa itsenäisinä ja toisistaan erillisinä. Tässä suhdeperustaisessa ontologiassa tietämisemme tapaa ei voi erottaa olemisen tavasta, mikä vaikuttaa myös tutkimuksen tekemiseen ja siten myös opinnäytteeni menetelmällisiin valintoihin (ks. luku 2.3). Posthumanistinen tutkimus on teoreettis-metodologista toimintaa suhteiden keskellä ilman erillistä tutkijayksilöä, joten perinteisen humanistisen metodologian soveltaminen ei ole mahdollista posthumanistisessa tutkimuksessa. (Taylor 2016, 13–14, 18.)

pinnäytteeni liittyy taidekasvatukselliseen toimintaan puutarhakontekstissa. Tutkimuksellinen motivaatio lähti pohdinnasta, onko mahdollista tehdä taidetta yhdessä kasvien kanssa. Miten voisimme kohdata kasvit puutarhapedagogiikan kentällä alistamatta niitä taiteen materiaaliksi tai ilman puutarhanhoitoon kuuluvaa hyötynäkökulmaa? Tuumailut johdattivat minut kasvifilosofian pariin. Kasvien ominaisuuksia ja merkitystä pohtiva kasvifilosofia on yksi aihealue posthumanismin laajan sateenvarjon alla. Se on aivan viime vuosina alkanut nousta esiin useiden kasvifilosofien sekä uuden kasvitieteellisen tutkimuksen myötä. Kasvifilosofia on myös looginen jatkumo eläinten

poissulkemista, subjektiviteettia ja merkitystä käsittelevästä eläinfilosofiasta kohti kysymystä kasvien asemasta ja niiden huomiotta jättämisestä. (Kokkonen 2017, 63.)

 Michael Marder kirjoittaa teoksessaan *Plant-Thinking – a Philosophy of Vegetal life* (2013) kasvien kohtaamisesta posthumanistisen ajattelun mukaisesti aiempaa vastavuoroisemmalla tavalla. Marderin mukaan jo antiikin filosofioista juontuvan marginalisoinnin vuoksi kasveja ei lähtökohtaisesti arvosteta eikä niissä havaita samanlaista elämää kuin mitä ihmisessä on. Kasvien olemusta tai suhdettamme niihin ei ole länsimaisessa kulttuurissa juurikaan pohdittu, mikä on johtanut kasvien välineellistämiseen esimerkiksi kulutuksen kohteeksi. Marder kysyy, kuinka olisi mahdollista kohdata kasvit niiden omista lähtökohdasta käsin ilman niiden ylenkatsomista. Marderin mielestä emme tällä hetkellä tosiasiaa kohtaa kasveja. Ne muodostavat huomaamattoman ja ilmiselvänä pidetyn elämämme taustakulissin, vaikka kasvit ovat itseasiassa meille täysin vieraita. (Marder 2013, 2–4.)

 Iettiessäni toimintamahdollisuuksiani ja sitä, millä tavalla voisin kohdata kasvit työpajassani, jouduin pohtimaan kasvien ominaisuuksia ja eroja suhteessa ihmiseen. Marderin mukaan (2013) kasvien subjektiviteetti eroaa radikaalisti ihmisen subjektiviteetista, ja se tulisi määritellä sen vuoksi kasvien omasta perspektiivistä, vegetatiivisesta ontologiasta käsin. Kasvien erityisyyttä Marder (2013) kuvailee esimerkiksi niiden erilaisen ajallisuuden avulla (Marder 2013, 12, 94–95) sekä kasvun ja siihen liittyvän potentiaalisuuden¹ kautta (emt. 63, 75). Kasvit ovat perusolemukseltaan kollektiivisia ja niiden olemista määrittää ei-tietoinen intentionaalisuus² (emt. 84–85, 153–154). Kohtaamisen vaikeus liittyy siten kasvien erityislaatuisuuteen. Kasvien kohtaaminen on Marderin (2013) mukaan ihmiselle erilaista ja vierasta, koska niiden oleminen on hankala sijoittaa siihen käsitykseen, joka länsimaisella ihmisellä on olemassaolosta. Samalla meillä on kuitenkin mahdollisuus tunnistaa jotain itsestämme ja eksistenssistämme kasvien kautta. (Marder 2013, 13.)

 Marder (2013) on kehittänyt kasvien kohtaamiseen ja kanssakäymiseen niiden kanssa kasviajattelun, joka palautuu kasveihin itseensä. Kasviajattelu-termillä Marder tarkoittaa ensinnäkin sellaista ei-kognitiivista ja kasvienkaltaista tapaa ajatella, joka ei perustu inhimillisiin tiedonkäsittelyprosesseihin. Toiseksi kasviajattelu tarkoittaa kasveja koskevaa ajattelua. Kolmas kasviajattelun taso sisältää inhimillisen ajattelun kasvinkaltaistumisen, kun se kohtaa

¹ Marderin (2013, 63) mielestä kasvin rihmastomainen keskeltä alkava kasvu sisältää aktiivisen kehittymismahdollisuuden joka suuntaan nähden, jolloin ajattelutapa toimii vastakohtana etenkin aiemmille näkemyksille kasvien passiivisesta paikkaan sidotusta olemisesta (emt. 20). (Vertaa myös esim. käsite vegetatiivinen tila.)

² Intentionaalisuudella tarkoitetaan filosofiassa tietoisuuden suuntautumista mielen ulkopuoliseen objektiin, kun taas kasvien oleminen määrittyy Marderin mukaan ilman tietoisuuden käsittämistä ihmisen määrittämässä merkityksessä kasvien suuntautuessa esimerkiksi kohti ravinteiden saantia ja lisääntymistä (Marder 2013, 151–154, 158).

kasvimaailman ja neljänneksi Marder tarkoittaa kasviajattelulla suhdetta tämän muuttaneen inhimillisen ajattelun ja kasvien olemassaolon välillä. Kasviajattelu on ideaali, jota kohti tulee pyrkiä mutta joka on hankala saavuttaa. (Marder 2013, 10.) Lähestyn työpajassani kasveja Marderin kasviajattelun kautta. Se oli minulle kutsu hylätä tuttu ihmisyyden maaperä (Marder 2013, 9–10) ja kohdata kasvielämä sellaisenaan kuin se on, mikä näyttäytyi minulle etenkin ei-kognitiivisena kehollisena toimintana.

 arder (2013, 8) kannustaa pyrkimään suoraan, vuorovaikutteiseen suhteeseen kasvien kanssa pikemmin kuin pitämään niitä tiedon kohteina. Pidin tätä toimintamme lähtökohtana Kaaospuutarha-työpajassa. Harjoitimme kasveja koskevaa ajattelua oman kasvikaverin avulla (ks. luku 3.1), ja yritin pitää työpajassa oman ja lasten fokuksen kasvimaailmassa Marderin neuvon mukaisesti. Vaikka Marder (2013) kannustaa suuntautumaan vuorovaikutukseen kasvien kanssa, hän myöntää kasvien vegetatiivisen maailman olevan periaatteessa saavuttamaton. Hän näkee, että välimatka kuitenkin menettää merkityksensä, kun kategorisesti nimettyjä luokkia puretaan ja niitä ravistellaan. (Marder 2013, 9.) Aloitimme totutun välineellistetyin kasvisuhteen purkamisen perinteisistä puutarhanhoitoon liittyvistä menetelmistä ja kasvien nimeämisestä luopumalla. Pyrin Marderin kehotuksen mukaiseen kategoriseen ravisteluun, mutta kasviajattelu edellyttää myös identiteetin käsitteen purkamista, sillä onhan kasvi kollektiivisena olentona itsessäänkin rönsyä, kukkaa, kukintoa ja juurta (Marder 2013, 42–43).

 asvien inhimillistämisen sijaan Marderin kasviajattelu suhtautuu niihin olentoina, joilla on omat erityislaatuiset suhteensa ympäristöön. Yksi kasviajattelun harjoittamisen todellisista haasteista on Marderin mielestä antaa kasvien olla niiden omassa viitekehyksessään. Niitä voisi samaan aikaan pitää ihmisten lailla aitoina toimijoina, mutta kuitenkin koettaa välttää määrittelemästä ne kasveina tai antropomorvisoimasta³ niitä. Koska kasvit ovat dramaattisesti erilaisia kaikin tavoin ihmiseen verrattuna, niiden voisi yrittää antaa vain olla toiseudessaan omien ominaisuuksiensa kanssa. Kommunikointi puheen kautta kasvien kanssa on ihmiskeskeistä toimintaa, joten kanssakäymisen voisi sen sijaan olla ei-kognitiivista, esimerkiksi sensoriaalista pikemmin kuin rationaalista ja verbaalista. Kasviajattelun toimet ovat kehollisia, materiaalisia ilmaisuja. (Marder, 2013, 70–72.) Tämä rohkaisi minua kehollisuuteen myös työpajatoiminnassa ja lähestymään kasveja myös muutoin kuin puutarhanhoitoon yleensä liitettävien näkö- haju- tai makuaistien kautta. Ajattelin moniaistisuuden olevan keino purkaa identiteettiä ja maailmasta erillisenä pitämäämme ajattelevaa minää.

³ Antropomorfointi eli inhimillistäminen tarkoittaa inhimillisten piirteiden peilaamista suoraan muunlajiseen olentoon.

 lähestyn Marderin mielestäni melko vaikeaselkoista ja käsitteellistä kasviajattelua Kaaospuutarhassa taiteen keinoin huomioimalla nimenomaan kehollisia, ei-kognitiivisia tapoja ajatella. Esimerkiksi Mira Kallion (2010, 24) mukaan kehollisuuden kautta on varsinkin taiteellisen työskentelyn kontekstissa mahdollista tarttua tietoon, joka esimerkiksi kognitiivisen tiedonkäsityksen varassa jäisi saavuttamatta. Samoin Juha Varto (2017, 18–20) kirjoittaa aistitiedon, kokemuksellisuuden ja kehollisuuden merkityksestä perinteisestä tieteentraditiosta erottuvana tiedonmuodostuksen keinona. Pyrin harjoittelemaan opinnäytteessäni kasviajattelua taiteellisen työskentelyn keinoin ja saavuttamaan moniaistisen kokemuksen kautta uutta tietoa, joka ei ole vain ajattelua kasveista, vaan tapahtuu kasvien kanssa siinä ympäristössä mistä ne eivät ole erillään.

2.1.2 Ravinteena kasvulle Tuija Kokkosen heikko toiminta ja ei-inhimillinen kanssatoimijuus

 os lähestyn kasveja Michael Marderin kasviajattelun läpi pyrkien hylkäämään ihmisyyden maaperän, Tuija Kokkosen praktiikka on puolestaan toiminut inspiraation lähteenä työpajani taidekasvatuksellisen puolen suunnittelussa. Kokkonen keskittyy työskentelyssään esitystaiteeseen ja esitystaiteelliseen tutkimukseen, esityksen ei-inhimilliseen toimijuuteen sekä ruumiilliseen ja affektiiviseen eläinten ja kasvien kanssa työskentelyyn taiteen alueella (2016, 180). Hänen mukaansa esitys on alue, jossa mahdollistuu ihmisen kanssakäyminen ja keskustelu toisten eläinten ja kasvien kanssa. Kokkosen esityskäsitystä on muokannut ajatus esityksestä suhteissa ja suhteista rakentuvana. Esitystaiteessa luonto on ollut perinteisesti vain kulissi ja maasto, josta esitys nousee, joten Kokkosen toiminta on myös protesti esityksmaailman selkeää ei-inhimilliset eläjät huomiotta jättävää ihmiskeskeisyyttä vastaan. Kokkonen on tutkimukseensa kuuluvissa esityksissä laajentanut toimijuuden ihmisen ulkopuolelle, samoin kuin laajentanut itse esityksen konkreettisesti ulos, mikä monimutkaistaa esitystä. (Kokkonen 2016, 182–183.) Kokkosen toiminnalla on selkeä yhteys edellisessä luvussa mainittuun kasvifilosofiaan, jonka mukaan luonto ja ei-inhimillinen on nähty kauan passiivisena taka-alana ihmisen toiminnalle. Posthumanismissa ajatus ympäristöstä muuttuu: siinä missä ympäristö on usein mielletty taustaksi ja resurssiksi, jota ihmiset hyödyntävät toiminnassaan, pyrkii posthumanismi ajattelemaan ilman tällaista hierarkiaa (Hohti & Tammi, 2017, 72).

 pinnäytteeni ajatus nykytaiteesta ja siihen perustuvasta nykytaidekasvatuksesta perustuu Helena Sederholmin (1998) käsitykseen nykytaiteen performatiivisuudesta. Tämän takia rohkaistuini ottamaan esittävien taiteiden kontekstissa toimivan Kokkosen heikon toiminnan menetelmän omaan taidekasvatukselliseen toimintakontekstiini. Ajattelen esimerkiksi esitystä ja

esitystaidetta sekä performanssia ja performanssitaidetta saman nykyaiteenilmiön eri puolina, jotka vain ammentavat eri juurista⁴. Esitystaide tarkoittaa erilaisten taiteen perinteiden väliseen maastoon syntynyttä taidekenttää, jonka tausta on nykyteatterin, performanssin ja elävän taiteen (Live Art) alueilla (www.eskus.fi). Performanssi taas on etenkin kuvataidetaustaisten toimijoiden käyttämä termi, joka liittyy tietynlaiseen estetiikkaan ja tekemisen tapaan (Porkola 2020).

 okkonen (2017) väitöskirjan *Esityksen mahdollinen luonto* tutkimuspraktiikassa on ollut olennaista huomion siirtäminen aktiivisesti itsestä toisiin – etenkin ei-ihmisiin – sekä tilan antaminen niille. Tätä asennetta kuvaamaan Kokkonen on ottanut käyttöön heikon toimijan käsitteen sekä kehittänyt heikon toiminnan menetelmän. (Kokkonen 2017, 27, 55.) Heikolla toimijalla Kokkonen viittaa ihmisesiintyjään, joka valitsee aktiivisesti itsensä heikentämisen ja joka luopuu käyttämästä valtaa suhteessa toiseen valiten lopulta jopa toimimatta jättämisen. Sen sijaan esiintyjä voi keskittyä esimerkiksi katsojien huomion suuntaamiseen muualle kuin itseensä. Kyse on eräänlaisesta aktiivisesta passiivisuudesta. (Kokkonen 2017, 97.)

 okkonen (2017) ehdottaa ei-inhimillinen kanssatoimija -käsitettä kuvaamaan kaikkia niitä kanssaeläjiämme ja toimintaamme vaikuttavia luonnon prosesseja, jotka olemme yleensä sulkeneet ulos esityksistä. Kyse ei ole mielikuvasta, metaforasta tai esittämisen kohteista toiseuden edustajina, vaan hän lähestyy ei-inhimillisiä eläimiä, kasveja ja sääitä konkreettisina kanssatoimijoina, jolloin tullaan kysyneeksi väistämättä samalla esityksen ja ihmisen rajoja. (Kokkonen 2017, 91.)

 ämä kuvaa mielestäni hyvin sitä uusia näkemyksiä avaavaa muutosta, joka on tarpeen ja jota kohti opinnäytteeni pyrkii. Kokkonen (2017, 97) mukaan tarkasteltaessa kaikkia niitä olioita ja prosesseja, jotka vaikuttavat ihmistenkin toimintamahdollisuuksiin ja muodostavat elämisen ehdon, meidän on hyväksyttävä myös kasvit, epäorgaaniset ainekset ja luonnon prosessit toimijoiksi. Kokkonen (2017, 64) tutkimuksessa ja esityksissä kasvit muodostavat laajimman kontekstin ja perustavimman tason, jonka kanssa ajattelua voi syntyä. Käytän opinnäytteessäni itsekin sanaa kanssatoimija puhuessani kasveista osoittamaan hierarkkisen muutoksen puutarhakontekstissa. Pyrin suhtautumaan kaikkiin työpajaan osallistuviin inhimillisiin ja ei-inhimillisiin toimijoihin – niin kasveihin kuin lapsiin – kanssatoimijoina, joiden kohtaaminen ja joiden kanssa toimiminen on mahdollista, joskin eri tavoin. Kokkonen (2017, 146) sanoo itse suurimman muutoksen

⁴ Taideyliopiston teatterikorkeakoulu on erikoistunut esittäviin taiteisiin ja opettaa mm. esitystaidetta “Live Art and Performance Studies” -koulutusohjelmassa. Koulutusohjelman nimen käyttöönotolla haluttiin aikoinaan viitata englantilaiseen Live Art -perinteeseen sekä amerikkalaiseen Performance Studies -diskurssiin. Suhteellisen nuoren nykyaiteenlajin ja vuonna 2001 perustetun opinto-ohjelman tausta määrittelee Suomessa taiteenlajien rajankäyntiä. 2000-luvun alussa käytiinkin paljon keskustelua suomalaisen esitystaide-sanan tulkinnasta ja sen suhteesta performanssin käsitteeseen. (Arlander 2017, 34.)

toiminnassaan aiheuttaneen juuri sanan kanssatoimija käyttö, koska käsite muutti kasvit ja muut ei-ihmiset ympäristön toimijoiksi myös käytännössä, ei vain teoriassa.

 okkonen (2017) esittelee heikon toiminnan neljän asenteen kautta. Heikko toiminta on ensinnäkin eettinen asenne suhteessa inhimilliseen ja ei-inhimilliseen. Se on toisia kuunteleva sekä niille tilaa ja aikaa antava suhde. Toiseksi heikko toiminta on temporaalinen menetelmä, ajallinen asenne. Se on tilan ja ajan antamista sekä pyrkimystä seurata paitsi asioita, toimijoita ja tapahtumia myös ulkoisia ja sisäisiä impulsseja mahdollisimman pitkään. Tilanteita ja asioita pyritään pitämään avoimena niin kauan, kunnes voi tuntea kehollisena varmuutena itsessään, mitä valitsee. Kolmanneksi heikko toiminta on kehollinen asenne. Ympäristöön liittyminen, siellä liikkuminen ja havainnointi sekä ympäristön ja kokijan välisen liitoksen kuunteleminen tapahtuu koko keholla. Heikko toiminta on valintojen tekemisestä ruumiillisuuden tuottaman varmuuden varassa. Neljänneksi heikko toiminta on avoimuudessaan myös potentiaalisuudelle herkkä asenne, jossa pyrkimys on sekä tapahtumien mahdollistaminen että mahdollisuuksien havaitseminen. Potentiaalisuuden asenne liittyy temporaalisuuden käsitteeseen, koska ajan hitaassa kulussa mahdollisuudet voivat tulla havaituiksi ja merkittäviksi, vaikka säilyisivät potentiaalisuuksina. Tällöin ihmisen toiminta ei enää yksin määrittele esitystapahtumaa, vaan tekemättä jättämisen myötä tilaa saa ”mahdollisen ulottuvuus”. (Kokkonen 2017, 86–89.)

 okkonen (2017) korostaa toiminnassaan ihmiskeskeisyyden purkamista suhteessa ei-inhimilliseen. Heikko toiminta antaa mahdollisuuden esiintyjän ja ympäristön heikkojen signaalien aistimiseen ja antaa niiden muotoutua vähitellen esitykseksi. Heikon toiminnan harjoittaminen voi muuttaa paitsi suhdetta itseen myös suhdetta toiseen. (Emt. 8, 167–170.)

 jattelen heikon toimijuuden soveltuvan kasvien kanssa työskentelyyn, kun tarkastelen sitä suhteessa Marderin huomioihin kasvien olemisen tavoista ja niiden kohtaamisen mahdollisuuksista. Heikon toimijuuden ja ei-inhimillisen toimijuuden yhteys on olennainen, sillä Kokkonen (2017, 86, 167) esittää, että ihmisten heikko toimijuus mahdollistaa ei-inhimillisten toimijuuden esiin tulemisen ja havaitsemisen. Heikon toiminnan yhtenä lähisukulaisena onkin mm. Marderin edellä mainittu kasvifilosofia (Kokkonen 2017, 86). Heikko toimijuus on puhtaasti esitystaiteellisenakin menetelmänä mielestäni konkreettisempi ja käytännönläheisempi taidekasvatuksen sisältöjen suunnittelua varten kuin kovin filosofiseksi jäävä Marderin kasviajattelu ja siitä oli paljon hyötyä Kaaospuutarha-projektissa.

 arderin kasvifilosofia keskittyy kasvien olemisen erityislaatuisuuteen ja niiden aidon kohtaamisen haasteisiin etsimällä muuta kuin perinteistä länsimaista nimeämiseen ja luokitteluun perustuvaan tapaa ajatella kasveista (Marder 4–5, 10). Kokkonen käsittelee puolestaan

laajemmin ei-inhimillistä toimijuutta ja esityksen mahdollisuuksia esitystaiteen kentällä kasvien ollessa vain yksi taho monista kanssatoimijoista (Kokkonen 2017, 84, 91). Kummankin ajattelun keskiössä on kuitenkin ajatus mahdollisuudesta kohdata kasvit, jolloin myös kasvit vaikuttavat meihin. Tällöin ajattelumme muuttuu, ja samalla voimme myös saavuttaa jotakin niiden maailmasta. (Kokkonen 2017, 147; Marder 2013, 76, 84–85.) Sekä Kokkonen että Marder painottavat myös kasvien arvostamisen tärkeyttä (Kokkonen 2017, 183; Marder 2013, 182). Kasvien arvostamisen kulttuurisidonnaisista juurisyistä ja eettisesti kunnioittavan suhtautumisesta merkityksestä kirjoittaa Matthew Hall, jonka kasvifilosofian käytön opinnäytteessäni perustelen seuraavassa alaluvussa.

2.1.3 Muutoksen vetenä Matthew Hall ja kasvien eettinen arvostaminen

 utkimani työpajatoiminnan keskeisiä tavoitteita on harjoitella hierarkian purkamista suhteessa kasveihin oppiaksemme arvostamaan niitä niiden omista lähtökohdista käsin. Koulumaailma ja puutarhanhoito kun lähestyvät kasveja monesti pelkästään ne välineellistäen. On tärkeää havaita, kuinka kasveja instrumentalisoivat ajattelun tavat ja asenteet ovat rakentuneet ja pohtia, ovatko ne pysyviä rakenteita. Matthew Hall kirjoittaa juuri näistä seikoista teoksessaan *Plants as persons: A Philosophical Botany* (2011), joten koen hänet tärkeäksi teoreetikoksi opinnäytteeni kannalta. Tutkimalla kulttuurisia ja filosofisia lähteitä laajasti Hall osoittaa, miten kasvit on sijoitettu eri aikoina ja erilaisissa maailmankuvissa ihmisiin nähden ja miten se näkyy suhtautumisessa kasveihin. Kasvit on kulttuurista riippuen joko sisällytetty ihmisten moraaliharkintaan tai ulkoistettu pois siitä. (Hall 2011, 3–4.)

 arderin tavoin Hall (2011) kirjoittaa kasvien marginalisoinnista, jota on tapahtunut kautta länsimaisen historian. Oma länsimainen asenteemme kasveja kohtaan perustuu jo antiikin Kreikasta peräisin olevaan dualistiseen erittelyyn, poissulkemiseen ja hierarkkiseen luokitteluun, mitä ajatteluperinnettä sekä kristillinen maailmankuva että valistusajan humanismi ylläpitivät pitkään. Platonin luoma maailmankuva jakoi elämän kasveihin ja eläimiin ja valjasti kasvit vain käyttöämme varten. Aristoteles jatkoi tätä diskurssia tarkastelemalla kasveja tavoilla, joilla eläimiä katsotaan eikä niinkään kasvien omista lähtökohdista käsin. Hän koosti elämän hierarkian laittaen kasvit sen pohjalle. Ylläpitääkseen hierarkiaa Aristoteles näki kasvit radikaalisti toisenlaisina eläimiin nähden, vailla esimerkiksi älyä ja aistimuksia. Kasveja pidettiin passiivisina olioina, jotka hallitsevat pelkästään ravintoon ja lisääntymiseen liittyviä mekaanisia prosesseja. Ihminen puolestaan nähtiin hierarkian huipulla muttei suinkaan täysivaltaisesti. Tällaisilla eriateisilla luokitteluilla voitiin käyttää valtaa myös suhteessa esimerkiksi orjiin ja naisiin. (Hall 2011, 6–8, 22–25.)

ämä ei ollut kuitenkaan ainoa suhtautumistapa kasveihin edes antiikin Kreikassa, vaan esimerkiksi Aristoteleen oppilas Theophrastus näki asiat toisin. Hän määritteli kasvit niiden omien ehtojen kautta ja painotti kasvien yhteistä sukulaisuutta ihmisiin. Passiivisuuden sijaan Theophrastus näki kasvit vapaatahtoisina, älyllisenä ja intentionaalisina olentoina, jotka itse rakentavat omassa autonomiassaan elämänsä tarkoitusta valiten paikkansa ja tuottaen hedelmää. Vaikka Theophrastus vaikutti botaniikan syntyyn kirjoittamalla mm. kasvien sisäisestä ja ulkoisesta anatomiasta ymmärtäen myös niiden paikkasidonnaisuuden ja kasvuolojen merkityksen, länsimainen kulttuuri kohteli pitkään kuitenkin kasveja Aristoteleen ajattelumallin tavoin. (Emt. 7–8, 19, 28–30, 33–34.)

Hall (2011) korostaa, että kasvien marginalisointi ei nouse välttämättä ihmisten ja kasvien radikaalista erilaisuudesta sinänsä vaan siitä, että näin vältämme niiden hyväksikäytöstä syntyvän moraalisen ristiriidan, jolloin marginalisoinnissa on kyse “kulttuurisesta filitristä” (Hall 2011, 7, 70–71). Ilmiönä se on siis hyvin kulttuurisidonnainen. Vastapainoksi kirjassa esitellään hindujen ja buddhalaisuuden doktriineja (emt. 80–89, 94) sekä alkuperäiskansojen näkemyksiä, joissa kasvit nähdään omina attribuutteinaan, ihmiselle sukua olevina sekä tietoisina ja autonomisina olentoina ja siten aidosti arvostettavina. Näiden kulttuurien asenteissa korostuu inkluusiivinen suhde kasveihin ja se, kuinka ne otetaan huomioon moraalissa, koska niiden vahingoittaminen on eettisesti väärin. Kasvien hyödyntäminen sallitaan, koska se on osa elämää, mutta toiminta on silmittömän tuhoamisen sijaan eettistä harkintaa ja kasvien ominaisuuksia (esim. regeneroituminen) tiedostavaa. Hoito ja vastuu ymmärretään molemminpuolisena suhteena. (Emt. 109–112, 116.)

Hall (2011, 3–4) itse tunnustaa kirjassaan kasvit subjekteiksi, jotka ansaitsevat arvostusta muina kuin ihmispersoonina. Tällä *other-than-human* -termillä hän viittaa lukuisten esimerkkien avulla alkuperäiskansojen ja uusanimistien kasvisuhteisiin, joissa kasvit nähdään älyllisinä, tietoisina ja tahtovina olioina (emt. 10, 99–100). Hallin (2011) mukaan uusanimistisessä suhtautumisessa kasveihin maailma nähdäänkin täynnä toisiinsa suhteissa olevia persoonia, joista vain osa ihmisiä. Kyse ei ole metaforasta tai antroposofisesta asenteesta – siitä että kasvissa ajatellaan asuvan joku henki – vaan siitä, että kasvit itsessään ovat niitä persoonia omine perspektiiveineen ja tapoineen olla, elää ja kommunikoida ilman että projisoimme omia ominaisuuksiamme niihin. (Emt. 104–106.) Uusanimistinen asenne myös osoittaa, että uudenlainen tapa suhtautua kasveihin voidaan oppia, vaikka sellaista ei olisi luonnostaan. Tämä muutoksen mahdollisuus ja ajatus kasvien marginalisoinnin kulttuurisidonnaisuudesta motivoi myös omaa taidekasvatustoimintaani.

massa työpajassani oli tavoitteena kyseenalaistaa puutarhanhoidon ihmiskeskeisyyttä ja arvostaa kasveja puutarhapedagogiikan kontekstissa niiden lähtökohdista käsin Marderin kasviajatteluun ja Kokkosen heikkoon toimijuuteen nojaten. Hall (2011) osoittaa, kuinka kasvien marginalisointi ei ole luonnollista ja väistämätöntä sinänsä, vaan ihmisten aikomukset luovat joko kasvien poissulkemisen tai päinvastaisen inklusiivisen asenteen (Hall 2011, 70–71). Tämä on myös keskeisin ero Marderin kasvifilosofiaan nähden, koska Marder ei keskity kasviajattelussaan kasvien kohtaamisen kulttuurisidonnaisuuteen. Hallin kasveja arvostava näkökulma tuki etenkin pedagogista ajatteluani auttaen ymmärtämään sen, että näkökulman muutoksella voi olla aitoa merkitystä, ja että se on tarpeen koulumaailmassa (Lenz Taguchi 2011, 36; Taylor 2017, 1451–1453).

Hall (2011, 3) ajattelee, että tutkimukset ihmisten ja kasvien suhteista ovat tärkeitä sen asenteen muodostumisen kannalta, jolla kohtelemme luontoa. Hänellä onkin mielestäni selvästi selkeämpi ekofilosofinen agenda verrattuna Maderiin tai Kokkoseen. Hall pyrkii vaikuttamaan voimakkaasti asenteisiimme kasvien eettistä merkitystä korostaen. Hallin mukaan instrumentaalinen näkemys kasveista on ekologisesti tuhoisaa. Sen sijaan meidän tulee löytää oikea tapa puhua kasveista ja tarkoituksenmukaisuuden ja harkinnan tulisi ohjata valintojamme. Mitä vähemmän tuotamme harmia kasviyksilöille, sitä vähemmän teemme sitä myös itsellemme. (Hall 2011, 13–14, 157–163.)

2.1.4 Valona ja lämpönä katsaus puutarhapedagogiikkaan, taiteeseen ja kasvitutkimukseen

utkielmani asettuu toimintaympäristönsä takia osaksi puutarhapedagogiikan kenttää. Veera Kuokka on tutkinut opinnäytetyössään *Koulu puutarhassa* (2015) puutarhanhoidon yhteyttä kuvataiteeseen kasvatusfilosofisesta, historiallisesta ja toiminnallisesta näkökulmasta. Toimintatapojen ja samankaltaisten lähtökohtien perusteella puutarhapedagogiikkaa voidaan Kuokan mukaan tarkastella historiallisena ilmiönä taidekasvatusta lähellä olevana asiana, ja puutarhassa oppimista voi hyödyntää osana taidekasvatusta. Sekä taiteella että puutarhalla on tarjottavana kokijalle esteettisiä, kulttuurisia, moniaistisia ja konkreettisia elämyksiä, joiden kautta on mahdollisuus oppia erilaisia sisältöjä. Vaikka taidetyöskentely, erityisesti piirustus, on kuulunut koulupuutarhaan sen alkua ajoista saakka, ei taidekasvatuksen näkökulmasta koulukasvitarhoista tai puutarhapedagogiikasta ole Kuokan mukaan tehty tutkimuksia. (Kuokka 2015, 4, 18, 26, 62–63.)

uutarhapedagogiikalla Kuokka (2015) tarkoittaa puutarhassa oppimista tarkoittavaa kasvatusoppia, suuntausta, jossa oppiminen tapahtuu kokemuksellisesti puutarhassa työskentelyn kautta. Puutarha on siis opettamisen ja oppimisen väline. Työskentelyllä puutarhassa

tarkoitetaan paitsi puutarhanhoitoa (mm. kylvöä, istutusta, kastelua, kitkemistä, ympäristön havainnointia, palstojen muokkaamista) myös puutarhan kasveihin ja eläimiin tutustumista sekä taidetyöskentelyä sen monissa ei muodoissa. (Kuokka 2015, 14.) Puutarhapedagogiikka on sovellettavissa hyvin myös varhaiskasvatukseen (Mäki-Kerttula, Sund & Vienonen 2018).

 uokan (2015, 59) mukaan puutarhapedagogiikan arvot ovat muuttuneet ajan myötä yritteliäisyyttä ja kansantalouden parannusta korostavasta toiminnasta ympäristökasvatukselliseen suuntaan. Vaikka puutarhapedagogiikan yhteydessä tapahtuva taidekasvatus voi luontevasti olla muodoltaan taiteeseen perustuvaa ympäristökasvatusta, on puutarhapedagogiikan kenttä hyvin avoin taidekasvatuksellisen toiminnan osalta, eikä lähestymistapaa ole hänen mielestään rajattu muun kuin kontekstin kautta. Puutarhassa tapahtuva taidetyöskentely voi olla muodoltaan mitä tahansa klassisesta kasvipiirustuksesta majanrakennukseen tai ajassa tapahtuvaan performanssiin. (Emt. 44.) Kuokan (2015, 63) mukaan koulupuutarhassa on mahdollista kehittää samoja sisältöjä, joita kuvataideopetuksessa on, joten näen lajien suhteen tasa-arvoisempaan pedagogiseen kokeiluun pyrkivän opinnäytteeni luontevana jatkona Kuokan tutkiman puutarhapedagogiikan kentällä. Puutarhaan pystyykin sisällyttämään lukuisia kuvataiteen oppiaineen sisältöjä perinteisistä kuvataiteen tekotavoista uusimpaan teknologiaan. Esimerkiksi biotaiteelle koulupuutarha voi toimia upeana kokeilukenttänä. (Kuokka 2015, 64.)

 äytännönläheisimpiä vinkkejä opinnäytteiden muodossa taideperustaiseen ympäristökasvatukseen puutarhassa antavat Tiina Humalojan *Merkityksellinen maisema* (2016) sekä Anna Pukeman *Kasva ja opi puutarhassa!* (2014). Humalojan työ esittelee Kumpulan koulukasvitarhalla toteutettuja esimerkkejä monitaiteisista ja -aistisista ympäristökasvatusprojekteista rakentelusta performansseihin (Humaloja 2016, 2). Monitaiteinen lähestymistapa tukee Humalojan (2016, 2–4) mukaan eri aistein hahmotettavan ympäristön jäsentämistä kokonaisvaltaiseksi ympäristösuhteeksi ja sanattomaksi paikkakokemukseksi ympäristötaiteeseen liittyvää vallitsevan kulttuurin toiminta- ja ajattelutapoihin esitettyä kritiikkiä unohtamatta. Pukeman (2014) niin ikään Kumpulan koulukasvitarhalle tehty vapaa-ajantoiminnansuunnitelma esittelee koulupuutarhaa oppimisympäristönä sekä puutarhassa oppimisen tavoitteita ja toteuttamista. Mahdollisia tulevia koulupuutarhoja varten tehty opas antaa käytännön vinkkejä puutarhassa tapahtuvaan taidekasvatustoimintaan ja se kertoo koulupuutarhan toimintakulttuurista selkeästi. (Pukema 2014, 4–8.)

Posthumanistisista lähtökohdista kumpuava suhtautuminen kasveihin ei ole uusi asia taiteessa. Kasvien kanssa toimivia taiteilijoita on Suomessa useita⁵. Darja Zaitsevin visuaalisten kulttuurien, kuratoinnin ja nykytaiteen koulutusohjelman opinnäytetyö *What can we learn from working with plants* (2018) käsittelee kuuden kasvin kanssa työskentelevän nykytaiteilijan taiteellista toimintaa, heidän työskentelynsä materiaalisuutta sekä ihmisten ja ei-ihmisten kohtaamisia. Tutkimuksessa haastatellut nykytaiteilijat käyttivät kasveja paitsi työskentelymateriaalina myös elävinä toimijoina, joiden kanssa ajatella. Jälkimmäisessä toimintatavassa ei ollut Zaitsevin (2018, 12, 81–82) mukaan kuitenkaan kyse romantisoidusta tai inhimillistävästä tavasta kommunikoida kasvien kanssa, vaan kanssakäyminen oli lajienväliset erot tiedostavaa siirtymistä omassakin Kaaospuutarha-työpajassa tavoittelemaani aistinvaraiseen olemiseen, intuitiiviseen havaitsemiseen ja vastaanottamiseen.

Zaitsev (2018, 8) kysyy uusmaterialistisessa viitekehyksessään, mitä voimme oppia kasvien kanssa työskentelystä ja kuinka se vaikuttaa maailmankuvaamme sekä tulevaisuuteemme. Taiteilijahaastattelut osoittavat, että yhteyksien luominen inhimillisen ja ei-inhimillisen välillä ei ole helppoa mutta että asenteenmuutos voi auttaa rakentamaan kestävämpää tulevaisuutta. Kasvien kanssa työskentely voi opettaa arvostamaan muun muassa keskeneräistä ajattelua, reflektointia sekä hetkessä olemista samoin kuin kriittisyyttä ja kyseenalaistamista. Se voi myös osoittaa herkkyyttä ja kunnioitusta luontoa kohtaan ja rohkaista meitä toisenlaiseen ajallisuuteen ja olemiseen sekä syvempään tietoisuuteen. (Zaitsev 2018, 89–91.)

Kokkonen (2017) mukaan nykyinen kasvitieteellinen tutkimus osoittaa kasvien olevan paljon monimutkaisempina toimijoita kuin olemme aiemmin käsittäneet, ja sen myötä ymmärryksemme kasvien elämästä on laajentunut suunnattomasti viime vuosina. Rajanveto esimerkiksi kasvien ja eläinten välillä on pehmentynyt, ja kasvitieteellinen tutkimus keskittyy esimerkiksi kasvien kommunikaatioon ja älykkyyteen sekä aisteihin. (Kokkonen 2017, 63.) Myös Hall omistaa kirjassaan laajan luvun kasvien älykkyyttä koskevalle tutkimukselle osoittaen kasvit täysin muiksi kuin hiljaisiksi passiivisiksi olennoiksi (Hall 2011, 138). Päätin työpajassa haastaa nimenomaan käsitystä kasvien hiljaisuudesta ja passiivisuudesta.

Kasvit viestivät toisilleen sähköisesti ja kemiallisesti (Kokkonen 2017, 146) saaden samojen keinojen avulla muutenkin informaatiota ympäristöstään ja kommunikoiden sen kanssa. Mullan alla viestintä tapahtuu juurien rihmastossa, joka itseasiassa on monilajinen mikro-organismien kommunikaatioverkosto, jonka avulla kasvi reagoi ja sopeutuu maahan. Mullan

⁵ Kasvit ovat olleet mukana esimerkiksi Petri Eskelisen, Terike Haapojan ja Kalle Hammin taiteellisessa työskentelyssä. Taiteilijaryhmä IC-98:n vuonna 2016 käynnistämä Khronoksen talo -hanke on puolestaan taideprojektina lähtökohdiltaan ihmisen asemaa kyseenalaistava.

yläpuolella tapahtuu taas kemiallista viestintää. Kasvit voivat esimerkiksi varoittaa toisiaan tuholaisista jopa hyökkäyksen laadun mukaan tai lajikohtaisesti. Kommunikaatio onnistuu samantai erilajisten kasvien tai jopa joidenkin eläinten kanssa. (Hall 2011, 140–141, 151–154.)

 arderin (2013, 186) mukaan kasvien totaalihiilijaisuus meidän aistielimiemme kannalta asemoine alemmaksi suhteessa meihin, jolloin syntyy riski marginalisoida ne, koska emme voi viestiä niiden kanssa samalla tavalla kuin ihmisten tai eläinten kanssa. Kasvien kohtaamisessa voisikin olla kyse pitkälti niiden hiilijaisuuden kunnioittamisesta ilman, että puhumme ihmiskeskeisesti niiden puolesta. Kasvien omista lähtökohdista lähtevä ilmaisu on meille havaittavissa olevaa spatiaalista, materiaalista itseilmaisua: Marderin mukaan kasvi ilmaisee itseään paitsi kemiallisilla signaaleilla ja jatkuvalla monisuuntaisella kasvulla myös tilallisesti asennoillaan. (Marder 2013, 74.)

 tselleni oli uusi haaste ymmärtää kasveja älyllisinä olentoina. Kasvien älykkyys on Hallin (2011, 143) mukaan olosuhteisiin sopeutuvaa ja varioivaa, plastista käytöstä niiden oman kasvielämänsä puitteissa. Sen voi ajatella eräänlaisena ongelmanratkaisukyknä, jota voi pitää koko elämälle yhteisenä ominaisuutena (Kokkonen 2017, 63). Aivojen ja keskushermoston sijaan kasveilla on oma neurobiologiansa. Erityisesti juurien ja kasvupisteiden kärjissä olevat meristeemit ovat hermosoluille vertauskelpoisia aistivia ja kemiallista viestintää harjoittavia yksikköjä (Hall 2011, 147). Nykyään tiedetään kasvien tuottavan neurovälittäjien kaltaisia aineita, joten hermosolut eivät ehkä olekaan niin ainutlaatuisia soluja eivätkä aivot niin erityisiä elimiä kuin olemme luulleet (Kokkonen 2017, 147).

 isääntyvä tieto nykyisen kasvitutkimuksen myötä ravistelee vanhoja käsityksiä osoittamalla, että meillä on yhteisiä kykyjä ja ominaisuuksia kasvien kanssa. Samoin yhteinen biologinen sukulaisuutemme on osoitettu jo paljon ennen nykyisiä kasvineurobiologeja Charles Darwinin kasvitutkimusten myötä (Hall 2011, 137; Kokkonen 2017, 147). Hallin (2011) mukaan kasvitutkimus on vasta aluillaan, ja tieteeseen kuuluvassa kritiikissä on myös kyseenalaistettu tuloksia esimerkiksi kasvien päättelytaidon suhteen. Emme Hallin mielestä kuitenkaan vielä edes tunne kaikkia kasvien saloja. Hänen mukaansa tärkeää on ylipäänsä myös asennemuutos: se että voidaan mennä kasvien luo oppimaan niiltä, jolloin on jo astuttu ulos ihmiskeskeisestä perspektiivistä. Kun saamme tietoa kasvien erityisominaisuuksista, emme voi niin helposti sulkea niitä pois moraalikäsitteistämme. (Hall 2011, 155–156.)

2.2 Toimintaympäristö

Tittelityy: Ja silleen niinku tavallaan jos ei olisi olemassa kasveja niin muakaan ei olisi tavallaan olemassa ja tavallaan ei olisi täällä ollu mitään tekemistä.

2.2.1 Hailuodon yhteisöpuutarha

 aaospuutarha-taidetyöpaja järjestettiin Hailuodon yhteisöpuutarhalla 3.6. ja 6.7.–10.7.2020. Yhteisöpuutarha on keväällä 2020 vapaaehtoisvoimin perustettu viljelyalue. Alue on aidattu ja sinne on sijoitettu eri kokoisia kasvatuslavoja, joita saa vuokrata. Vuokrasin toimintaa varten kaksi lavaa. Hinta sisälsi valmiit lavakaulukset ja ostomultaa, hevosenlanta sekä kesän kasteluveden, jota varten alueella oli vesisäiliö. Hailuodon kunta on tukenut yhteisöpuutarhaa rahallisesti sen perustamisvaiheessa. Yhteisöpuutarhahanke toimii 4H-yhdistyksen alaisuudessa. Alueella oli kesäaikaan parisenkymmentä viljelylaatikkoa.

 äytössämme olevat kasvatuslavat olivat kooltaan 100 cm x 120 cm. Puutarhavälineet saimme lainaan yhteisöpuutarhalla, jonne ne oli puolestaan saatu lahjoituksena. Alueella oli alkukesästä myös suuri telttakatos, jota oli tarkoitus hyödyntää taidetyöpajassa ja ruokailussa, mutta se lakosi ja osittain hajosikin kesän ensimmäisessä myrskyssä. Sadekeleillä telttaa olisi ollut kullannarvoinen. Alueella oli myös lasten leikkipaikaksi varattu hiekkakasa. Se olikin monesti koulun piha-alueen leikkipaikkojen ja jalkapallokentän tavoin käytössämme päivän päätteeksi.

 yhteisöpuutarha on perustettu niitylle Hailuodon saaren hiekkaiselle maaperälle. Maisema on avaraa ja kaunista, joskaan merellisyys ei keskellä parinsadan neliökilometrin kokoista saarta ole havaittavissa. Toiselta puolelta näkymää hallitsevat moderni koulu ja päiväkoti, kun taas toiselle puolelle aukeaa vanha hailuotolainen perinnemaisema vanhoine maalaistaloineen ja peltoineen. Koko Hailuoto on luokiteltu kuuluvaksi Suomen valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin ja se on yksi Suomen kansallismaisemista, ainoana kokonaisena kuntana. Siellä kasvaa myös uhanalaiseksi luokiteltua kasvillisuutta, mm. rönsysorsimoa ja upossarpiota. Hailuoto on Perämeren ainoa pysyvästi asutettu saari, jonne ei toistaiseksi ole kiinteää tieyhteyttä. (Wikipedia 2020; Luontoon.fi 2020.)

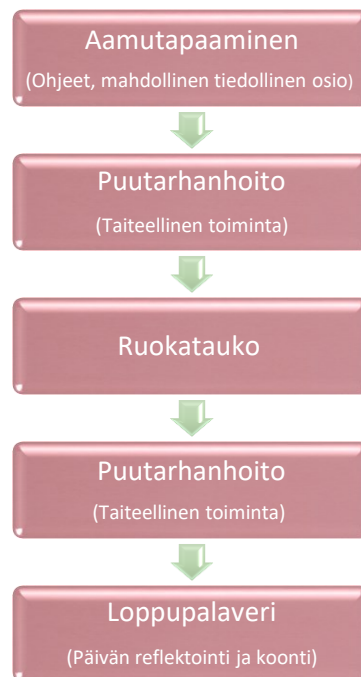
2.2.2 Muut tilat ja materiaalit, työpajan kulku sekä kanssatoimijani

☞ Hteisöpuutarha sijaitsee Hailuodon koulun välittömässä läheisyydessä, joten koululle siirtyminen oli luontevaa. Siellä käytössäni oli kuvataideluokka. Toin mukana kaikki tarvittavan, koska alkuperäinen suunnitelmani oli olla koko työpajatoimintaan varattu aika ulkona, emmekä käyttäneetkään luokassa lopulta muuta kuin vettä sekä joitakin työkaluja kuten saksia.

☞ Enkin erilaista materiaalia työpajatoimintaa varten. Munatemperamaalauksia varten ostin muun muassa pellavakangasta, kiilakehyksiä ja aineet liitupohjustetta varten sekä väripigmenttejä. Hankin kaikille tutkimuspäiväkirjat. Kasviäänityksiä varten minulla oli käytössä itselleni vuosia sitten hankittu Zoom-recorder, johon ystäväni kolvasi tarvittavat mikrovolttitaajuuksia nauhoittavat elektroidit taiteilija Kalle Hammin minulle sähköpostitse antaman kasvien sähkösignaalin äänittämistä koskevan ohjeistuksen perusteella. Muuta sekalaista materiaalia, jota työpajassa tarvitsin, löytyi kotoa. Lapsilla ja minulla oli omat eväät mukana, mutta olin hankkinut myös hedelmiä ja leipää yhteiseen käyttöön. Ruokailimme sateella

kuvataideluokassa, sään salliessa myös ulkona. Työpajatoiminta oli osallistujille ilmaista. Sain itse materiaalikuluihin avustusta Hailuodon kunnalta.

 ajat olivat neljän tunnin mittaisia. Ne alkoivat kello 9.30 ja päättyivät 13.30. Pyrin noudattamaan päivän aikana seuraavaa rakennetta:

 yöpajoihin ilmoittautui kahdeksan iältään 9–14-vuotiasta lasta ja nuorta. Ilmoittautumiset työpajaan keräsin toukokuun aikana ottamalla yhteyttä Hailuodon kouluun ja hankin kunnalta myös tutkimusluvan toimintaani (Liite 1). Rehtori Kaija Sipilä välitti tiedotteen Wilman kautta Hailuodon koulun oppilaiden (1.–9. lk) huoltajille ja oppilaille. Osallistujien ikää ei ollut rajattu. Hankin lasten huoltajilta tutkimusluvut toimintaa varten (Liite 2). Kaikki lapset olivat minulle entuudestaan tuttuja, joten tutustumiseen ei tarvinnut käyttää aikaa. Nimesin jälkeinpäin osallistujat Lewis Carrollin *Alicen seikkailu ihmemaassa* -kirjan hahmojen perusteella tutkimuskäyttöä varten (Liite 3). Yksi ilmoittautuneista ja kylvöpäivänä paikalla olleista lapsista ei osallistunut toimintaan heinäkuun viikolla. Painotin koko ajan toiminnan vapaaehtoisuutta: mitään ei tarvitsisi tehdä, mikä tuntuisi epämukavalta tai jostakin syystä ei-luontevalta.

 ansatoimijoiksi olin valinnut – ja osaksi jo alkukevästä esikasvattanut – mm. auringonkukkia, hajuherneitä, miekkaliljoja, ruiskaunokkeja, kurkkuyrttejä, kehäkukkia ja elämänlankaa. Hyödynsin omaa puutarhatietouttani ja valitsin toisaalta mahdollisimman monipuolisesti ihmisen aisteja virittäviä kasveja ja toisaalta mahdollisimman monimuotoisesti kasvavia lajeja. Esimerkiksi tuntoaistin kannalta karhea kurkkuyrtti tai tahmainen kehäkukka

tuntuivat kiinnostavilta valinnoilta, kun taas miekkalilja hiveli näköaistia ja hajuharne hajuaitia. Elämänlanka oli kasvutavaltaan köynnöitävä, auringonkukka kasvoi sen sijaan korkeaksi ja salaatti mätästi suhteellisen matalana. Kävimme myös lasten kanssa lähikaupassa ja annoin heidän valita sellaisten lajien siemeniä, joista he pitivät. Ostimme porkkanaa, salaattia, hernettä, ruohosipulia ja tilliä. Tässä vaiheessa puhuimme vielä kanssatoimijoistamme niiden oikeilla lajinimillä, mutta myöhemmin päätin, että emme kutsu niitä perinteisen termistön mukaisesti, vaan lapset antoivat niille itse keksimän nimityksen (Liite 3). Marder (2013, 4–5) kritisoi länsimaista luonnontieteellistä nimeämisen ja luokittamisen kulttuuria, koska se sivuuttaa yksilöllisen kasvin ainutkertaisuuden, vaikka sen tarkoitus onkin määrittää kasvien olemusta. Nimeämiseen kautta siitä tulee Marderin mukaan lajinsa edustaja eikä yksilö, ja koska tavallamme puhua vaikutamme siihen, miten käsitämme maailman ja asennoidumme kasveihin (esim. Hall 2011, 158), on Marderin huomio aiheellinen.

2.2.3 Työpajan suunnittelu ja toiminnan tavoitteet

 avoitteenani oli, että toimintamme lähtökohtana ovat kasvit ja niiden arvo itsessään. Pyrin työpajassa siihen, että taidetta tehtäisiin kasvien kanssa, eivätkä ne olisi esimerkiksi vain materiaalina tai niihin ei suhtauduttaisi puutarhanhoitoon perinteisesti liitettävän estetiikan ja hyödyn kautta. Hallin (2011) mukaan kasveja pitäisi arvioida niiden omista lähtökohdista käsin, koska niillä on oma autonomiansa ja oma tarkoitus kasvielämälleen. Esimerkiksi siemenet ja hedelmät eivät ole ensisijaisesti ihmisiä ja eläimiä varten. (Hall 2011, 30–31.)

 yrin suhtautumaan kasveihin ja lapsiin yhtä mahdollisina kanssatoimijoina ja siten purkamaan hierarkioita ihmisten ja kasvien välillä, mutta posthumanistisen pedagogisen ajattelun lailla myös oppilas-opettajasuhteessa (ks. esim. Snellman 2018, 18). Tarkoitukseni oli etsiä vaihtoehtoisia tapoja kohdata kasvit nojaten kasvifilosofian ja kasvitutkimusten tuloksiin, jotka mahdollistaisivat kasvien erilaisuuden ja keskinäisten suhteidemme ymmärtämisen.

 uunnittelin työpajan etenemään konkreettisesta tekemisestä kohti käsitteellisempää ja performatiivisempaa toimintaa. Pyrin siihen, että käsillä tekemisen myötä syntyy luottamus eri-ikäisistä koostuvaan ryhmään ja omaan tekemiseen, ja kynnys kokeilla vieraampaa toimintaa esimerkiksi esittävän taiteen muodossa olisi sen jälkeen matalampi. Kuten luvussa 2.1.1 kerroin, otin mukaan kehollisuutta ja aistinvaraisuutta korostavan asenteen kasvien kohtaamiseksi kognitiivisen tiedonkäsittelyn ja tietämisen sijaan. Sisällytin työskentelyymme heikkoa toimijuutta myös konkreettisiin Kokkosen väitöskirjassa esitettyjen virittäytymisharjoitteiden avulla (mm. Kokkonen 2017, 120, 162). Tavoitteena oli oppia ei-inhimillisen kanssa, ei niistä tai niiden puolesta (ks. esim.

Taylor 2017, 1448). Ajatuksissa oli käyttää kasvien kanssa toimimisessa kaikkia aistejamme viikon aikana.

 oin Kaaospuutarhaan tarinallisuutta lapsille ennestään tutun Liisa (Alice) ihmemaassa -kertomuksen myötä. Pohdin, että kasvien kanssa toimiminen olisi helpompaa, kun siihen liittää mukaan mielikuvituselementin. Olin kuitenkin tarkka siitä, että en luo kasvien ylle mitään animistista verhoa tai inhimillistä niitä. Puhuinkin paljon kasvien olemisesta sinänsä kertoen Hallin (2011, 104–106) innoittamana, että kasvit ovat itsessään muita kuin ihmispersoonia omassa olemisessaan ilman mitään niiden ylle luotua taikuutta. Narratiivi toimi punaisena lankana ja temaattisena kokonaisuutena toiminnallemme. Konkreettisena visuaalisena merkinä tarinaan siirtymiseksi toimi puutarhan portti, josta kulkiessamme sanallistin aina astuvamme kaninkolon kautta ihmemaahan, jossa kaikki on mahdollista ja mikään ei ole tuttua. Isommille tämä oli vitsailun aihe, mutta nuoremmat lapset eivät kyseenalaistaneet narratiivia. Toin usein vanhan seinäkellon tikittämään puutarhaan, joka on tuttu ihmemaan visuaalisesta kuvastosta ja joka satoi konkreettisesti performatiivisen toimintamme tiettyyn aikaan ja tilaan.

2.3 Opinnäytteeni tutkimuksellinen lähestymistapa ja menetelmälliset toimintatavat

Tänään kuvasimme videoita ja katsoimme ne läpi, se oli kivaa. Teimme myös tunnusteluharjoituksen, joka oli kiva ja mielenkiintoinen. Mukava päivä.
(Tittelityyn tutkimuspäiväkirja, 8.7.2020.)

2.3.1 Postkvalitatiivisesta tutkimuksesta

 pinnäytteeni tavoitteena on tarkastella, millaista voisi olla posthumanistinen nykyaidekasvatus puutarhassa. Valitsemani teoreettinen viitekehys vaikutti tutkimukselliseen lähestymistapaani ja suhtautumiseeni aineistonkeruuseen ja sen analysointiin. Elizabeth Adams St. Pierre (2014a) kirjoittaa humanististen ja yhteiskuntatieteiden piirissä tapahtuneesta ontologisesta käänteestä, jota hän nimittää postkvalitatiiviseksi tutkimukseksi. Postkvalitatiivinen tutkimus ei pyri hylkäämään perinteistä laadullista tutkimusta, vaan sen tavoitteena on laajentaa sitä pois sen humanistisesta keskiöstä. Sitä voi toki edelleen käyttää, jos sille löytyy perusteita. On kuitenkin huomioitava, että kvalitatiivisen tutkimuksen oletukset tiedon rakentumisesta ja tutkimuksen

luonteesta perustuvat humanismin perintöön ja voivat olla yhteensopimattomia posthumanistisen ontologian (ks. luku 2.1.1) ja sen ihmiskritiikin kanssa. (St. Pierre 2014a, 2–5.)

 oska keskityn opinnäytteessäni siihen, minkälaisia mahdollisuuksia kasvifilosofia ja posthumanistisen esitystaiteen menetelmät avaavat kasvien kanssa toimimiseen, en lähtenyt toteuttamaan perinteistä laadullista tutkimusta. Opin, että tehdessäni tutkimusta uudesta paradigmasta käsin, en voisi käyttää vanhan humanismin perintöön sitoutuvan paradigman keinoja tiedon hankkimiseksi aiheestani. St. Pierren (2014a, 3) mukaan metodologiaa ei voikaan erottaa ontologiasta ja epistemologiasta. Tämä tietoisuus syveni opinnäytteen etenemisen ja etenkin teorian lukemisen myötä (ks. myös Taylor & Hughes 2016, 6). Ymmärsin, että ei ole olemassa mitään objektiivista tutkimuskohdetta, vaan olemme syvästi kietoutuneita yhteen kasvimaailman kanssa monin eri tavoin, eikä ole keinoa saavuttaa objektiivista tietoa tuosta aiheesta jonkun metodin avulla positivistisen tieteen ajattelumallin mukaisesti (St. Pierre 2014a, 6).

 t. Pierren (2014a) mukaan ei ole vain yhtä tapaa tehdä postkvalitatiivista tutkimusta. Olennaista on kuitenkin aluksi luopua ajatuksesta systemaattisesta tieteestä ja perinteisestä käsityksestä yleistettävistä metodeista ja tiedosta, jonka voisi irrottaa tutkimuskohteesta ja tarkastella sitä etäisyyden päästä. St. Pierre kehottaa ensimmäiseksi suorastaan hylkäämään ihmistieteisiin aikoinaan kehitetyn kvalitatiivisen metodologian termistöineen. Huomio tulee siirtää kokonaan pois metodologiasta ja aloittaa sen sijaan teoriasta ja käsitteistä ilman metodin johdattamaa polkua. Hänen ohjeensa onkin uppoutua syvästi posthumanistiseen teoriaan lukien ja keskittyen yhä syvemmin siihen. Lopuksi pitää luottaa itseensä ja ryhtyä töihin keksimällä itse, minkälaiset toimintatavat omassa tutkimuksessa toimivat. (St. Pierre 2014a, 9–10; St. Pierre 2014b.)

 n syytä huomioida, että ontologisessa käänteessä metodikysymyksessä kyse ei kuitenkaan ole metodin kieltämisestä, vaan menetelmien ajattelemisesta toisin. Stephanie Springgayn ja Sarah Trumanin mukaan postkvalitatiivisessa tutkimuksessa metodi a) ei voi olla ennakolta määritelty tai tiedetty, b) sen ei tule olla proseduraalinen vaan keskeltä lähtevä ja c) sitä ei pitäisi käyttää datan keräämiseen kvalitatiivinen tutkimuksen hengessä. Sen sijaan d) metodin pitää agitoida, problematisoida ja luoda uutta ajattelua ja toimintaa. (Springgayn & Truman 2018, 211.) Minulle jälkimmäisin periaate näkyi siinä, kuinka mietin toimintaani suhteessa koulumaailmaan, luokkahuoneeseen ja opetussuunnitelman kenttään kysyen itseltäni välillä, onko toimintani taidekasvatusta ja sen tutkimista lainkaan.

 inulle sekä postkvalitatiivinen teoria että tutkimuksessani käyttämä metodologinen ajattelu olivat hyppy tuntemattomaan, joka jännitti kovasti. Käytössäni ei ollut valmista laadullisen tutkimuksen johdattamaa tutkimuspolkua, vaan tutkimus alkoi keskeltä työpajatoimintaa ja sen

myötä kertyvää moninaista aineistoa, mikä sopii nojaamaan monilajisen etnografina luonteeseen (esim. Springgay & Truman 2018, 207). Postkvalitatiivinen tutkimus alkaa keskeltä suhteita. Jos metodi on ennakolta annettu ja tiedetty, se myös määrittää aineiston ennalta oletetuksi kokonaisuudeksi, joka vain odottaa tulla tallennetuksi, määritetyksi ja analysoiduksi ja uuden tiedon saavuttaminen on mahdotonta. Postkvalitatiivinen tutkimus ei ole vain löydöksen raportointia, vaan kekseliäitä ratkaisuja ja ajatusten aktivointia. (Springgay & Truman 2018, 204–206.) Pyrin edellä mainitun mukaisesti suhtautumaan metodikysymykseen avoimesti ajatellen keskellä oloa tilana, jossa ollaan avoimesti ja tapahtumia herkästi aistien.

2.3.2 Monilajinen etnografia

 pinnäytteeni menetelmällinen lähestymistapa nojaa Common Worlds Research –kollektiivin monilajiseen etnografiaan ja näkemykseen, että kanssamuotoudumme monilajisissa yhteisöissä. Lähestymistavalla on joitakin yhtymäkohtia perinteiseen etnografiaan, mutta se eroaa siitä ihmisen tarkoituksellisella desentralisaatiolla suhteessa muihin lajeihin ja uusmaterialistisella käsityksellä tiedon rakentumisesta, mikä mahdollistaa materiaalistien suhteiden ja myös ei-inhimillisen tulemisen osaksi tutkimusta (esim. Somerville & Powell 2017, 15–17, 31; Pacini-Ketchabaw, Taylor & Blaise 2016, 150–151, 164).

 onilajisessa etnografiassa muita lajeja ei nähdä tutkimuksen kohteina, vaan kanssatutkijoina, jotka vaikuttavat koko ajan suhteista kehkeytyvään toimintaamme (Pacini-Ketchabaw, Taylor & Blaise 2016, 154–155). Tavoitteena on paikantaa ihmiset uudelleen ekosysteemeissä tai ”yhteismaailmoissa” (*common worlds*) tutkimalla ja kiinnittämällä huomiota siihen, kuinka kietoutuneina toisiimme itseasiassa olemme. Common World -kollektiivin toiminnassa ei ole kyse vain tutkimuksesta, vaan se on myös pedagogiikan⁶ ja monilajisen etiikan kehittämistä. (Taylor & Pacini-Ketchabaw 2015, 513–514, 516.)

 ollektiivin julkaisuissa metodi- ja aineistokysymyksiä lähestytään St. Pierren (2014a) kuvaaman ontologisen käänteen läpi. Metodiikan kannalta kyse on yhteismuotoisesta, immersiiivisestä ja havainnointiin perustuvasta toiminnasta, jossa tulee erityisesti virittäytyä toimintaan ja kiinnittää huomiota lajien väliseen vuorovaikutukseen ja suhteisiin. Oppiminen tapahtuu toiminnan avulla yhdessä, ja se vaatii muutakin kuin kognitiivista havainnointitapaa. Monilajisessa etnografiassa pitää oppia tulemaan myös itse vaikutetuksi ja osata virittäytyä eri

⁶ Esimerkiksi Affrica Taylor ja Veronica Pacini-Ketchabaw (2015, 507–508) kyseenalaistavat varhaiskasvatuksen kentällä asemanne planeetalla siirtymällä lapsikeskeisestä pedagogiikasta monilajisiin ”yhteismaailmoihin” ja kysymällä, mitä voimme oppia muilta lajeilta. Inspiroiduin menetelmällisen ajattelun lisäksi heidän posthumanistisesta pedagogisesta oteestaan omassa hieman vanhemmille lapsille suunnatussa työpajassani.

taajuuksille muiden kohtaamiseksi. Huomiota tulee kiinnittää myös muihin lajeihin näissä monilajisissa inhimillisen ja ei-inhimillisen kohtaamisissa. Tämä on haastavaa eikä monilajinen ymmärrys olekaan koskaan täysin saavutettavissa. Tieto lajeista on tutkimusta tehdessä hyväksi, mutta ei hierarkkisesti ajateltuna lajikysymyksenä, vaan sitä varten, että osattaisiin reagoida muiden lajien toimintaan tarkoituksenmukaisesti. (Taylor & Pacini-Ketchabaw 2015, 513–514, 516.)

 ähdin soveltamaan monilajista etnografiaa työpajassani virittäytymällä oikealle taajuudelle moniaistisuuden avulla. Kehollisten ja aististen tietämisen tapojen huomioiminen onkin tulkintani mukaan keskeistä monilajisessa etnografiassa (esim. Pacini-Ketchabaw, Taylor & Blaise 2016, 155–156; Malone 2016, 51). Keskeisenä ajatuksenani oli, että toimiminen muiden kuin dominoivan näköaistin varassa voisi virittää olemisen kasvimaailman kohtaamiselle.

 oimintani lähestyi kuvaamaani monilajista etnografiaa myös aineiston keruun ja analyysin kohdalla. Minua inspiroi esimerkiksi ajatus, että lapset voivat olla monilajisessa etnografiassa mukana aineiston tuottamisessa monin tavoin (esim. Malone 2016). Karen Malonen (2016) tutkimuksessa lapset toimivat kanssatutkijoina, jolloin heillä oli mahdollisuus olla mukana tutkimuksessa sen kaikissa vaiheissa visuaalisilla, sanallisella ja mobiililaitteita tapahtuvalla menetelmällä, muun muassa piirroksilla paikoista, valokuvilla, nauhoitteilla ja haastatteluilla. (Malone 2016, 49.) Aineistokysymyksessä minua inspiroi myös Margaret Somervillen ja Sarah Powellin (2017) käyttämä ”deep hanging out” -metodi, jossa suhteita myös elottoman kanssa ja siten kaikkia kohtaamisia pidetään yhtä arvokkaina. Metodia toteuttaakseen tutkijat menivät vierailulle luontoon antaen kehollisuuden ja mielikuvituksen rohkaista poikkeamaan tutulta polulta kohti yllätyksellisyyttä tavoitteenaan pelkästään havainnoida, mitä tapahtuu. Tutkijat tulivat myös itse vääjäämättömästi osallisiksi paitsi elollisen myös elottoman (hiekan, mudan, veden, keppien) kanssa. Työkaluinaan kenttämuistiinpanot iPhonen avulla, lyhyet videot ja valokuvat he avaavat ihmisyyden ja maailman tietämisen mahdollisuuksia. (Somerville & Powell 2017, 20–22, 31.)

2.3.3 Aineistokysymys

 aikka St. Pierren (2014, 7) ohjeen mukaisesti luovuin aineistonkeruusta kvalitatiivisen tutkimuksen mukaisessa merkityksessä, joka käsittää tiedon olevan tutkijasta erillistä, etäisyyden päästä tarkasteltavaa maailmasta irrotettua tietoa, käytän opinnäytteessä aineiston käsitettä kuitenkin toimintani perustelemiseksi. Taidetyöpajan kulku tallentui monin eri tavoin, ja lapset olivat mukana aineiston tuottamisessa. Pidimme kukin tutkimuspäiväkirjaa, johon pyysin kirjoittamaan ja piirtämään ajatuksia ja havaintoja päivittäin. Puutarhalla otettiin valokuvia ja videonpätkiä yhteiskäytössä olleella iPadilla kanssatoimijoista ja toiminnasta työpajassa. Myös omia kännyköitä käytettiin taltiointiin. Valokuvia ei ole käsitelty rajaamista lukuunottamatta, mutta

sumensin kasvoja joistakin kuvista. Nauhoitin myös jutteluani lasten kanssa Zoom-recorderilla ja litteroin nämä keskustelut. Kyseessä ei ollut johdonmukainen tai selkeä teemahaastattelun kaltainen aineistonkeräämisen muoto, vaan kysyin lapsilta tunnelmia ja mielipiteitä toiminnastamme tai käynnistin nauhurin jonkin kiinnostavat asian noustessa esiin.

 imesimme tutkimuspäiväkirjat nimellä Minä ihmemaassa. En vaatinut kirjoittamaan tutkimuspäiväkirjaan mitään, jos lapset eivät sitä itse halunneet tehdä, koska halusin ylläpitää vapaata ja ei-koulumaista tunnelmaa. Olen liittänyt ja jättänyt päiväkirjatekstit litteroitujen keskustelujemme tavoin sellaisenaan opinnäytteeseen pienemmällä fontilla kirjoitettuna. Aineistossa olevista videoista olen kirjoittanut sanallisen selostuksen kursiiivilla, jolloin ne erottuvat muusta tekstistä. Kirjoitin päivän jälkeen yleensä lauttamatkan aikana (30 min) kaikki mielessä olevat havainnot ja ajatukset muistiin tutkimuspäiväkirjaani. Mahdollisuuksien mukaan tein kenttämuistiinpanoja myös päivän aikana. Fyysisen vihkon lisäksi tutkimuspäiväkirjakäsité laajeni kattamaan myös tietokoneen ja kännykkäni muistion, joka oli monesti Somervillen ja Powellin (2017, 31) mallin mukaisesti nopein tapa kirjoittaa havainto ylös kesken päivän. Päiväkirjani tyyli vaihtelee tajunnanvirtamaisesta lennosta selkeämpään ja jäsentyneempään havainnointiin. Osaltaan kävin päiväkirjoissa jo dialogia teorian ja tulevan opinnäytteeni kanssa ja välillä myös ideoin lennosta toimintaa.

 uunnittelin aineiston tuottamisen ja keräämisen tavat suhteessa tutkimustehtävääni ja omaan positiiooni siinä. Ajattelin, että olimme minä, lapset ja kasvit samaa yhteenkietoutumaa puutarhassa, jolloin pyrin havaitsemaan ja tulkitsemaan näitä suhteita aineistosta. En ollut kiinnostunut pelkästään lasten kokemuksista, vaan painotin havaitsemiani heikon toiminnan kautta ilmeneviä kasvi-ihmis -suhteita. Toisaalta lasten ajatuksia tarkastelemalla saatoin välillä löytää tasoja haastaa oman ajatteluni ihmiskeskeisyyttä.

2.3.4 Kun aineisto alkaa hehkua

 ouduin tutkimusotteeni myötä suhtautumaan itselle uudella tavalla paitsi aineiston keruuseen myös sen analysointiin. Aineistoon suhtautumisessa minulla oli mallina muun muassa Maggie MacLuren (2013) ajatus siitä, kuinka aineistoa ei tule nähdä jäykkänä ja merkityksettömänä massana, joka odottaa luokittelua ja analysointia, vaan aineistolla on keinonsa näyttäytyä meille ”hehkumisen” (*glow*) muodossa. Joku yksityiskohta videonauhoitteessa tai muistiinpanossa voi alkaa kiinnittää huomion resonoimalla kehossa ja aivoissa. Tutkija voikin suorastaan tuntea, kun jostakin kohdasta aineistoa löytyy jotakin kiinnostavaa. MacLure kehottaa luottamaan intuition ja siihen mitä tässä tilanteessa tapahtuu. Asiat hidastuvat ja nopeutuvat samanaikaisesti tässä hehkumisen tapahtumassa. (MacLure 2013, 660–661.)

 yös Somerville ja Powell (2017) antavat samankaltaisen energian, vitalisuuden ja käsittämättömyyden vetää puoleensa valitessaan hetkiä, joihin keskittyä analyysissään. Sen jälkeen he etsivät teorioita, jotka tarjoaisivat tapoja ymmärtää aineisto haastaen konsepteja, johon perinteinen tutkimus suunnataan. Aineiston keräämisen prosessissa Somerville ja Powell pitävät muistiinpanot siinä muodossaan ilman teemoittelua ja luokittelua, mitä pidin mallina omassa analyysivaiheessani. (Somerville & Powell 2017, 20–25.)

 ineistoon uppoutuminen intuitiivisesti oli minulle alku analyysiin. Kerättyä materiaalia läpi käydessäni en järjestänyt sitä esimerkiksi kvalitatiivisen tutkimuksen sisällönanalyysiin nojaten teemoittelemalla, vaan luotin intuitiooni ja siihen, mikä aineistossa hehkuu ja vetää minua puoleensa ja tein siitä ”nostoja”. Kirjoitin kuvauksen siitä, mitä noissa hetkissä tapahtuu pyrkien liittämään ajatuksiani kasvifilosofiaan (ajattelun teorian kanssa, ks. St. Pierre 2014a, 8) antaen myös itseni kietoutua aineistosta nouseviin rihmoihin ja vaikuttua siitä. Aineisto ja analyysi sekoittuvat yhdistyen jopa miellelyhtymiin ja aineistosta syntyviin mielikuviin. Postkvalitatiivisen tutkimuksen ontologisen käänteen vaikutus näkyy siinä, että en kiinnostunut merkityksistä tai siitä, mitä aineisto representoi (joskin sellaisiakin pätkiä opinnäytteessäni on toimintani kuvauksen eteenpäin viemiseksi), vaan mitä ajattelua se saa aikaan. Aineistoni ei ole muuttumaton, vaan se muokkautuu samalla kun katson, kuuntelen tai muistelen sitä ja samalla myös itse muutun. (Ks. Hohti & Tammi 2017, 72–73.)

2.3.5 Tutkimustehtäväni nykytaiteen kontekstissa

 utkimustehtävänäni on tarkastella puutarhassa toteutettua posthumanistista nykytaidekasvatusta. Analysoin kolmea Kaaospuutarha-työpajasta nostamaani tapausta ja pohdin, minkälaisia mahdollisuuksia kasvien kanssa toimimiseen nykytaiteen toimintatavat avaavat ja mitä kasvien kanssa tekeminen voisi taidekasvatuksen kontekstissa olla, kun otan huomioon kasvifilosofian huomiot kasvien erityisyydestä.

 utkimustehtävässäni viittaan nykytaidekasvatukseen. Tarkoitan sillä kuvataidekasvatusta, joka perustuu nykytaiteen ilmiöihin ja toimintatapoihin. Nykytaide voidaan määritellä laajasti aikalaistaiteeksi eli taiteeksi meidän ajassamme. Tätä kautta käsite kattaa kaiken taiteen, jota nykyaikana tehdään (Snellman 2018, 153). Helena Sederholm (2010) määrittelee nykytaiteen sellaiseksi taiteeksi, joka on tavalla tai toisella ajankohtaista. Nykytaide ei sinänsä ole mikään yhtenäinen taidesuuntaus. Nykytaide kommentoi ja ottaa kantaa tämän ajan elämään, esimerkiksi ajankohtaisiin kysymyksiin, elämäntapoihin, arvoihin ja etiikkaan, uskomuksiimme, tieteeseen ja taiteeseen sekä nykyajan valtarakenteisiin kuten mediaan ja politiikkaan. Nykytaiteella ei ole mitään

tiettyjä tekotapoja ja tekniikoita, vaan yleisesti nykytaiteessa kyse on taiteellisista toimintatavoista, joissa korostuu erityisesti kokemuksellisuus. (Sederholm 2010.)

 nykytaiteen tunnuspiirteitä ovat esimerkiksi autonomisista taide-esineistä irtisanoutuminen. Nykytaideteos voi olla sen sijaan muodoltaan avoin ja tilapäinen performatiivinen prosessi tai tapahtuma, jossa kokemuksen merkitys korostuu. (Sederholm 2000, 67, 182.) Nykytaiteelle on ominaista monimateriaalisuus (emt. 128), monimediaisuus ja eri välineiden yhdisteleminen sekä uuden teknologian käyttö (emt. 175). Nykytaide on usein paikkasidonnaista (emt. 97). Huumori (emt. 49), toisto (emt. 157) sekä osallistuminen ja vuorovaikutus yhteisötaiteen keinoin on tunnusomaista nykytaiteelle (emt. 113).

 Sederholmin (1998) mukaan nykytaiteessa keskeistä on katsoja ja tämän kokemus. Taiteilijan ja yleisön välillä on tapahtunut suuri muutos, nykytaideteos ei välttämättä ole objekti, vaan kokemuksia ja prosesseja ilman kieltä. Se näyttäytyy performatiivisuudeltaan pelin kaltaisena strategiana, tilannesidonnaisena tapahtumana eri konteksteissa. Taiteessa on samankaltaista pelaamisen iloa ja itsetarkoituksellisen spektaakkelin luonnetta kuin urheilussa. Tämä käsitys antaa myös taidekasvattajalle konkreettisia työkaluja liittyen nykytaidekasvatukseen, jolloin taiteella voi myös kokeilla ja leikitellä käsitteellisellä tasolla, mutta silti vaikuttaa maailmaan, ihmisen ajatuksiin ja käytökseen. (Sederholm 1998, 12–14, 16, 21, 82–89.)

 Sederholmin (1998, 24) mukaan taidekasvattaja voi kohdata haasteen opettaessaan nykytaidetta, joka on traditionaalisten tekniikkojen sijasta performatiivisesti ja esimerkiksi sosiaalis-poliittisesti orientoitunutta. Mikko Snellman (2018) on tutkinut nykytaidetyöpajojen kautta, millaisen affektiivisen oppimisen tilan nykytaidekasvatus luo. Snellman kertookin kokeneensa haasteelliseksi nykytaiteen opettamisen. Nykytaiteen opetuksessa kyse on tavallaan hyvin päinvastaisesta lähestymistavasta kuin perinteisemmässä kuvataideopetuksessa, joka kiinnittyy esimerkiksi havaintoon ja tekniikoihin. Nykytaiteessa ei lähdetä tekniikasta vaan ajattelusta, ideasta ja merkityksellisestä avauksesta, kokemuksesta. Erityisen haasteelliseksi nykytaiteen opettamisessa Snellman on kokenut muun muassa toisin tekemisen opettamisen vaikeuden ja vallitsevien valtasuhteiden kyseenalaistamisen. Nykytaidekasvatus on asioiden ajattelua täysin uudesta perspektiivistä tai sen ulkopuolelta, totuttuja käytäntöjä purkaen. (Snellman 2018, 181–182, 358.) Snellmanin väitöskirja oli ensimmäinen lukemani posthumanistinen julkaisu, ja se sysäsi osaltaan myös minua toteuttamaan nykytaidepainotteisen työpajan posthumanistisessa viitekehyksessä. Minua inspiroi Snellmanin työssä erityisesti uusien pedagogisten käytänteiden kehittäminen suuntautumalla kohti epävarmaa ja tuntematonta.

3 KASVU

Asko: Kerro sun kasvikaverista jotakin ihan omin sanoin, millainen oli sun Kaunisköynnös? Kuvaile sitä jotenki?
Kuningatar: Se oli semmoinen todella rauhallinen ja sitten se kietoutui sillä tavalla kivasti ja sitte se hyväksy kaikki.
Asko: Kyllä eikö se ottanu kiinni siitä toisesta kasvista?
Kuningatar: Mmm, koska se sai poikaystävän.

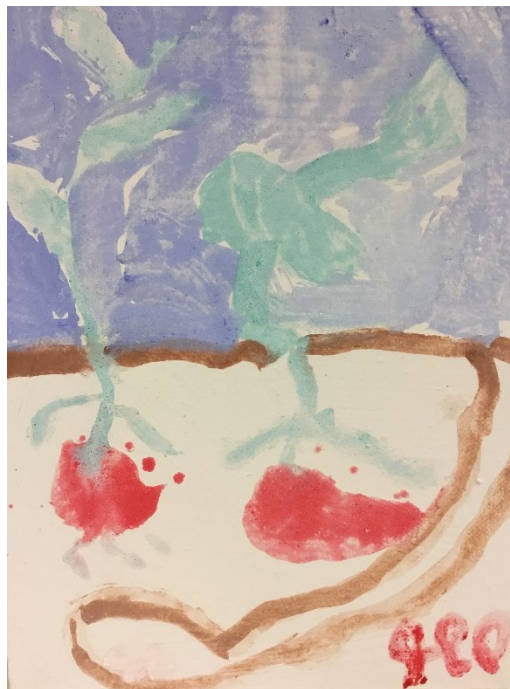
 aaospuutarha-taideprojekti sisälsi kesäkuun alun kylvöpäivän sekä viikon mittaisen varsinaisen taiteellisen työpajatoiminnan kuukauden kuluttua aloituspäivästä. Käynnistimme heinäkuussa työskentelymme Kaaospuutarhalla lähestymällä kasveja kehollisesti ja havainnoiden niitä luovan uteliaasti. Harjoittelimme yhdessä heikkoa toimintaa edeten kohti performanssikokeiluja ja valitsemalla roolimme muuna kuin puutarhassa perinteisesti toimivana ihmisenä. Annoin myös lapsille viikon alussa tehtäväksi etsiä itselleen kasvikaverin, joka jollakin tavalla veti puoleensa ja jonka kanssa oli tarkoitus viettää aikaa.

 yrkimyksenäni oli soveltaa Kokkosen esitysajattelua nykytaiteen työpajassani, ja ajattelin heikon toiminnan mahdollistavan kanssakäymisen ei-inhimillisen kanssa puutarhakontekstissa (vrt. Kokkonen 2016, 201). Käytännössä tämä tarkoitti työpajassa erilaisia kasveihin kohdistuvia havaitsemisen ja virittäytymisen harjoituksia. Kesän alussa tekemäni suunnitelma oli tarkka ja piti sisällään eri aistialueille suunnattuja harjoitteita sekä taiteellista toimintaa konkreettisesta tekemisestä käsitteellisempään työskentelyyn seuraavanlaisesti:

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai
<ul style="list-style-type: none">• Näköaisti: Kasvikaverin valitseminen. Heikon toiminnan harjoittelu mielikuvin.• Kasvikaverin kanssa olemista moniaistisesti puutarhalla.• Kuvan tekeminen alkaa.	<ul style="list-style-type: none">• Kuuloaisti: Lukemista kasveille puutarhassa, kasvien äänittämistä, äänitteiden kuuntelemista.• Kuvan tekeminen jatkuu.	<ul style="list-style-type: none">• Tuntoaisti: Nykytaiteen ilmiöiden ja performanssitaitteen esittelyä.• Videoituja performanssiharjoitteita ja niiden katsomista• Tunnusteluharjoitteita.	<ul style="list-style-type: none">• Hajuaisti: Unelmien puutarha -performanssin ideointi ja rakentelun aloitus perjantaita varten.• Tuoksukokeiluja.	<ul style="list-style-type: none">• Makuaisti: Yhteisperformanssi varjoteatterina.• Makutestejä kasveilla.• Yhteisateria puutarhalla.

 n kuvaa kaikkia Kaaospuutarha-projektin tapahtumia, vaan nostan esille tarkasteltavaksi kolme tapausta, joissa aineisto alkoi MacLuren (2013) sanaa lainaten hehkua. Hehkumisen ajattelen ruumiillisena tuntemuksena ja seurauksena siitä, kun jotkin asiat aktivoituvat aineiston kanssa olemisen myötä jääden hykerryttämään tai vaivaamaan. Ensimmäinen tapaus käsittelee kylvöpäivää ja toimintamme alulle laittamista yhteisvaikutteisesti siementen, mullan ja veden

kanssa. Pyrkimys oli päästä irrottautumaan kylvötapahuman ihmiskeskeisyydestä tarkastelemalla siinä mukana olleiden toimijoiden kietoutuneisuutta toisiinsa, mutta ihmiskeskeisyyttä alkoikin kuoriutua esiin yllättävistä suunnista ja rakenteista. Tarkasta ennakkosuunnittelusta nousi haasteita, mikä nosti keskiöön tietämisen vaikeuden monilajisissa suhteissa. Toinen esimerkki koskee kasvien lähestymistä teknologian avulla kasvikaverin signaalin nauhoittamisen kautta. Signaalin äänittämiseen tarkoitetut laitteet ja muut koneet ottivat tilaa työpajassa enemmän kuin olin ennalta arvannut. Kaveruuden ajatuksen tuominen mukaan toimintaan tapahtui aloitteestani, mutta kaveruuden ilmentymät ja aloitteet yli lajirajojen samoin kuin lasten tekemät kokeilut kasveilla pakottivat minut ajattelemaan ja haastoivat oletuksiani analyysivaiheessa. Kolmas tapaus käsittelee lapsilähtöistä, omaehtoista taiteellista toimintaa kasvien kanssa, mikä jo olemassa olevine potentiaalisuuksineen sai tilaa, kun aloin työpajapäivien edetessä päästää irti työpajan toimintaa ohjanneista suunnitelmista ja tavoitteellisuudesta. Lähden seuraamaan niitä rihmoja, joita tapauksista alkaa versomaan.

Kuva 4 Hatuntekijä 2020

3.1 Kolme versomista Kaaospuutarhalla

Kuningattaren arvio viikosta: Parasta kivaa. Paras leiri ikinä. Tuo yks kärpänen taitaa rakastaa mua, se taitaa olla Herra Kärpäsen sukulainen. (Askon tutkimuspäiväkirja, 10.7.2020.)

3.1.1 Toiminnan aloitus kasveihin, multa ja veteen kietoutuneena

atson ikkunasta ulos takapihan syksyiseen, lakastuvaan luontoon. Palaan muistoissani aurinkoiseen ja lämpimään alkukesän päivään ja siihen hetkeen, kun aloitimme Kaaospuutarha-projektin lasten ja nuorten kanssa Hailuodon yhteisöpuutarhalla. Muistan hauskan ja odottavan tunnelman.

Kuva 5 Heikura 2020

 äen aineistosta nostamissani valokuvissa lapsia, kasveja ja kasvien siemeniä, ja yritän suunnata huomiotani monilajisiin suhteisiin. Osa siemenistä on jo peittyneenä multaan, joka puolestaan pitää sisällään lukuisia muita mikroskooppisen pieniä olentoja. Siemeniin sisältyvä kasvun potentiaali sekä omat mielikuvat ja muistot kesän tilanteesta muodostavat mielessäni eri suuntiin lähteviä juuririhmoja.

 sittelin tuossa vaiheessa lapsille yleisesti tulevaa toimintaamme ja sitä, mitä tekisimme toisin suhteessa perinteiseen puutarhanhoitoon ja kuvataiteeseen. Kerroin, että tulemme harjoittelemaan kasvien kohtaamista ja niiden kanssa olemista eri tavoin ja ehkä esiintymään niiden kanssa. Mietimme kasvien tapaa kasvaa ja kokea asioita. Kerroin kasvien aisteista ja keskustelimme siitä, että meidän on hyvin vaikea saavuttaa niiden kokemusmaailmaa. Puhuimme myös kasveihin ja puutarhanhoitoon liittyvistä käsitteistä ja päätimme antaa rikkaruohoiksi kutsuttujen kasvilajien kukoistaa yhtä lailla Kaaospuutarhassamme. Lapset vaikuttivat suhtautuvan avoimesti ja ennakkoluulottomasti esittelemiini ajatuksiin. He eivät kyseenalaistaneet pohdintojani, vaan alkoivat itse miettiä kasvien merkitystä tai rikkaruohon oikeutta olemiseen oma-aloitteisesti. Kuningatar huomasi kasvien tärkeyden: ilman kasveja ei ole elämää.

 apset tekevät multaan vapaita ja geometrisiä muotoja siemenistä ja taimista välittämättä istutusväleistä ja riveistä. Ne voi Kokkosen (2017, 50, 178–179) innoittamana nähdä ehdotuksina ja neuvotteluna ei-inhimillisen kanssa, kutsuna kasvien potentiaalisuuden esiin nousemiseksi. Toimintamme ei kuvien ja tutkimuspäiväkirjojen kanssa tarkasteltuna näyttäydy taiteellisena toimintana (voisiko se olla sitä jo nyt?), vaan pikemminkin toimintaedellytysten luomisena työpajatyöskentelylle, mutta huomaan hakevani kylvöpäivän tapahtumista yhtymäkohtia Kokkosen esitysajatteluun. Olemme tekemässä tilaa kasvien kohtaamiseksi, mutta itseasiassa valokuvissa tarkasteltuna olemme jo fyysisesti tuossa hetkessä puiden, ruohon ja itiöiden ympäröimänä sekä kietoutuneina niihin hapen- ja ravinnonsaannin kautta ja monenlaisilla muilla tavoilla. Kokkosen (2017, 146–147) mukaan kasvien toimijuuden voi yksinkertaisimmillaan nähdä tällaisena ei-aktiivisena ihmisten ja muiden eläinten elämän edellytysten tarjoamisena ja siten jaetun maailmamme perustana. Olemme myös jo Marderin (2013) ajattelua mukaillen paikassa, jossa kasviajattelu ja kasvien kohtaaminen voi alkaa.

Kuva 6 Heikura 2020

Kuva 7 Heikura 2020

 aan itseni kiinni valokuvia katsoessa ajattelusta, että siemenet ja lapset ovat erillisiä asioita mullan ja veden tavoin, vaikka mitään niistä ei voi erottaa toisistaan. Kasvien kohtaamista ja sen mahdollisuuksia ajatellakseni onkin siirrettävä huomio posthumanismin tavoin erillisten ihmisyksilöiden tarkastelusta ihmis-kasvisuhteiden tarkasteluun. Sekä Hallin (2011) ja Marderin (2013) kasvifilosofia että Kokkosen (2017) esitysajattelu auttavat ajattelemaan kylvötoimintaamme kohtaamisina ja suhteina. Kun siirrän huomion valokuvissa erilliseltä vaikuttavasta ihmisyksilöstä näihin yhteyksiin, saan oivalluksia. Arvioin kasvifilosofian avulla uudestaan niitä tapahtumia, jotka näyttäytyivät aluksi minulle yksilötoimijuutena tai vapaana tahtona.

 ihmiskehot, siemenet, multa ja vesi samoin kuin monenlaiset muut materiaalisuudet nivoutuvat ja kietoutuvat valokuvissa toisiinsa muodostaen käsi-multa-vesi-siemen – tapahtumia. Tapahtuman toimijat vaikuttavat toisiinsa monin tavoin. Käsien ollessa mullassa ihosta irtoaa partikkeleita maahan kasvien hyödynnettäväksi. Samalla ihmiskeho joutuu maa-aineksesta tulevan mikrobien, homeen ja ilmassa olevan siitepölyn invaasion kohteeksi, mikä haastaa ja toisaalta hyödyttää kehon immuunijärjestelmää. Kietoutumatilanteessa jätetään ja vastaanotetaan myös molekyylejä: multa imee veden ja luovuttaa sen siemenelle. Tapahtumassa on meneillään myös paljon sellaista, jota en osaa ajatella ja huomioida.

 atsoessani valokuvia palaan hetkeen, jossa kesän toiminta oli vielä edessä. Kehoni muistaa kuvaa katsoessani iloisen ja odottavan tunnelman, lämpimän mullan ja viileän kasteluveden. Laitoimme alulle jotakin, mutta emme tarkasti tienneet mitä. Ehkä voisin taidekasvattajana suhtautua tekemiseemme suhteina, joita emme vielä täysin tiedä ja joita lähdemme selvittämään. Käsi-multa-vesi-siemen –tapahtumat ovat potentiaaleja monimuotoisille sekä monilajisille suhteille, joiden avulla myös mahdollistuu erilaisia suhteissa olemisen tapoja.

Kuva 8 Heikura 2020

äsi-multa-vesi-siemen –tapahtumissa käsi vaikuttaa kasvien siemeniin istuttamalla ja kylvämällä niitä sattumanvaraiseen paikkaan, mutta yhtä lailla siemenet vaikuttavat käsiin. Mietin, kuinka siemenet tulivat valituksi. Ehkä ne vaikuttivat ulkonäöllään ja muodollaan meihin ihmisiin ja valintoihimme, vaikka luulimme toimivamme itsenäisen, intuitiivisen päätöksenteon varassa. Siementen erilaiset värit ja muodot sekä haptiset kosketustunnus ja mikseivät myös tuoksut saattoivat olla ihmiskehoa jollakin ei-kognitiivisella tasolla kutsuvia asioita. Miten kiinnostavalta karhea kehäkukan siemen tai tammenterho tuntuukaan kädessä? Se suorastaan houkuttaa koskemaan ja poimimaan mukaansa.

Jattelen, että kasvit käyttivät meidän kehojamme hyväkseen, koska käsiemme kautta siemenet tulivat kylvetyksi voidakseen levittäytyä ympäristöönsä, mikä on kasvielämän tarkoitus (esim. Hall 2011, 30, 158). Michael Pollanin (2002) ehdottaa, että ihmisen ja kasvin historiaa voitaisiin tarkastella yhteisevoluution kannalta. Ihminen on toki jalostanut sekä koriste- että hyötykasveja haluamallaan tavalla, mutta kasvien perspektiivistä kyseessä lienee myös onnistunut leviämiskeino. Kasvilajit, jotka ovat hyödyttäneet tai houkutelleet eniten ihmistä, ovat monesti menestyneet ja

levinneet laajimmin maapallollamme. Lajienvälinen vetovoima on määrittänyt siten monimuotoisesti evoluutiota. (Pollan 2002, 12–15, 131–132.)

 ineiston kanssa kirjoittaminen tuo mieleeni myös Emigranttitarhan vuoden 2020 Kiasman Yhteiseloä-näyttelystä. Lauri Ainala, Kalle Hamm ja Dzamil Kamanger olivat kuvanneet ja äänittäneet 26 yleistä ja tuttua kasvia, jotka ovat levinneet ihmisen avulla ympäri maapalloa ja tulleet aikoinaan myös Suomeen (www.kiasma.fi). Teos havainnollistaa edellä mainitun kasvien kyvyn hyötyä ihmisen toiminnasta tehokkaasti. Samalla myös ihminen on hyötynyt niistä monin tavoin, joskin hyöty esimerkiksi koristekasvien osalta on melko yksiulotteinen käsite. Ovathan esimerkiksi monet huonekasvit olleet historiallisesti paitsi kotien visuaalisia elementtejä myös lähes asuinkumppaneita, joille jutellaan ja joita jopa valokuvataan merkityksellisten ihmisten tai lemmikkienä pidettävien toislaajisten eläinyksilöiden tavoin.

 oimiminen luovasti oman intuition varassa erottaa käsi-multa-vesi-siemen –tapahtumat perinteisestä viljelystä rivi- ja taimiväleiseen sekä kylvösuunnitelmiseen. Kehkeytyvää olemista kasvien siementen kanssa voisi pitää ei-kognitiivisena ja kehollisena kasvimaailman kohtaamisena. Kasveja lähestytään siemenessä ilmenevän potentiaalin kautta kasvien omasta multaisesta ympäristöstä käsin. Muistan, kuinka siemeniä kylvettiin röykkiöittäin ja kasoittain. Myös luonnossa kasvit kylväytyvät tuhlaillen ja rikkaasti. Luonto on runsas ja se ei tarvitse ihmisen hoitoa. Kasvit kuitenkin tarvitsevat levittäjän. Niiden kannalta ei liene väliä, miten se tapahtuu. Kylväjä-ihminen ja kylvettävä-siemen erillisinä asioina häviävät. Tilalle tulee intentio kasvien levittäytymisestä.

Kuva 9 Heikura 2020

 ylvötapahduman siemenosallistajat ovat viljelyyn jalostettuja siemeniä erillisissä kasvulaatikoissa, joita lopuksi valokuvan mukaisesti kastellaan. Pienet viljelylaatikkomme ovat tosiasiaa valtavia vedestä riippuvaisia systeemejä, täynnä keskenään vuorovaikutuksessa olevia eliöitä. Vesikysymys askarrutti minua kuivan ja kuumien kesäkuun aikana. Kuinka paljon kannattaisi puuttua luonnon omiin prosesseihin, kastellako kasvulaatikat vai jättääkö ne kastelematta kesän aikana? Nämä puutarhanhoitoon liittyvät perinteiset ihmiskeskeiset asetelmat hiertävät minua, ja lähdän problematisoimaan tätä kasvien autonomisuuden ja viljelyn suhdetta kasvien kannalta kasvifilosofian kanssa.

 uonnon ja ihmisen pitäminen erillisinä puutarhanhoidonkin kontekstissa on hyvin romantisoitu ja dualistinen käsitys, koska muiden eliöihin lailla olemme – ja olemme aina olleet – monimutkaisissa suhteissa luonnon kanssa. Esimerkiksi Pauliina Rautio (2013, 446–449) ja Karen Malonen (2016, 43) mukaan tämänkaltaisen ajattelu, jossa luonto nähdään meistä erillisenä objektina, tukee sitä virheellistä havaintoa, että ihmiset eivät olisi osa luontoa tai että olisi ylipäänsä mahdollista olla jotenkin enemmän tai vähemmän osa luontoa tai hallita sitä. Emmehän muutenkaan ole kasveista erillisiä olentoja. Jaamme saman biologisen aitotumaisen alkuperän, ja kehossamme elää sieni- ja leväkasvuston kautta myös muiden lajien edustajia. Puutarhanhoito ja viljely on vain yksi muoto monimutkaisista suhteistamme kasvien kanssa, mitä problematiikkaa on pohdittu Hallin (2011, 34–35) mukaan jo antiikin ajoista lähtien ja missä hyöty voidaan nähdä molemminpuolisena asiana.

 asveilla oli yhteisöpuutarhalla mitä parhaimmat olot, olettaen että kasvu, kukoistus ja lisääntyminen ovat kasvielämän itseilmaisua (Marder 2013, 74–75) ja kasvielämän syvin tarkoitus (Hall 2011, 30). Viljelylaatikat keräsivät kaiken lämmön ja toimivat kohopenkkien tavoin, niissä oli lannoitetta ja kalkittua puutarhamultaa ja niitä kasteltiin vapaaehtoisvuoroin. Kasvit kasvoivat yhteisöpuutarhalla selkeästi paremmin verrattuna Hailuodon hiekkaiseen maaperään, jossa itsellänikin on ollut aikoinaan puutarha.

 ylvötapahduma oli tilallinen ja ei-inhimillisen kanssa kehkeytyvä prosessi, jolla oli tietty kesto. Olisi helppo kääntää se jälkeen päin Kokkosen (2017) innoittamana performanssiksi, mutta keskityn sen sijaan siihen, mitä yllättävää tai häiritsevää kohtaamisessamme kasvien kanssa tapahtuu. Minulla oli olemassa kylvöpäivästä lähtien työpajatoiminnalleni suunnitelma, jonka mukaisesti ohjeistin lapsia tekemään jotakin eli kylvämään kasveja. Pyysin olemaan välittämättä oppimistamme puutarhanhoidon säännöistä. Sekin oli kuitenkin sääntö, laatimani ihmiskeskeinen ohje ja perinteisen pedagogin toimintaa. Koin mielihyvää siitä, että toimintamme pysyi suunnitelmieni rajoissa. Lapset toimivat vielä tuossa hetkessä ohjeitteni mukaisesti, mutta

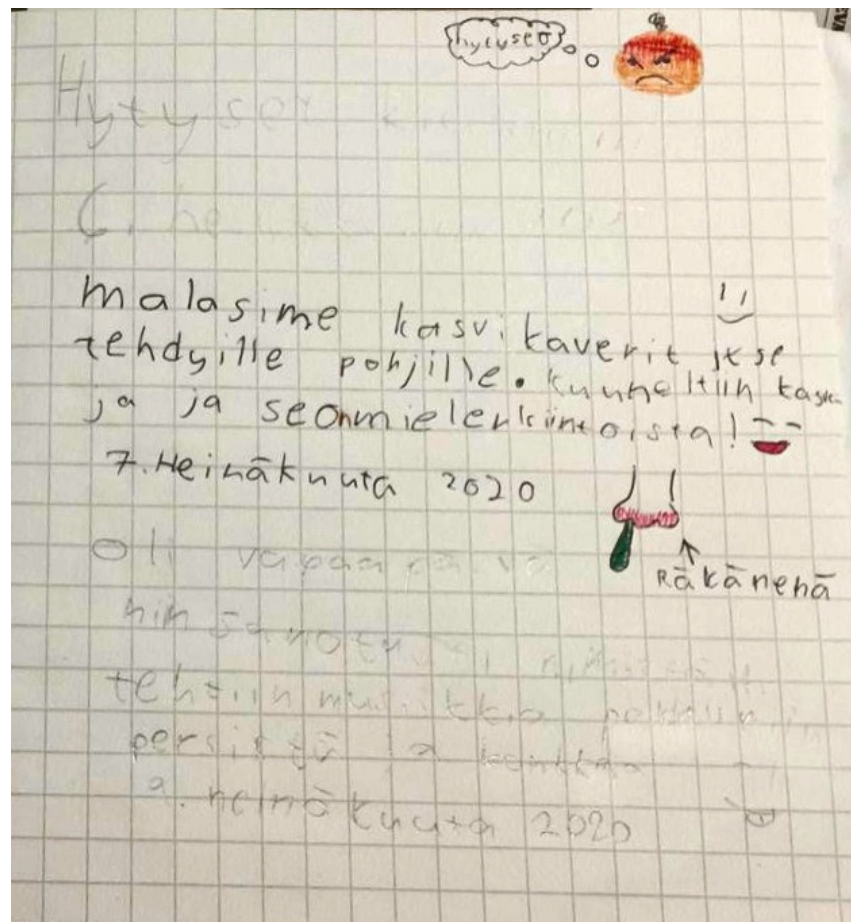
suunnitelmallisuuteni ja pedagogin rooliin liittyvä järjestyksentarpeeni aiheuttaa minussa nyt hankausta ja tuntuu epämukavuutena kehossa.

 aikka pyrin nostamaan kasveja keskiöön ihmisen asemaa uudelleen arvioimalla, näyttäytyy työpajan suunnittelu vielä rajoittuneelta ja tapahtuman rakentumiseen vaikuttavalta yllättävältä ihmiskeskeisyyden ilmentymältä. Ei riitä, että suuntasin toimintaa ihmis-kasvisuhteiden arvioimiseen uudelleen, vaan aineiston kanssa ajatteleva nostaa esiin sen, että olisi ollut tarpeen suhtautua uudella tavalla myös pedagogiseen ajatteluuni. Sitä en osannut toimiessani edes kyseenalaistaa. Toimintamme alkuvaiheessa selkeät ohjeet ja koulumaisen tutut toiminnan raamit olivat ehkä lapsiosallistujien kannalta paikallaan luoden turvallisuuden tuntua. Mitä jos en olisi ohjeistanut toimintaa ollenkaan ja lapset olisivat saaneet itse kylvää siemeniä haluamallaan tavalla? Ymmärrän, että lasten näkökulmat ovat yhtä merkityksellisiä kuin omani, niillä on väliä ja että niille tulisi antaa tilaa, kun kyse on lapsi-kasvisuhteiden tarkastelusta. Se, mikä hiertää minua tässä valitsemassani ensimmäisessä tapauksessa onkin juuri kontrolli, valmiit suunnitelmat ja järjestäminen. Voiko luontoa järjestää? Voiko ei-inhimillisen kanssa toimimista suunnitella kuinka pitkälle ennakolta? Olisi voinut olla vielä kiinnostavampaa havainnoida ja olla osallisena ohjaamatonta lapsista ja materiaalisista suhteista kumpuavaa kehkeytymistä.

 hkä olikin itselle tuttua ja turvallista pitää kiinni opituista toimintamalleista. Kuvataiteen opetus muuttuu olennaisesti, kun astutaan ihmisen hallinnoiman kuvataideluokan tiloista kasvien valtakuntaan, puutarhan moninaisten rihmojen, juurien ja versojen maailmaan ja ennen kaikkea sään ja luonnonilmiöiden keskelle. Huomioni kuitenkin kääntyy, kun en ajattele luontoa ja luonnonilmiöitä – edes säätä – passiivisina taustakulisseinä tai häiriöinä, vaan Kokkosen (2017, 91) tavoin taiteellisen työskentelyn kanssatoimijoina Kaaospuutarhalla. Tuossa vaiheessa se oli vielä helppoa. Mikäs olikaan mukavampaa, kuin toimia yhteistyökykyisten lasten kanssa lämpimässä auringonpaisteessa kauniin, kesäisen luonnon keskellä. Tuolloin myös vielä ajattelin heinäkuun työpajan tapahtuvan kokonaisuudessaan ulkona. Jälkeenpäin ajatellen on ilmeistä, etteivät teoriakeskeiset suunnitelmat ulkona koko viikon ajan tehtävästä taiteesta lasten kanssa voi toimia sujuvasti ja vailla epämukavuutta. Lasten rytmit ja aikakäsitys ovat niin erilaisia kasvien ajallisuuteen nähden. Kesäkuun lopussa alkoikin sataa. Sadetta jatkui lähes koko heinäkuun. Sää lopulta muistutti, että ihmiskeskeisiin suunnitelmiin ja toimintatapoihin ei voi luottaa toimiessamme ei-inhimillisen kanssa.

Aamun ensimmäinen havainto kun katson ulos ikkunasta. +10 astetta ja sataa vettä. Oulun seudulle luvattu ukkospuuskaa koko viikoksi. Luulen, että tämä jos mikä on osoitus ihmiskeskeisyydestä poisoppimiseksi posthumanistisessa taidekasvatuksessa. Säälle emme voi mitään. Rohkeasti uutta ja tuntematonta päin. (Askon tutkimuspäiväkirja, 6.7.2020.)

Sataa vettä, sääsket syövät (Askon tutkimuspäiväkirja 6.7.2020).

Kuva 10 Heikura 2020

3.1.2 Aistien ja teknologian kautta kanssakäymistä kohti

 alitsemassani toisessa esimerkkitapauksessa teimme äänitaidekokeiluja taltioimalla oman kasvikaverin signaalia. Lähestyimme kasveja teknologian avulla kuuloaistin avulla. Tapauksen valokuvat ja lainaukset tutkimuspäiväkirjoista ja litteroinneista vetävät minua puoleensa ja saavat minut poimimaan ne tarkasteluun. Kasvit ovat toiminnan keskiössä. Äänityshetki näyttäytyy valokuvissa ihmiskeho-kasvi-teknologia –kietoutumisena. Kasvit on kytketty johtoihin ja lapset tarkkailevat kiinnostuneena nauhurin näytöllä muuttuvia äänentasopalkkeja, jotka kuvaavat muutoksia kasvin sähkökenttien vaihtelussa. Lapset, kasvit ja laitteet ovat valokuvassa yllättävä ja kiinnostava yhdistelmä, ja se alkaa viedä ajatuksia kohti luvun 2.1.4 mukaista kasvitutkimusasetelmaa, jossa ollaan kasvien luona oppimassa niiltä jotakin käsityksiä avartavaa.

Kuva 11 Heikura 2020

Kuva 12 Heikura 2020

 asvien äänittäminen perustuu kasvien sisällä virtaavien nesteiden sähkökenttien vaihteluihin, jota taltioidaan mikrovolttisensorilla ja joka mahdollistaa äänen antamisen kasveille. Äänikäsitteeseen sisältyvän antropomorfismin sijaan (ääni on jotakin ihmiskorvalle kuultavissa olevaa) kasvien kanssa vuodesta 2005 työskennellyt taiteilija Kalle Hamm puhuu mieluummin kasvisignaalista, mikä viittaa viestiin tai impulssiin, joka voidaan muuttaa ihmiskorvan kuultavaksi ääneksi. Hammin kokemuksen mukaan tähän biodataan vaikuttavat kasvilajin lisäksi maaperän mineraalit, vuoden- ja vuorokaudenaikojen määrittämät kasvu- ja lepotilat ja jopa sääolosuhteet.

Kasvit vaikenevat esimerkiksi helteellä haihtumisen vähentämiseksi. (Hamm 2018.) Nauhoittamiamme äänisignaaleja oli tarkoitus hyödyntää myöhemmin, joten siirsin jokaisen kasvikaverin signaalin tiedostona iPadille.

oska äänitaidekokeiluun ja kasvisignaalin nauhoittamiseen oli käytössä vain yksi nauhuri, olin suunnitellut puutarhalle Kokkosen (2017, 147) inspiroimana myös ääneen lukemista kasveille toisenlaisena ääneen ja kuuloaistiin perustuvana kokeiluna. Hetkellisiä ihmiskeho-kasvi-teknologia –kietoumia muodostanut äänitystapahtuma vaikutti jo itsessään performatiiviselta toiminnalta. Pitemmälle vietyä työskentelyä olisi voinut olla live-esitystä kasvien kanssa Hammin Bands of Weed -yhtyeen tavoin (Hamm 2018). Itse yritin myös lukea kasveille huonolla menestyksellä: tekstiliuskat kastuivat sateessa. Lapset eivät lukemisesta innostuneet. Toimintamme oli nopeatempoisia ja kiireen siivittämää päästäksemme suojaan luokkahuoneeseen sateelta ja sääskiltä.

Kuva 13 Heikura 2020

Kuva 14 Heikura 2020

Kanin kommentti säästä: Hyvä että oli sade, koska kuumalla ei olisi kuullut kasvien ääniä (Askon tutkimuspäiväkirja, 7.7.2020).

atson valokuvia, joissa sade häiritsee toimintaamme, ihmiskeskeisiä ja suunnitelmallisia pyrkimyksiäni. Se kastelee selluloosalle painetun tekstin. Ihmisen tekemät kirjaimet ja sanat hajoavat merkityksettömäksi ja absurdiksi massaksi, mikä symbolisesti purkaa toimintamme ihmiskeskeytyä. Sade helli ihmiskeho-kasvi-teknologia –kietoumassa kasveja ja ne kukoistivat,

vaikka kietouman ihmiskeho-teknologia –osallistujia se sen sijaan siinä tilanteessa häiritsi. Kani kuitenkin huomaa ajatella säätä kasvien ja äänittämisen onnistumisen kannalta. Toiminnassamme on kyse myös kasveista, ei vain ihmisten epämukavuudesta tai teknologian kärsimisestä sateessa.

Menimme jatkamaan maalauksia ja kuuntelimme myös kasvisignaaleja kaiuttimella. Eri kasveilla signaali oli erilainen. Osalla se oli terävämpi, osalla matala. Osa oli selkeästi äänekkäämpiä kuin toiset. Tittelitom osoitti suurta kiinnostusta kasvisignaalia kohtaan ja komensi pienempiä: ”Olkaa nyt hiljaa”. (Askon tutkimuspäiväkirja, 7.7.2020.)

 uuntelimme signaalit iPadin ja kaiuttimen avulla luokassa äänittämisen jälkeen. Mielenkiintoista tapahtumassa oli se, että Tittelitom ei alun perin ollut kiinnostunut koko kasvityöskentelystä ja ei aluksi halunnut valita omaa kasvikaveria tai äänittää kasvia. Sen sijaan hän valitsi kaverikseen työnnettävän ruohonleikkurin, jonka hän nimesi Tatjanaksi. Koin, että kasvisignaalin soittaminen oli hänelle suuri elämys. Tittelitom uppoutui kuunteluun, ja huomasin myöhemmin hänen asenteensa suhteessa kasveihin muuttuneen. Vaikka Tittelitom aiemmin vähät välitti kasveista, hän valitsi seuraavana päivänä kasvikaverin, jota hän myös halusi äänittää.

Mielenkiintoista että ne huutaa, kommentoi Tittelitom kasveista (Askon tutkimuspäiväkirja, 7.7.2020).

 ittelitom viittaa lainauksessa kasvien signaaliin. Ihmisen ääni dominoi pääsääntöisesti työpajojen äänitilaa, ja välillä lapset komensivat hälyssä toisiaankin kuten päiväkirjalainauksesta käy ilmi. Huomasin jälkeen päin kesällä, että minulla oli nauhurissa sekä nauhoittamiemme kasvien äänisignaaleja (44 min 10 s) että tallenteet keskusteluistani lasten kanssa (15 min 42 s). Kasvit saivat nauhoitteissa ihmistä enemmän kestollista tilaa ja omaa signaalia (”huutoaan”) kuuluville, mikä oli hauska ja symbolinen sattuma.

 eknologian hyödyntäminen taiteen kontekstissa voi tuoda kasvien toimijuutta ja eläväisyyttä ihmisen aistien ulottuville. Teknologian avulla on mahdollista saada kuuluviin kasvin oma konkreettisesti yksilöllinen ääni ja kuunnella sitä. Tutkimuspäiväkirjalainauksen mukaisesti signaali vaihteli kasvikohtaisesti ja teki niistä yksilöitä. Ääni määrittää olemista länsimaaisessa suhtautumisessa elämään. Kyky tuottaa puhetta ja ääntä on yksi keino arvottaa toimijoita ja määrittää, ketkä voivat kuulua yhteisöön ja osallistua demokraattiseen päätöksentekoon. Se on varmasti vaikuttanut siihen, miten kasvit on kulttuurisesti asemoitu elämän hierarkiassa (Hall 2011).

Kasveilla ei ole ääntä meidän ymmärtämässämme merkityksessä, vaan vegetatiivinen elämä ilmaisee itseään toisenlaisilla keinoilla kemiallisesti ja spatiaalisesti (Marder 2013 74–75). Mitä tapahtuu maailmankuvallemme, kun teknologian avulla saamme kuunneltua kasvien äänisignaalia? Muuttaisiko kaadettavan puun ”huudon” ja sen hiipumisen kuuleminen suhtautumista metsän hakkuuseen?

 ansakäyminen kasvien kanssa kuuloaistin kautta on varsin toisenlaista toimintaa, johon ihmiset (ainakin länsimaisessa kontekstissa) ovat tottuneet kasveja kohdatessaan. Marder (2013, 9–10) esittää, että kohtaamisessa kasvimaailman kanssa ihmisajattelu jossain määrin muuttuu tai palautuu kasvin kaltaiseksi. Lähestymmekö tuossa hetkessä kasviajattelua, kun emme luokittele kasvia biologian taksonomian nojalla, emme hyödynnä sitä puutarhanhoidon näkökulmasta tai poimi sitä maljakkoon tehdäksemme siitä kuvaa, vaan kohtaamme sen uudella tavalla äänisignaalin kautta? Ehkä kasvin elollisuus konkretisoituu signaalin kuuntelemisen ja kasvin yksilöllisen äänen myötä, ja juuri se tuo meitä lähemmäksi kasveja ja voi aktivoida ajattelemaan suhteitamme ja arkisen huomaamattomia ihmistoimintoja toisin.

Titteltityy: Oikeasti niistä kuuluu sitä ääntä ja silleen niinku mä en hirveän perehtyny kasveihin oo niinku muutenkaan, että mä niinku ulkonäöllisesti oon enemmän perehtyny niihin, mutta et sit siinä tulee oikeesti semmoinen tunne, että onko sitä niinkään sitä ruohoa järkeä leikata.

 ihmiskeho-kasvi-teknologia –kietouma saa taiteen kontekstissa havaitsemaan kasvit eri aistien ja teknologian avulla tarkemmin ja ehkä rikkomaan itsestään selviä oletuksia siitä, mitä kasvit ovat ja kuka minä itse olen. Jotakin toiminnassamme muuttuikin teknologian käytön myötä. Laitteen avulla kuuluviin saatu kasvisignaali ihmetytti lapsia kuten Titteltityyn kommentti osoitti. Se myös herätti Tittelitomissa uudenlaista kiinnostusta kasveja kohtaan. Työpajassa tapahtui myös toisenlaista suhtautumista kasveihin.

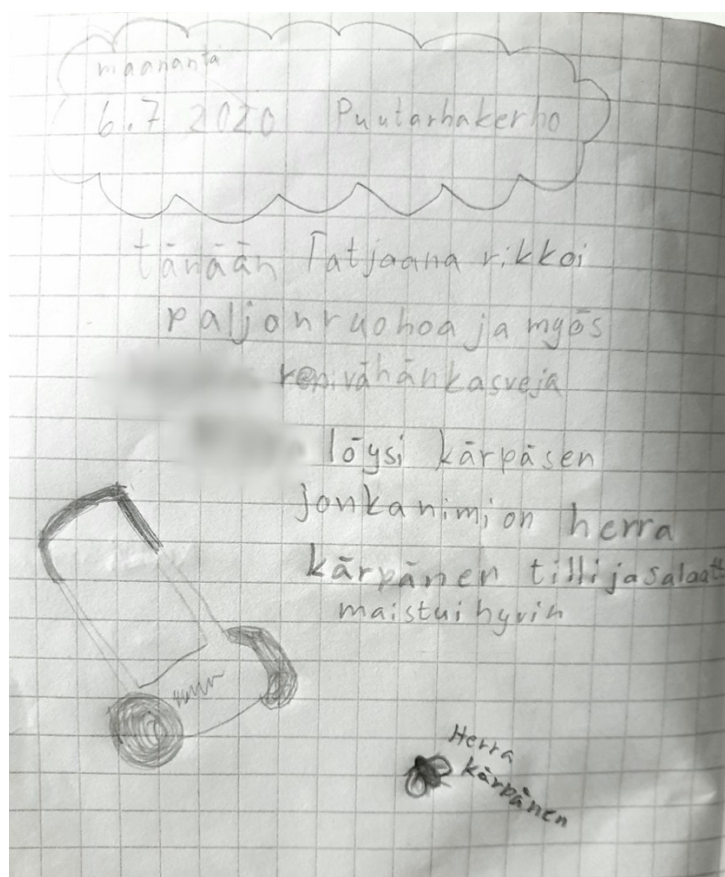
Alice: Tuntui kivalta kun revin niitä, että katsotaan mitä sitten tapahtui.
Kuningatar: Mieti miltä tuntuis, jos toinen repisi sun kaverilta käsiä (vihaisena kasvien repimisestä puutarhalla)

 aiteellinen työskentely toi monilajisiin suhteisiin uusia ulottuvuuksia, jotka innoittivat tekemään jatkokeleiluja, jotka eivät pysyneet vain arvostavina ja hoivaavina. Lapset myös repivät kasveja työpajassa, vaikka olimme puhuneet kunnioittavasta suhtautumisesta kasveihin. He

löivät niitä ja kokeilevat, vaikuttaako se kasvisignaaliin. Ehkä he kaipasivat interaktiivisempaa kohtaamista ja kasvien reaktiota. Työpajassa lähti kehkeytymään toimintaa ja sellaista kanssakäymistä kasvien kanssa, jota ihmiskeskeisen hoiva-ajatuksen kannalta pitää herkästi epämiellyttävänä tai vääränä, jopa sellaisena asiana, josta ei kannattaisi mainita lapsi-kasvisuhteita havainnoidessa ja joita ei aluksi ehkä haluaisi edes huomata aineistosta. Kenen kannalta toimintaa ajattelen ja arvotan, jos pidän yllä kuvaamiani tapoja kohdata kasveja tuomittavana? Huomaan kompleksisia suhteita, joissa uteliaisuuteen, kunnioittamiseen ja hoivaamiseen sekoittuu väkivaltaa, kuolemaa ja julmuuttakin. Havaitsen myös, kuinka kasvien kanssa kehkeytyvä toiminta sisältää myös lasten omaa eettistä pohdintaa.

lapsi-kasvisuhteissa ei olekaan kysymys vain asetelmasta, jossa lapsi on hyvä ja viaton. Myös Taylor (2017, 1452) osoittaa, että on ongelmallista ja yksinkertaistavaa romantisoida lapsen ja luonnon viatonta ja hyvää suhdetta olettamalla, että lapsi kuuluu jollakin erityisellä ennalta määritetyllä tavalla luontoon. Monilajisuuteen kuuluvat monenlaiset, myös ristiriitaiset suhteet, jotka muuttavat myös meitä (Pacini-Ketchabaw, Taylor ja Blaise 2016, 161–162). Äänittäminen ja siten teknologia saattoi olla keskeisessä roolissa siihen, että yllä kuvatun mukaista luovaa ja uteliaista kokeilua suhteessa kasveihin lähti kehkeytymään.

Tänään Tatjaana rikkoi paljon ruohoa ja myös Hatuntekijä repi vähän kasveja. Kuningatar löysi karpäsen, jonka nimi on herra karpänen. Tilli ja salaatti maistui hyvin. (Kanin tutkimuspäiväkirja, 6.7.2020.)

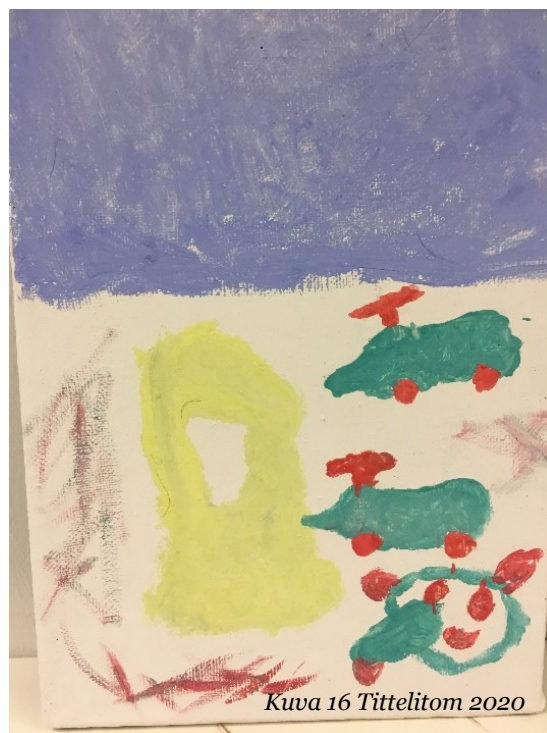

Kuva 15 Heikura 2020

 malla lähestymistavallamme voi olla merkitystä kasvisuhteidemme muotoutumisessa, ja suhteet voivat olla moniulotteisia. Yksilöllisen nimetyn kasvipersonan kanssa työskentelyn lisäksi työpajatoiminnassa kulkevat rinnalla tilli ja salaatti, joita perinteisesti maistellaan. Mutta mikä muu aineistossa hehkuu? Minua häiritsee vielä jokin.

 yrin työpajatoiminnan aikana järjestämään ja tuottamaan tietynlaisia ennalta suunniteltuja ihmis-kasvisuhteita, joista edellä kuvaamani kasvikaverin valitseminen ja sen äänittäminen on yksi esimerkki. Teknologian avulla ihmisten ja kasvien suhteessa avautui uudenlaisia ulottuvuuksia, mutta teknologia kietoutui toimintaan mukaan yllättävästi muillakin tavoilla. Etenkin Tatjanan ilmestyminen aineistosta lähtee viemään analyysiani yllättävään ja ennalta-arvaamattomaan suuntaan. Tatjana pysyi Tittelitomin toiminnan keskiössä Kaaospuutarha-työpajan loppuun saakka. Siitä tuli jotakin, joka otti tilaa ja jolla oli Tittelitomille ja myös muille lapsille väliä, kuten Kanin tutkimuspäiväkirjasta ja valokuvasta Tittelitomin maalauksesta ilmenee.

 iettiessäni Tatjanaa, ajattelen, kuinka lasten ennakkoluulottomuus avaa uusia mahdollisuuksia suhteisiin ei-inhimillisen kanssa. Taiteelliset aistinvaraiset kokeilut ja ajatus kanssakäymisestä johtivat kohtaamisiin, jotka eivät rajoittuneet edes pelkästään kasveihin tai elollisiin asioihin. Lapsiosallistujat ryhtyivät kokeilemaan muutakin teknologiaa ja näkemään muita monilajisia ja ei-inhimillisiä mahdollisuuksia. Kaveriksi tulikin kasvien ohella yhtä luontevasti työnnettävä rämisevä Tatjana-ruohonleikkuri, joka otti tilaa pitämällä kovaa meteliä ja Kanin sanoin ”rikkoen ruohoa”. Valitsemassani tapauksessa hämärtyy raja luonnon ja teknologian sekä elollisen ja elottoman välillä. Huomaan päätyväni samankaltaisiin pohdintoihin kuin Riikka Hohti ja Tuure Tammi (2019, 172–173), jotka omassa tutkimuksessaan tarkastelevat lapsi-eläin -hoivasuhteita. Kuka tekee tiukan jaon eläviin ja ei-eläviin ja määrittelee, kenen kanssa voi olla kaveri tai mitä kaveruus on?

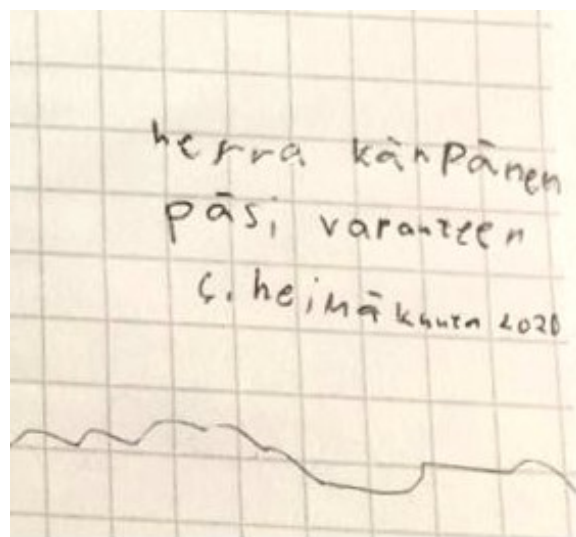
Kuva 16 Tittelitom 2020

 asten omaehtoinen kehkeytyminen ruohonleikkurin ja kärpäsen kanssa on aineistossa yllätyksellistä. Koulumaailmassa oppimani ihmiskeskeisen taidekasvatuksen valossa huomion kiinnittäminen ei-ihmisiin, jotka yleensä eivät saa tilaa omista lähtökohdistaan käsin, voi mahdollistaa hierarkioita purkavaa suhtautumista ei-inhimilliseen. Usein omat taidekasvatuksen

käytäntökin tapaavat liukua kohti tavoitteellista, ennalta tiedettyä, tunnettua ja hierarkkista, vaikka etenkin nykytaiteeseen voisi jollakin tavalla kuulua absurdius ja outous (Sederholm 2010).

✿ ietoutuminen teknologian kanssa vei toimintaa outoon ja ennalta-arvaamattomaan suuntaan. Siinä valossa onkin nyt suorastaan epämiellyttävää tarkastella sitä, kuinka aineistosta paistaa se, että olen kuljettanut työpajaa alkuperäisen ideani pohjalta. Seuraan mielestäni liikaa etukäteen tehtyjä ihmiskeskeisiä suunnitelmiani, joihin sää luonnollisesti vaikuttaa. Toistan myös huomaamattani tavoitteellista koulupedagogiikkaa ja opettajan ja oppilaan ennalta määrättyjä suhteita, jotka ovat tuttuja koulukäytänteistä, joihin olen aiemmin osallistunut. Pysin järjestämään kasvi-lapsi-kohtaamisia. Annan lapsille tehtäviä: ”Voit lukea kasveille näistä kolmesta vaihtoehdosta”. Lapset eivät sitä tee, vaan toimivat toisin. Onneksi –ajattelen nyt. Mitä hierarkioita purkavaa toimintaa se ylipäänsä olisi ollutkaan? Ymmärrän nyt, että kanssakäyminen ei-inhimillisen kanssa ei synny väkisin. Se vaatii omista lähtökohdistaan muotoutuvaa tilaa ja voi syntyä sellaisia reittejä myöten, joita en ole suunnitellut.

✿ oimintamme puutarhalla oli riippuvainen säästä ja siitä, kuinka paljon meidän oli mahdollista olla ulkona. Muistan edelleen alkuviikon fyysisesti epämiellyttävän tunteen vatsassa ja tietoisuuden siitä, että sääolosuhteet tulevat vaikuttamaan työpajatoimintaamme. Meitä ihmisiä vaivasi välillä epämiellyttäväisyys, märkyys ja kylmyys eikä lasten seisottaminen sateessa kasvien kanssa ajallisesti kovin pitkää aikaa tuntunut tarkoituksenmukaiselta toiminnalta. Olin suunnitellut Kaaospuutarha-työpajan huipentumaan varjoteatteriin kasvien kanssa, jota oli tarkoitus suunnitella ja valmistella loppuviikosta. Tapahtumasta ei tulisi pilvisellä ja sateisella säällä mitään. Torstaihin mennessä olin päättänyt luopua alkuperäisistä suunnitelmistani, ja antaa tilaa lasten omille ajatuksille.

Kuva 17 Heikura 2020

3.1.3 Performanssi kasvien kanssa: Utopia vai mahdollisuus?

 ilvipeite rakoili torstaina kuin tilauksesta Hailuodon yllä. Astuimme kaninkolosta sisään ja annoin lapsille vapaat kädet. Suunnitelmista luopuminen tuntui vapauttavalta. Kerroin päivän alkuun lapsille, että teemme taidetta kasvien kanssa, ja että mitä tahansa he keksivät ja haluavat tehdä Kaaospuutarhalla on sallittua, kunhan toiminta on toisiamme ja kasveja arvostavaa. Olimme jo puhuneet alkuvuodesta paljon nyky- ja performanssitaiteesta ja harjoitelleet performanssien tekemistä. Diana Taylorin (2016) mukaan performanssi on kehollista ajassa ja tilassa tapahtuvaa taidetta, joka suunnataan yleisölle. Katsojat ja osallistujat kuuluvat olennaisena osana performanssiin. Performanssissa on kiinnostavaa paitsi itse teko myös taiteenlajin dynaamisuus ja mitä ajattelua se laittaa liikkeelle. Performanssi onkin prosessi, jonka vaikutukset yltävät menneisyydestä tulevaisuuteen. (Taylor 2016, 1–10, 17–19.) Pilvi Porkolan (2017) mukaan yhtä suoraviivaista tapaa määrittää performanssia taiteenlajina ei oikeastaan ole sen eri juurista ammentavan moninaisen historian takia. Tärkeää on kuitenkin itsessään teko ja kehollinen tekeminen eikä jonkin asian esittäminen ja representointi niin kuin näyttelemisessä. (Porkola 2017, 14–15, 71–72.)

Kuva 18 Heikura 2020

 inulla oli mukana materiaalia, jota lapset saivat käyttää vapaasti, mm. multaa sangossa, siemeniä, kukkapurkkeja, leluja, seinäkello, tiistain lukemistot kasveille, kaiutin ja iPad, Zoom-recorder, narua sekä välineet nokigrafiikkaan, jonka teon myös ohjeistin päivän aikana. Minulla oli myös mukana hyttyssavu sääskien karkottamiseksi. Se auttoi keskittymään tekemiseen puutarhalla paremmin. Asetuin itse tarkkailemaan ja kuvaamaan.

Kuva 19 Heikura 2020

Kuva 20 Heikura 2020

Tittelitom alkaa soittaa aiemmin äänittämiämme kasvisignaaleja iPadin ja kaiuttimen kautta. Hatuntekijä ja Alice perustavat oman pienen kylvöalueen yhteisöpuutarhan alueelle, mutta ulos viljelylaatikoista kaivamalla hietaista niittyä ja kylvämällä siemeniä kolmeen multakerrokseen päällekkäin. Kasvisignaalin rohinan soidessa kaiuttimista taustalla Kuningatar alkaa muodostaa rytmiä käsillään ja kehollaan, Herttakuningas, Hatuntekijä ja Alice puutarhavälineillään. Sankot ja saavit toimivat soittimina. Toiminta on kehollista. Myös kasveja lähestytään. Leluja viedään kasvulaatikoihin kasvien kätköihin pieniin minimaailmoihin kuin installaatioiksi. Tittelityy nauhoittaa kasveja Zoom-recorderilla ja menee välillä kauemmaksi luonnonkasvien pariin. Hän nykäisee puun taimen irti ja nauhoittaa kuoleva taimea. Kuningatar viskoo loput siemenet eri ilmansuunnista puutarhan aidan yli rajojen ulkopuolelle.

☿ asten toiminta tapahtuu suhteessa paitsi kasveihin myös jälleen teknologiaan. Tittelityy hakeutuu äänittämisen pariin tekemään kokeiluja. Kuvaamassani lasten toiminnassa monet yksityiskohdat aiheuttavat ajatuksissani hankausta, ne näyttäytyvät silmissäni oudolta tai erikoiselta. Tila otetaan haltuun omalla tavalla, piittaamatta puutarhanhoidon säännöistä niin kuin Hatuntekijä, Alice ja Kuningatar näyttävät. Toimintamme ei rajoitu enää omiin pieniin kasvulaatikkoihimme. Siemenet kylväytyvät nyt todellakin viljelylaatikoiden ulkopuolelle - jopa ulos yhteisöpuutarhan ihmisen aitaamista rajoista. Koen tilanteen luonnonvoimien kaltaisena myllerryksenä, jolloin siemenet voivat sekoittua maakerrokseen usealla tavalla ja säilyä siemenpankissa pitkään.

inulla oli koko toimintamme kantavana ajatuksena Kokkosen väitöskirjan keskeinen huomio, että esiintyminen voi olla jotakin, joka tapahtuu ei-inhimillisen kanssa ja se voi olla jopa niille suunnattua. Ajattelin jo työpajan suunnitteluvaiheessa, että teemme yhdessä lasten ja kasvien kanssa taidetta ja olemme osa monimutkaista kollektiivia. Kokkosen mukaan (2017) esityksellinen työ on mahdollista tehdä ei-inhimillisissä suhteissa esimerkiksi kasvien kanssa ja niiden olemassaolon varassa. Toiminta on tällöin osaltaan kasvien tuottamaa, ja noissa suhteissa muodostuu samalla myös esityksen väliaikainen yhteisö. (Kokkonen 2017, 90.) Kokkosen (2016, 201) mukaan esitys ei-ihmiselle vähentää sekä ihmisyyden että katsojuuden merkitystä ja muuttaa sen ristiriitaiseksi kanssatoimijuudeksi ja -olemiseksi. Ajattelen performanssiamme kehkeytyvänä toimintana, joka ei rajoitu vain ihmistenvälisiin suhteisiin, ja jossa olennaista oli niin aktiivinen osallistuminen kuin ihmissilmään passiiviselta vaikuttava oleminen samoin kuin katsojana ja katsottavana oleminen. Ajatus esiintymisestä kasvien kanssa ei jää vain utopistiseksi ideaksi.

pidän lasten toimintaa performanssina. Heikot signaalit ja niihin reagoiminen tai reagoimattomuus sallivat erilaisten suhteiden muodostua esitystapahtumaksi. Ajattelen, että ne asiat, jotka lapsia vetivät puoleensa ja johon he tarttuivat, saattoivat olla ei-inhimillisen kutsuja ja ehdotuksia. Luopuminen tarkoista suunnitelmista tekee ehkä tilaa ei-inhimilliselle, lapset tarttuvat kasvien kutsuihin, joita pääsee nousemaan esiin toiminnan rajoittamattomuudesta.

Kuva 21 Kuvankaappaus Heikura 2020

Kuva 22 Kuvankaappaus Heikura 2020

apahtumallisuudessa ovat keskiössä lasten toiminnan kehollisuus, rytmi ja liike. Monenlaisiin asioihin ja esineisiin reagoidaan ja niiden kutsuun vastataan. Kasvit ja niiden siemenet, lelut ja puutarhavälineet vaikuttavat lasten toimintaan ja tulevat mukaan monimuotoiseen tapahtumaan. Performanssi tapahtuu suhteisena prosessina, hetkellisinä keho-kasvi-siemen-multa-vesi-teknologia –kietoutumina, jotka muotoutuvat erilaisten osallistumisen tapojen myötä. Lapset tiesivät tekevänsä taidetta ja he uppoutuivat toimintaan. Taiteen konteksti tekee toiminnasta muuta kuin puutarhatyöskentelyä tai leikkiä, vaikka taiteeseen kuuluva kokeilu, leikillisuus ja epähyödyllisyys on tapahtumisessa valloillaan. Lapset tekevät jotakin, joka ei noudata ennalta määrättyä käsikirjoitusta tai harjoittelua eivätkä esitä tai viihdytä. Toimintaa vie eteenpäin uteliaisuus, tutkiminen ja muutos itsessään aivan kuin performanssitaiteessa on tyypillistä. (Esim. Arsem 2011, 2.) Lasten tekeminen liittyy myös materiaaleihin ja esineisiin, mikä on kehollisuuden lisäksi ominaista performanssitaiteelle (Porkola 2017, 76).

jattelen, että performanssi kasvien kanssa saattaa olla lähtökohtaisesti haasteellista sen takia, koska kasvien kohtaaminen ei ole ihmisenäkökulmasta kovin vuorovaikutteista. Kasvit näyttäytyvät ihmissilmälle kovin muuttumattomina, liikkumattomina ja hiljaisina, ja niiden olemiseen reagoiminen voi olla vierasta. Torstain esimerkkitapauksessa lasten rytmi ja liike on saattanut saada innoituksen kasvisignaalin soittamisesta, jolloin performanssikokeiluun tulee kiinnostava ulottuvuus kasvien tuottaman aistittavan signaalin kautta. Kasvien meihin ihmisiin nähden hiljaisesta ja muuttumattomasta olemisen tavasta nousi tähän hetkeen (vaikkakin nauhalta soitettuna) jotakin kehkeytyvää, elävää ja reagoivaa, johon myös lapset reagoivat. Kasvisignaali saattoi lähentää ja lomittaa ihmisen ajassa tapahtuvan performanssin kautta lähtökohdiltaan erilaista ihmisen ja kasvin aikaa ja teki tilanteesta interaktiivisempaa.

Performanssitaiteeseen kuuluu yleensä ajatus esiintymisestä ihmisyleisölle⁷ (Taylor 2016, 19). Kaaospuutarhan performanssitoiminta sai yllättäen ihmisyleisöä, kun kunnan teknisen osaston kesätyöntekijät olivat lähistöllä ja tulivat jututtamaan minua, entistä opettajaansa. He, jo täysikäiset nuoret miehet, seurasivat huvittuneina toimintaamme pitäen tavoitteetonta työskentelyämme outona ja epämääräisenä. Siltä se saattoi näyttääkin. Lapset jatkoivat toimintaansa, vaikka oletin

⁷ Performanssitaiteessa yleisö voidaan myös korvata kameralla, jonka voidaan ajatella olevan niin sanottu ensimmäinen yleisö (Arlander 2015). Dokumentoitujen ja liveperformanssien suhde on kaiken kaikkiaan monimutkainen.

heidän häiriintyvän yllättävistä vierailijoista. Ainoastaan Tittelitom hakeutui vieraiden seuraan, jolloin itse jatkoin kasvisignaalin soittamista. Olin iloinen, että saimme sattumalta katsojia puutarhaperformanssiimme. Olisivatko pelkät kasvit riittäneet yleisöksi, ottaen huomioon nimenomaan performanssitaitteenlajin vaatimukset katsomisesta, katsojuudesta ja nähdyksi tulemisesta (Porkola 2017, 72)?

Kuva 24 Heikura 2020

 os kasveja voidaan ajatella aiemmin mainitusti osana esityksen väliaikaista yhteisöä, voidaan niitä silloin pitää myös performanssikokeilumme yleisönä. Ihmistä, kasvia tai teknologiaa samoin kuin esiintyjää tai katsojaa on mahdotonta erottaa toisistaan kuvaamassani kietoutuneessa tapahtumisessa. Lapset, minä, vieraat sekä kasvit osallistuivat performanssiin kukin omalla tavallaan osallistujina tai katsojina.

 n haastavaa arvioida, kokivatko kasvit ihmisen läsnäolon yleisönä ja osallistujina performanssissa. Nykyisen kasvitutkimuksen mukaan kasvit kylläkin nähdään monitahoisesti aistivina olentoina. Lukuisilla aistillaan ne muun muassa aistivat veden, suolan ja myrkköjen läsnäolon, kosketuksen, valon eri aallonpituudet ja varjon. Ne voivat aistia ympäristön muuttujia ja reagoida niihin. (Kokkonen 2017, 146). Ymmärrän, että vaikka emme pysty ihmiskeskeisesti ajateltuun vuorovaikutukseen kasvien kanssa, olemme yhteydessä niiden kanssa esimerkiksi kehojemme tuoman valon ja varjon vaihtelun avulla. Samoin hengitysilmamme kaasut ja kosteus, kosketus ja kehomme lämpö saattoivat ehkä olla asioita, joita kasvit jollakin tavalla aistivat, kun toimimme niiden kanssa performanssissa.

 jattelen, että kolmantena tapauksena kuvattu performanssi on mahdollisuus luoda yhteistä ja jaettua maailmaa puutarhassa kasvien kanssa. Performanssi on luovaa tekemistä, jonka avulla on mahdollista kehollisesti ymmärtää maailmaa (Taylor 2016, 36). Maailman ymmärtäminen ja jäsentäminen tapahtuu tuossa hetkessä ja paikassa kasvien kanssa kehkeytyvänä toimintana. Performanssi näyttäytyy kokeiluna, jossa lapset uskaltavat lähteä rikkomaan ihmisten luomia sääntöjä, luokituksia ja odotuksia ja ehkä vastaavat jonkinlaisiin kasvien kutsuihin. Kasvuympäristö näyttäytyy minulle viljelylaatikoihin rajaamaani tilaa laajempänä. Tilasta ja tilanteesta tehdään omannäköinen ja sitä jaetaan ei-inhimillisen kanssa. Lasten ajatukset kylvöstä näyttäytyvät enemmän luokituksia purkavana, ja tilanne osoittautui toimintaa seurattessani vaikuttavammaksi kuin mitä itse osasin ennakolta kuvitella. Toisaalta toiminnassa on mukana jopa radikaaliutta ja anarkistisuutta tietoisien järkevyyden rajojen rikkomisen myötä: Guerilla gardening -ilmiön tavoin lapset ottivat haltuunsa muuta kuin heille osoitettua tilaa. Lasten toiminta on puutarhassa konkreettisestikin luovaa ja uutta synnyttävää. Taiteen kautta ajateltuna toiminta näyttäytyy voimakkaasti nykytaiteen ilmiöiden mukaisena kokemuksellisuutena ilman toiminnan sitomista erilliseen modernille taiteelle tyypilliseen taideobjektiin (ks. Sederholm 2000, 67; Snellman 2018, 161.)

 performanssit liittyvät monesti valtasuhteiden esilletuomiseen (Taylor 2016, 7). Oma kokeilumme näyttäytyy suhteellisen tasavertaiselta ja perinteisiä ihmiseen ja kasviin liitettäviä valta-asetelmia purkavalta toiminnalta. Kun tarkastelen toimintaamme performanssitaiteeseen liittyvän valtasuhdeajatuksen kautta, osoittaa esimerkkitapaus sen, että kun lasten toimintaa ohjaillaan mahdollisimman vähän, esiin nousee merkittäviä tilanteita. Kohtaamiset kasvien kanssa ovat erilaisia, ja ne näyttäytyvät minulle osin ristiriitaisina, kuten kuolevan kasvin nauhoitus ja sen hiipuvien signaalien tarkkailu osoittaa. Kuten myös aiemman tapauksen kohdalla pohdin, lasten monilajinen oleminen ja vallan käyttö suhteessa kasveihin ei ole pelkästään viallontta (vrt. myös Hohti ja Tammi 2019).

 isääkö performanssimme kasvien kanssa ymmärrystämme niistä? Vaikka mitään varmaa tai yleistävää en pysty asiasta sanomaan, näin voi hyvinkin olla, koska performanssi sisältää aina mahdollisuuden muutokseen (Taylor 2016, 15). Performanssin lopuksi pidimme ruokatauon ja jäimme syömään yhteisöpuutarhan keskelle nauttien puutarhan antimista myös viljelylaatikoista. Toimintamme myös päättyi⁸ lapsilähtöisellä tavalla, mikä ilmenee vahingossa nauhalle päätyneistä kommenteista.

⁸ On itseasiassa vaikeaa määritellä, missä vaiheessa performanssi oikeastaan edes päättyi – vai päättyikö se mihinkään minun määrittämäni hetkeen?

Hatuntekijä: Asko mä laitan vähä kasvien musiikkia. (Laittaa kännykästä soimaan kaiuttimen kautta 90-luvun pop-musiikkia.)

Tittelitom: Onko tää sit kasvien musiikkia?

apset sukkuloivat luontevasti heille ehkä hieman vieraamman kasvimaailman ja tutumpien omien maailmojen välillä. Jatkoimme ruokailua pop-musiikin raikuessa ympäri maalaismaisemaa, jonka jälkeen siirryimme koulun pihalle leikkimään piilosta.

Kuva 25 Heikura 2020

3.2 Tulevaisuuden puutarhat

Asko: Mä tykkäsin tosi paljo siitä ku sinä otit sen rikkaruohon ite esimerkikikasviksi, omaksi kasvikaveriksi, se oli mulla vähä sellainen salainen haave...

Titteltty: Se oli silleen niinku että se oli vähän eruavainen, vois aatella silleen, että rikkaruohot on ikään kuin kasvien keskuudessa aika ärhäköitä tai silleen ku koska nehän on silleen niinku yhenlaisia loisia.

3.2.1 Päivitetty kylvösuunnitelma

 asvielämälle luonteenomainen syklinen kierto virittää ajatukset seuraaviin kasvukausiin sekä ajatusleikkiin samankaltaisen puutarhaprojektin toteuttamisesta ensi kesänä. Spekuloin, minkälaiden huomioiden ja orientaation kanssa siihen kannattaisi suunnata. Kaaospuutarhan tapausesimerkeistä nousseista rihmoista voisi ottaa jotakin opiksi tulevien puutarhaprojektien pedagogisessa suunnittelussa sekä taiteellisessa työskentelyssä.

 asvien aika on hidasta. Ihmisten kokemus ajasta on luonnollisesti erilainen kuin kasvien. Ihminen kokee äärimmäisen hitaaksi kasvin reagoimisen ympäristöönsä tai siinä tapahtuvat muutokset kuten nupun aukeamisen kukaksi. Lapset ovat monesti luonnostaan vilkkaita ja aktiivisia, ja he ovat tottuneet toimimaan kasveja nopeammissa rytmeissä. Olin aikatauluttanut toimintamme Kaaospuutarhalla jälkeen päin ajatellen hyvin koulumaisesti. Silti ne kasvielämän kannalta lyhyet hetket, jotka oli varattu kasvien kanssa ajalliseen olemiseen, tuntuivat lapsista samoin kuin itsestäni yllättävän pitkiltä, lapsista havaintojeni mukaan myös tylsiltä.

 ihmisten ja kasvien ajan yhteentörmäys on huomioitava ajatusleikissäni jossakin määrin väistämättömänä ilmiönä. Se nousi eräänlaiseksi haasteeksi Kaaospuutarhalla. Vastaavassa toiminnassa tulevaisuudessa kasvien kanssa olemiseen käytettyyn aikaan kannattaa kiinnittää huomioita. Vajaan viikon kestävä työpajatyöskentely on toisaalta turhan lyhytkestoinen, mutta toisaalta päiväkohtaisesti kerrallaan neljän tunnin mittaisena ehkä turhankin intensiivinen aika kasvien kohtaamiseen ja niiden elämän havainnoimiseen. Tulevaisuuden puutarhassa työpajatoiminnan voisi jaksottaa tapahtuvaksi koko kasvin elinkaaren ajalle, ja työskentelyssä voisi kiinnittää huomiota niihin muutoksiin, joita kasveissa tapahtuu itämisen, kukinnan, kylväytymisen ja lakastumisen kautta. Kasvien ja ihmisten ajallisesti erilaisten rytmien kanssa voisikin leikitellä edelleen juuri taiteen keinoin tekemällä näkyväksi kasvien elämää, liikettä ja kasvureittejä eri tavoin esimerkiksi teknologian avulla (piirtimet, time-lapse-kuvaus, äänittäminen) kasvien elämänkaaren

eri vaiheissa, eri säässä ja eri vuorokaudenaikoina. Lapset voisivat käydä puutarhalla omatoimisesti haluamalla ajallaan ja oleskella siellä oman aktiivisuustasonsa mukaisesti vähän kerrallaan, mutta koko kasvukauden aikana.

✂ oimiminen kasvien kanssa niiden ajallisuudesta käsin ja niiden ehdoilla on selkeästi erilaista toimintaa, johon olemme tottuneet puutarhatyöskentelyssä tai perinteisessä kuvataideopetuksessa. Haasteena näyttäytyy se, voimmeko kasvien kanssa ymmärtää toisiamme minkään keinon avulla. Tämä aiheuttaa minussa edelleen epävarmuutta, koska vuorovaikutus tapahtuu ihmisenä ihmisen ehdoilla ja luo siten rajoja kasvien kohtaamiseen. Tämä oli myös yksi merkki ihmiskeskeisyyden haastamisen vaikeudesta. Kuinka olla tekemisissä sellaisen kanssatoimijan kanssa, jonka aika on eri ja joka kommunikoi eri tavalla kuin me? Kasvien kohtaamisen ja niiden kanssa olemisen tilalle kehkeytyikin Kaaospuutarhalla kaikenlaista sijaistoimintaa, ja lasten huomio alkoi suuntautua näennäisesti tapahtumattomissa tilanteissa kasvien sijaan esimerkiksi säähän, hyönteisiin, teknologiaan sekä toisiimme. Lapset kääntyivät etenkin toistensa eli heille tutumpien, tunnistettavien toimijoiden puoleen. Kuinka siis jatkossa orientoitua kohti jotakin, jonka olemisesta ei ole tietoa ja jota ei voi ehkä älyllisesti tajuta?

Kuva 26 Hatuntekijä 2020

 pävarmuudessa pysyminen voi toisaalta olla tarkoituksenmukaista ihmiskeskeisyyden haastamisen kannalta. Tulevissa puutarhaprojekteissa huomio voisi ehkä olla juuri siinä, mitä erilaisia taiteellisia kokeiluja nimenomaan tylsyyden ytimeistä ja hiljaisuudesta lähtee liikkeelle, kun lapset oleskelevat puutarhalla kasvien hitaita prosesseja havainnoiden ja ainakin yrittäen ymmärtää niitä. Näennäisessä tapahtumattomuudessa tai äänettömyydessä voi olla paljonkin aktiivisuutta, mikä jää huomaamatta, ellei siihen osaa kiinnittää huomiota. Lapset voinevat löytää itsenäisesti näitä ei-inhimillisen kutsuja ja paneutua juuri heitä kiinnostaviin ilmiöihin. Kaaospuutarhan työpajassakin jotkin taiteelliset kokeilut saivat toisia isomman roolin jääden elämään, ja lapset myös palasivat itsenäisesti myöhemmin näiden heitä kiinnostavien prosessien pariin.

 äkisin ennakkosuunnittelun ja kohtaamisen harjoittelun merkityksen edelleen tärkeänä myös tulevaisuuden puutarhassa. Vaikka Kaaospuutarhan esimerkkitapauksista virinneiden ajatusteni mukaisesti toiminnan etukäteissuunnittelu oli jossakin määrin ongelmallista, on siinä luonnollisesti paljon hyvääkin, jos osaan uudelleenorientoitua myös pedagogiseen ajatteluun, opetuksen suunnitteluun ja oppimistilanteiden kulkuun. Suunnittelematon ja ohjaamaton toiminta voi alkaa rönsyillä turhan laajalle ja fokus voi kadota kasveista kokonaan. Ilman jonkinlaista ennakkotietoa kasvielämästä ja virittäytymistä aistinvaraisesti kasvien olemiseen on myös hankalampi toimia. Uusien lapsille ehkä vieraampien toimintatapojen hakeminen ja vanhojen haastaminen vaatii harjoittelua ja ohjaamista, ja se lienee siksi jatkossakin tarpeellista. Ottaisin lapset kuitenkin mukaan toiminnan suunnitteluun ja ideointiin tasavertaisesti ja tiiviimmin heti alusta asti inspiroituen siitä. Huomioisin tarkalla korvalla sen, minkälaisia ajatuksia lapsilta syntyy suhteessa kasvien kohtaamiseen ja niiden kanssa olemiseen. Kaaospuutarhalla tukeuduin välillä turhankin voimakkaasti Kokkosen vahvan taiteelliseen esitysajatteluun, joten taidekasvatuksellinen ideointi kaipaa omaa tilaa. Todennäköisesti jatkaisin edelleen kuvitteluleikeillä liittyen eri teemoihin, miettien lasten kanssa yhdessä niitä mahdollisuuksia, joita kasvien kanssa toimiminen toistuvasti koko niiden elinkaaren ajan kasvun eri vaiheissa synnyttää. Ehkä juuri toisto syventää suhteen muodostumista kasveihin entisestään.

 simerkkitapauksista nousevat rihmat kurottautuvat jo paitsi ensi kesän kuvitteelliseen puutarhaprojektiini myös laajemmalle kohti tutkimuskysymystäni avaten näkymiä myös taidekasvatukseen. Kuvitteellisen tulevan puutarhan voisi ymmärtää taidekasvatuksen kontekstissa laajemmin käsitettyinä tulevaisuuden puutarhoina, yhdenlaisena toimintatapana ja esimerkkinä ihmis-kasvi-kohtaamisille taiteen kontekstissa. Tulevaisuuden puutarhat ovat myös kaoottisia, sotkuisia ja kasvien kanssa kehkeytyviä prosesseja, jossa ihmistä voi siirtää pois toiminnan keskiöstä antamalla aktiivisesti tilaa kasvien prosesseille ja jossa kanssaolemiseen käytetyn ajan määrällä on väliä.

 aidekasvattajalle tulevaisuuden puutarhat ovat mahdollisuus aidosti monilajiseen toimintaan ja kasvifilosofian rohkaisemaan kasvien olemisesta lähtevään vuorovaikutteiseen kasvien kohtaamiseen sen sijaan, että ne kohdattaisiin vain ajattelun objekteina. Kaaospuutarhanhoito on myös muuta kuin ihmisen asettamia kasvutavoitteita. Se voi olla moneen suuntaan runsasta ja yllättävää. Toimiminen kasveja arvostavammasta lähtökohdasta käsin saattaa muuttaa myös asenteita kasveja kohtaan. Se on suunta kohti monilajisempaa ja materiaalisista kohtaamisista sekä yhteenkietoutumisista kumpuavaa taidekasvatusta ulkona luokkahuoneesta.

3.2.2 Kasvigalleria

 ulevaisuuden puutarhoissa posthumanistinen nykytaidekasvatus voisi antaa enemmän tilaa sekä ei-inhimilliselle että lasten ajatuksille. Kohtaaminen ja toimijuus kasvien kanssa konkretisoitui Kaaospuutarhalla voimakkaimmin oman kasvikaverin kanssa työskentelyssä (muotokuvamaalaus, valokuvaus, äänittäminen, aistikokeilut). Kasvikaverin kanssa toimiminen voisi jatkossakin olla sekä kasvifilosofian mukaista että lapsille mielekästä puuhaa. Nähdäkseni se aktivoi juuri sellaista kasvien kohtaamista yksilötasolla, joka Hallin (2011) mukaan voi mahdollistaa näkökulman muutoksen kohti luontoa täynnä subjektiivisia olentoja, jotka kokevat omaa elämäänsä omalla tavallaan. Samalla on mahdollista siirtyä pois ajattelusta, jossa kasvit ovat vain elämämme hiljainen taustakulissi. (Hall 2011, 169.)

 nnan Kasvu-luvun lopuksi tilaa sekä kasvikavereille että lasten ajatuksille niistä. Alle on koottu Kaaospuutarhan kasvipersoonagalleria, jossa on kunkin lapsen ottama valokuva ja lyhyt luonnehdinta omasta kasvikaverista.

Kuvat 27–34 ylhäältä vasemmalta alas oikealle ks. Kuvaluettelo

Kaunisköynnös (27) on hiljainen ja kiltti ja se on saanut poikaystävän.

Lehtisalaatti (28) on löysä kana.

Löysä Kimmo (29) on löysä.

Aukkiauringonkukka (30) huutaa.

Tatjana (31).

Möhköfantti (32) on roikkuva.

Sokerimatoa (33) ei kannata maistaa, se näyttää madolta.

Riesaruoho (34) on äänekäs kasvi, niin kuin kuuntelutesti osoittaa.

4 KUKINTA

 nnostuin opintojen aikana posthumanismista, ja intohimoisena puutarhanharrastajana minua alkoi kiehtoa se, millaisia mahdollisuuksia puutarhakonteksti tarjoaa kuvataidekasvatukselle. Opinnäytteessäni oli tavoitteena tarkastella puutarhassa toteutettua posthumanistista taidekasvatustyöpajaa ja syventyä tutkimaan sitä, minkälaisia mahdollisuuksia kasvien kanssa toimimiseen nykytaiteen toimintatavat avaavat. Tutkin asiaa Hailuodon yhteisöpuutarhalla toteutetun Kaaospuutarha-projektin kontekstissa kolmen analysoimani tapauksen avulla. Tässä luvussa luon katsauksen opinnäyteprojektiini ja kehittelen auenneita rihmoja pidemmälle.

 alitsemani teoreettinen viitekehys vaikutti tutkimukselliseen lähestymistapaani. En voinut turvautua kvalitatiiviseen tutkimukseen, koska posthumanistinen ihmiskeskeisyyteen liittyvä kritiikki ei käy yhteen ongelmitta laadullisen tutkimuksen lähtökohtien kanssa (St. Pierre 2014a, 4–5). Perehdyin yksittäisen kvalitatiivisen metodin sijaan kasvifilosofiaan ja Common Worlds Research -kollektiivin tutkimusotteeseen, jonka monilajisesta etnografiasta otin vaikutteita omaan menetelmälliseen toimintatapaani. Opinnäytteeni aineistona toimivat minun ja lasten yhteistoiminnallisesti tuottama kirjallinen, sanallinen ja kuvallinen aineisto. Pidimme tutkimuspäiväkirjaa ja otimme valokuvia ja videoita työpajatyöskentelystä. Nauhoitin ja litteroin myös lasten kanssa käymiämme keskusteluja. Rajaukset aineistosta perustuvat intuitiiviseen otteeseen, aineiston hehkumiseen ja eräänlaisiin ”nostoihin” asioista, jotka vetivät minua puoleensa. Common Worlds -tutkijoiden mallin mukaisesti pyrin pitämään aineiston avoimena, en muuttumattomana ja tutkijasta erillisenä tietovarastona, ja sallin myös itseni vaikuttua aineistosta (esim. Somerville & Powell 2017, 20–21, 28–30). Pyrin siten ajattelemaan aineiston kanssa ja liittämään sen kanssa ajattelun herättämiä pohdintoja teoreettiseen kasvifilosofiseen viitekehykseeni, enkä luokitellut aineistoa laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin mukaisesti (ks. St. Pierre 2014a, 8–9; Hohti & Tammi 2017, 72–73).

 len opinnäytteessäni kuvannut kolmen tapauksen kautta, minkälaisia ilmiöitä voi lähteä kehkeytymään puutarhassa posthumanistisessa hengessä toteutetun nykytaidekasvatuksen myötä. Halusin toiminnallani haastaa perinteistä hyötynäkökulmaa ja tehdä taiteellisia kokeiluja puutarhanhoidon ja taidekasvatuksen (ns. puutarhapedagogiikan) kentällä. Taiteellinen toimintamme Kaaospuutarhalla kasvien omasta ympäristöstä käsin tapahtui pääasiassa kasvien hyväksi ja niiden hyvinvointia kohti. Tuimme työpajassa kasvien kasvua, kukoistusta, lisääntymistä ja levittäytymistä enemmän tai vähemmän tietoisesti Hallin (2011) peräänkuuluttamalla tavalla. Näen Kaaospuutarhamme perinteistä puutarhanhoitoa haastavana toimintana. Se kumpuaa enemmän kasvifilosofian lähtökohdista lähtevänä työskentelynä ja Hallin (2011, 156, 162) ehdottamana keinona rakentaa kasveihin enemmän dialogiin painottuvaa suhdetta, joka voi johtaa

kasvien kannalta tarkoituksenmukaiseen moraaliseen harkintaan ja toimintaan. Puutarhalla tapahtuneet erilaiset kokeilut ja tapahtumat kuitenkin osoittivat, että lasten ja kasvien väliset suhteet voivat olla myös muunlaisia kuin hoivaan tai ihmiskeskeisesti tarkasteltuun etiikkaan perustuvia. Se aktivoi pohtimaan myös sitä, miten itse suhtaudun lasten kasveihin kohdistuviin ei-viattomiin kokeiluihin. Työpajatoiminta saa minut jatkossa luottamaan siihen, että lasten kanssa on mahdollista keskustella syvällisestikin eettisesti monimutkaisista asioista.

 arderin (2013, 162) mukaan kasvien yksilöllisyys ja olemassaolo liittyy erottamattomasti niiden omaan kasvupaikkaan. Kasveja ei tulisi määrittää rajaamalla niitä pois niiden haltuunottamasta ympäristöstä. Kaaospuutarha liittyy paikkana selkeästi viljelemiemme kasvien ainutkertaiseen olemiseen: kasvit olivat juuri sen kasvuympäristön kasveja. Kaaospuutarha osoittautui tilaksi, jossa kasvien kohtaaminen Marderin (2013) kasviajattelun mukaisesti voi toteutua. Paikkana se mahdollistaa myös nykytaiteeseen kuuluvan performatiivisen otteen. En voi kuitenkaan täysin irrottautua puutarhan yhteydessä ihmiskeskeisyydestä ja esimerkiksi hyödyn tai estetiikan käsitteistä. Suunnitteluani ohjannut ajatus, että hyötyajattelusta voisi täysin luopua, oli naiivi. Voin sen sijaan kutsua muut kanssani harjoittelemaan asemanne kyseenalaistamista tarkastelemalla maailmaa kasviajattelun ja heikon toiminnan avulla. Pelkkä huomio siitä, että olemme yhteenkietoutuneita kasvien kanssa, auttaa haastamaan puutarhapedagogiikan ihmiskeskeisyyttä ja määrittelemään asemanne uusiksi. Posthumanistinen nykytaidekasvatus puutarhassa ei ehkä olekaan puutarhanhoidon täysin uusiksi laittamista, mutta nykytaiteen toimintatavat voivat tarjota puutarhassa toimimiseen uudenlaisen orientaation ja mahdollisuuksia merkityksellisiin ja moniulotteisiin kohtaamisiin ei-inhimillisen kanssa. Se voi silloin haastaa miettimään omaa etiikkaa suhteessa kasveihin ja antaa sysäyksen tarkastella kasvielämän yksilöllisyyttä ja kasvien olemassaolon ainutkertaisuutta. Samalla saattaa ajautua pohtimaan, miten suhtautua kasviyksilöiden hyödyntämiseen, joka kuitenkin on myös osa yhteenkietoutunutta elämää. Hyötymisen ja hyödyntämisen ajatukset näyttäytyvät aiempaa monimutkaisempina ja moneen suuntiin risteävinä. Posthumanistinen puutarhapedagogiikka on puutarhanhoitoa moniaistisena kehollisena ja vastavuoroisena työskentelynä ja samalla ihmisen aseman hienovaraista desentralisaatiota.

 irjoittaessani kuvausta työpajatoiminnasta nousseista rihmoista ja pohtiessani tutkimuskysymystä tiedostan toimivani omasta ihmiskeskeisestä näkökulmastani käsin. Kaikkea mitä työpajassa tapahtui ei tietenkään edes pystynyt havainnoimaan enkä tullut kaikista erilaisista suhteista – niin inhimillisistä kuin monilajisista – välillämme edes tietoiseksi. En voi, enkä edes pyri selittämään auki toimintaamme ja kaikkia kohtaamisiamme kasvien kanssa. Spekuloin kuitenkin niitä eri mahdollisuuksia, joita avautuu lähtiessämme kokeilemaan uudenlaisia tapoja toimia. Muodostuva tietoni ei olekaan varmaa tai lopullista, eikä millään tavoin yleistettävissä (ks.

Pacini-Ketchabaw, Taylor & Blaise 2016, 165). Se on keskeneräistä, kehkeytyvää (Ylirisku 2020) ja lähtee kasvin kasvun tavoin rihmastomaisesti alkaen keskeltä (Marder 2013, 63).

 imesin pedagogisen kokeiluni Kaaospuutarhaksi, jossa kaoottisuus viittaa järjestelmällisestä ja ihmiskeskeisiin työmenetelmiin perustuvasta puutarhanhoidosta poikkeavaan toimintaan ja etenkin perinteisestä viljelystä erottuvaan puutarhan ulkoiseen olemukseen, joka syntyy luonnostaan ihmisen väliintulon vähentymisen myötä. Nimitykselle syntyi myös uusia käsitteellisempiä merkityksiä työpajatyöskentelyn aikana. Toimimattomista ihmiskeskeisistä pedagogisista virityksistä irrottautuminen nosti esiin kaoottiseltakin vaikuttavaa toimintaa, joka muutti työskentelyn lopulta lähes yhtä absurdiksi ja epäloogiseksi kuin itse Lewis Carrollin kirjassa. Samalla tavalla kuin kirjan Alice huomaa, ettei ihmemaassa noudateta logiikkaa tai syyn ja seurauksen lakeja, ei Kaaospuutarhassakaan välttämättä ole sellaisia rakenteita.

Kuka minä olen? Olen ihminen, opettaja, kasvattaja, jolla on pitkä opettajakokemus, mutta joka on ihan pihalla, miten puretaan ihmiskeskeisyyttä kun toimitaan kasvien kanssa. Kutsuin vahingossa lapsia oppilaiksi, vaikka emme ole koulussa. Lasten näkemysten seuraaminen on kivaa. (Askon tutkimuspäiväkirja, 8.7.2020.)

 lin työpajassa sekä taidekasvattajan että tutkijan roolissa. Ensimmäisessä esimerkissä kuvattu toimintani tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus ja niissä pidättäytyminen ovat mitä ilmeisimmin kaikuja kokemuksestani peruskoulun luokanopettajana. Työhistoriastani oli hyötyä toimiessani lasten kanssa, mutta se sai minut myös pidättäytymään tavoitteellisen toiminnan ajatuksessa sekä pysymään tiukemmin auktoriteetin roolissa, vaikka pyrkimyksenä oli purkaa myös oppimistapahtuman hierarkkista valtasuhdetta. Tutkimuspäiväkirjani muistuttaa, että välillä epähuomiossa jopa kutsuin kesän työpajassa lapsia oppilaiksi.

 aidekasvattajan ja tutkijan rooli oli ajoittain haastava yhdistää. Eri ikäisille mielekkään taidetyöpajatyöskentelyn luomisen lisäksi haasteensa toiminnalle toi omat odotukseni opinnäytteen onnistumiseksi. Desentralisaatio vaikutti lukemisen perusteella helpommalta kuin se olikaan. Koin hankalaksi purkaa toimintamme ihmiskeskeisyyttä hyvistä aikeistani ja suunnitelmistani huolimatta, mitä edellä mainitusti hankaloitti lisäksi roolini pedagogina. Halunani oli toimia eettisesti oikein paitsi kasvien myös lasten kannalta, koska samalla olin vastuullisessa asemassa heihin nähden. Vastuu määritti rooliani työpajassa niin, että keskityin monesti enemmän lasten välisiin suhteisiin enkä pelkästään opinnäytteen kannalta keskeiseen monilajisuuteen. En myöskään ryhtynyt painostamaan lapsia mihinkään sellaiseen, johon he eivät olleet valmiita, en edes

”olemiseen” ja tekemättömyyteen, vaikka se olisikin ollut mielestäni heikon toiminnan mukaista aktiivista passiivisuutta.

 iimeinen esimerkkitapaukseni on osoitus tilanteesta, jossa mielestäni onnistuin haastamaan rooliani luomalla puitteet lapsilähtöiselle toiminnalle kasvien kanssa ja olemaan kaikkietävän toimintaa ohjaavan opettajahahmon sijaan osa lasten ja kasvien muodostamaa performanssia sitä samalla havainnoiden. Osallistuinkin toimintaan mm. lukemalla kasveille ääneen ja lähtemällä lasten kokeiluihin mukaan.

 uten päiväkirjalainauksestani ilmenee, olen lopulta myös ihminen, mitä ominaisuutta on mahdoton paeta. Tulinkin opinnäytteen tekemisen myötä enemmän tietoisesti toimintamme ihmiskeskeisyydestä, vaikka tavoitteena oli ihmisen desentralisaatio. Etenkin omat ihmiskeskeiset pedagogisen suunnittelun ja sääntöjen luomisen tarpeeni tulevat esille ja näyttäytyvät aiempaa selkeämmin, jolloin niiden haastaminen on toivottavasti jatkossa helpompaa. Pauliina Rautio (2013) kirjoittaa ihmiskeskeisyyden eri ulottuvuuksien tunnistamisen tärkeydestä. Ihmiskeskeisyydestä kategorisesti pois pyrkimisen sijaan meidän tulisi pikemminkin oppia tunnistamaan ihmiskeskeisyyden eri tasoja ja sitä, kuinka ihmislajina olemme jo osa luontoa, emme siitä erillisiä. (Rautio 2013, 446–449.)

 aospuutarha on syventänyt ymmärrystäni ei-tietämisen määrästä. Sain pintaraapaisun aiheeseen, jonka tutkiminen kiinnostaisi lisää. En edelleenkään tiedä, millaista kasveista on elää omaa meidän silmissämme hidasta kasvielämänsä ja millaista olisi kasvina kokea asioita. En voi saavuttaa ihmisenä niiden kokemusmaailmaa edes kasvitutkimuksen tuloksia lukemalla. Näen kuitenkin, että monilajisen kohtaamisen yrittäminen kannattaa, vaikka se tuntuisi epävarmalta (Pacini-Ketchabaw, Taylor & Blaise 2016, 164).

 len joutunut pohtimaan, onko opinnäytteeni sovellettavissa kuvataidekasvatukseen tai onko toimintani kasvien ja lasten kanssa taidekasvatusta lainkaan. Mira Kallio (2010, 16) ja Tiina Pusa (2010, 44) kirjoittavat siitä, kuinka taidekasvatusta ovat häirinneet kielteiset kasvatustermiin liitettävät konnotaatiot. Kuvataidekasvatus on kuitenkin paljon muutakin kuin luokkahuoneessa tapahtuvaa kuvataiteen oppiaineen opetusta ja opettaja-oppilasmuotoista toimintaa. Se voi olla vallitsevien arvojen kyseenalaistamista, valmistautumista muutokseen eikä pelkästään koulun sisällä, vaan laajemmin ymmärrettynä muutoksena eettisesti parempaan. (Pusa 2010, 44.) Ihmiskeskeisen kasvuun ja kehitykseen liittyvän perinteisen miellelyhtymän sijaan taidekasvatuksen ja sen tutkimuksen merkitys voi olla jonkin kulttuurisen käytännön kriittisessä havainnoinnissa tai näkyväksi tekemisessä tai mahdollisuutena vaikuttaa kasvatuksen arvoihin ja päämääriin. Taidekasvatuksen tutkimus ei välttämättä tutki lainkaan opetusta tai oppimista. (Kallio 2010, 16.)

 asvifilosofit, joiden ajatteluun tutkielmassani paljon nojaan, ehdottavat, että tarvitsemme uusia ajattelumalleja, jotka ottavat huomioon monimuotoisen ja monilajisen tapamme olla maailmassa. Ympäristöhuolen aikakaudella kuudennen sukupuuttoaalton ravistellessa planeettaamme toivon opinnäytteeni olevan tämänkaltaisen avaus. Kuvainnollisesti esittäen voisin sanoa itse oppineeni aikoinaan kylvämään suoriin riveihin ja kitkemään, ja voin opettaa tätä ajattelutapaa eteenpäin tai suunnata sen sijaan kohti Kaaospuutarhamaista rönsyilevää toimintaa.

5 EPILOGI – PALUU PUUTARHALLE

Kuva 37 Heikura 2020

Kuva 38 Heikura 2020

 arderin (2013, 183) mukaan kunnioittaaksemme kasvien elämää meidän pitää kunnioittaa niiden aikaa, minkä takia koin vierailun puutarhalle vielä syksyllä olennaisena ja henkisesti tärkeänä päätöksenä Kaaospuutarha-projektille. En ollut käynyt siellä heinäkuun taidetyöpajamme jälkeen.

 uistan, kuinka lumoavaa rehevyys oli, kun heinäkuussa astuimme sisään kaninkolosta toiseen maailmaan kuukauden kuluttua kylvöpäivästä. Tuoksuherneet kurottelivat toisten kasvien päälle, auringonkukka oli levittänyt valtavat karheat lehtensä ja suuren nuppunsa salaatin ylle, kaikkialla oli riemastuttavan runsasta – ja kaoottista. Kun kysyin Kanilta, mikä oli suurin ihmetyksen aihe viikon aikana, vastauksena oli se, miten kaikki oli kasvanut niin valtavasti kesän aikana.

 okakuussa kohtasin rönsyilevät, syksyn säässä jo rappeutuneet kasvit kasvulaatikoissaan uudestaan. Tutut kanssatoimijat kannattelivat yhä itseään puutarhan tilassa ja ajassa painovoimaa uhmaten. Muistin kasvien nimet kesältä. Niistä oli muodostunut minulle merkityksellisiä yksilöitä ja muita kuin lajinsa edustajia. Yritin suunnata huomioni kehollisiin,

aistittaviin asioihin kasvien läheisyydessä. Kuuntelin ympärilläni olevaa äänimattoa, tuulen huminaa, kasvien ja puiden oksien aiheuttamaa suhinaa ja muistelin kesällä taltioimiamme kasvisignaaleja. Saatoin myös kuvitella maanalaiset juuret ja rihmat mullassa. Mietin kasvien välisiä yhteyksiä sekä niiden lähettämiä sähköisiä ja kemiallisia kylmyydessä ehkä jo hidastuneita viestejä.

 autin kuuma teetä termospullosta jatkaen oleilua Kaaospuutarhalla kierrellen ja tutkien näköaistin varassa kasvien pieniä yksityiskohtia ja kasvien suhteita toisiinsa nähden. Kesän kasvu oli pysähtynyt, Kauniskasvi oli jo kuin ruskeaa paperinarua Aukki Auringonkukan varteen kietoutuneena. Puutarha vaikutti ulkoisesti lähes kuolleelta, mutta tiesin uuden elämän piilevän monivuotisten lajien juurissa ja yksivuotisten kasvien kypsyvissä siemenissä potentiaalina seuraavan kevään kasvulle. Kasvien aika onkin ennen kaikkea syklistä aikaa (Marder 2013, 94). Kasvit olivat nyt selvästi pyrkimässä ulos ihmisen rajaamista kasvulaatikoista. Jos kasvu jatkuisi omillaan, ainakin kehäkukan ja auringonkukan siemeniä alkaisi varmasti seuraavana keväänä itää lavojen ulkopuolella. Kosketin karheaa lehteä ja poimin siemenkotia mukaani seuraavan kesän kotipuutarhan viljelyksiä varten mantereen puolelle. Haistoin syksyisen hieman imelän ja ryytisen muhevan maan tuoksun. Tunsin maan jalkojeni alla ja tuulen kasvoillani sekä koin kasvipersoonien kaasujen virtauksen kehoni läpi.

 asvien kanssa oleminen puutarhalla alkoi vaikuttaa kokemukseeni. Koin jakavani saman ajan ja tilan niiden kanssa keskittyessäni havainnointiin aistieni ja kehoni kautta. Tunsin jääneeni irralleen ihmisen ajasta, mitä jo lauttamatka saareen pois kaupungin kiireestä vahvisti. Aistin puutarhan syklisen hitauden ja tunsin kehoni yhteyden ympärilläni olevaan luontoon ja syksyiseen hajoamiseen eniten haju- ja näköaistini avulla. Kasvien kohtaaminen herkisti minut niiden ajalle, kesän kasvamisen ja kukoistamisen, syksyisen hajoamisen ja seuraavan kevään uudelleen kasvamisen kierrolle. Ajatteluni läheni ehkä ei-kognitiivista olemista ja tuli kasvinkaltaiseksi, keskeltä joka suuntaan lähteväksi (Marder 2013, 63). Kokivatko kasvit minut, minun hiilidioksidi-impulssini ja läsnäoloni, varjoni ja lämpöni, kosketukseni ja arvostavan varovaisen vierailuni puutarhalle? Minuun ne ainakin vaikuttivat monin tavoin. Lähdin puutarhaltä henkisesti ja fyysisesti virkistäytyneenä. Kasvien hiljainen murtautuminen ulos laatikoista oli alkanut.

LÄHTEET

Arlander, Annette 2015: "Performances for Camera." <https://icehole.fi/issue2/performances-for-camera/> Haettu 4.12.2020.

Arlander, Annette 2017: "Four Workshops - Four Approaches to Performance Art." Teoksessa Porkola, Pilvi (toim.): *Performance artist's workbook: On teaching and learning performance art : essays and exercises*. Helsinki: University of the Arts, Theatre Academy, s. 33–47.

Arsem, Marilyn 2011: "Some Thoughts on Teaching Performance Art." <http://totalartjournal.com/archives/638/some-thoughts-on-teaching-performance-art-in-five-parts/> Haettu 4.12.2020.

Esitystaiteen keskus ry: "Mitä on esitystaide?" <https://www.eskus.fi/esitystaide/> Haettu 16.10.2020.

Ferrando, Francesca 2013: "Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism, Metahumanism, and New Materialisms Differences and Relations." *Existenz* vol. 8, no. 2/2013, s. 26–32.

Hailuoto: <https://fi.wikipedia.org/wiki/Hailuoto> Haettu 15.8.2020.

Hailuodon luonto: <https://www.luontoon.fi/hailuoto/luonto> Haettu 15.8.2020.

Hall, Matthew 2011: *Plants as persons : a philosophical botany*. Albany: State University of New York Press.

Hamm, Kalle 2018: "Kasveja Kuunnellen." <https://koneensaatio.fi/kasveja-kuunnellen/> Haettu 31.5.2020.

Hohti, Riikka & Tammi, Tuure 2017: "Lasten osallistuminen ja posthumanistinen ontologia: Urituvaa ja emergenttiä kartoittamassa." *Kasvatus & Aika* (Verkkolehti), vol. 11, no. 1/2017, s. 69–83.

Hohti, Riikka & Tammi, Tuure 2019: "The Greenhouse Effect: Multispecies Childhood and Non-innocent Relations of Care." *Childhood* (Copenhagen, Denmark), vol. 26, no. 2/2019, s. 169–185.

Humaloja, Tiina 2016: *Merkityksellinen maisema: Näkökulmia taideperustaiseen ympäristökasvatukseen puutarhassa ja metsässä*. Helsinki: Lasten ja nuorten puutarhayhdistys ry.

Kallio, Mira 2010: "Taideperustainen tutkimusparadigma taidekasvatuksen sosiokulttuurisia ulottuvuuksia rakentamassa." Teoksessa *PARADIGMA/Synnyt* -verkkojulkaisu 4/2010; s. 15–25.

Kokkonen, Tuija 2016: "Kun emme tiedä. Keskustelemassa "meitä" uusiksi: lajienväliset esitykset ja esitystaiteen rooli ekokriisien aikakaudella." Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.): *Posthumanismi*. Turku: Eetos-julkaisuja 15, s. 179–209.

Kokkonen, Tuija 2017: *Esityksen mahdollinen luonto : Suhde ei-inhimilliseen esitystapahtumassa keston ja potentiaalisuuden näkökulmasta*. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Esittävien taiteiden tutkimuskeskus.

Kuokka, Veera 2015: *Koulu puutarhassa: Hermeneuttis-fenomenologinen tutkielma puutarhapedagogiikan ja taidekasvatuksen suhteesta*. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.

Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea 2014: "Johdanto: Mitä posthumanismi on?" Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.): *Posthumanismi*. Turku: Eetos-julkaisuja 15, s. 13–32.

MacLure, Maggie 2013: "Researching without representation? Language and materiality in post-qualitative methodology." *International Journal of Qualitative Studies in Education: Post-Qualitative Research*, vol. 26, no. 6/2013, s. 658–667.

Malone, Karen 2016: "Reconsidering Children's Encounters With Nature and Place Using Posthumanism." *Australian Journal of Environmental Education*, vol. 32, no. 1/2016, s. 42–56.

Marder, Michael 2013: *Plant-thinking : A Philosophy of Vegetal Life*. New York: Columbia University Press.

Mäki-Kerttula Marla, Sund Henrietta & Vienonen Sanna 2018: *Puutarhapedagogiikka varhaiskasvatuksessa - toiminnan aloittaminen ja oppaan luominen Pilke luontopäiväkoti Kurkeen*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Pollan, Michael 2002: *Halun kasvioppi: maailma kasvin näkökulmasta*. Suom. Jussi Hirvi. Helsinki: Green Spot.

Pacini-Ketchabaw Veronica, Taylor, Affrica & Blaise, Mindy 2016: "Decentring the Human in Multispecies Ethnographies." Teoksessa Taylor, Carol A. & Hughes Christina (toim.): *Posthuman Research Practices in Education*. Hampshire: Palgrave Macmillan. Houndmills, Basingstoke, s. 149–167.

Porkola, Pilvi 2017: "Introduction." Teoksessa Porkola, Pilvi (toim.): *Performance artist's workbook: On teaching and learning performance art : essays and exercises*. Helsinki: University of the Arts Helsinki, Theatre Academy, s. 11–15.

Porkola, Pilvi 2017: "Dealing with the Confusion: Seven Keys to Viewing Performance Art." Teoksessa Porkola, Pilvi (toim.): *Performance artist's workbook: On teaching and learning performance art : essays and exercises*. Helsinki: University of the Arts Helsinki, Theatre Academy, s. 71–79.

Porkola, Pilvi 2020: Keskustelu Reality Show -performanssitaiteen kurssilla esitystaiteen käsitteistä. 27.4.2020.

Pukema, Anna 2014: *Kasva ja opi puutarhassa!: Lapsilähtöisen puutarhatoiminnan käsikirja varhaiskasvatuksesta nuorisotoimeen*. Helsinki: Lasten ja nuorten puutarhayhdistys.

Pusa, Tiina 2010. "Pienin yhteinen jaettava. "Konfuusi" taidekasvatuksen tutkimuksessa." Teoksessa *PARADIGMA/Synnyt* -verkkojulkaisu 4/2010; s. 44–49.

Rautio, Pauliina 2013: "Being nature: interspecies articulation as a species-specific practice of relating to environment." *Environmental Education Research*, vol. 19, no. 4/2013, s. 445–457.

Sederholm, Helena 1998: *Starting to Play with Arts Education. Study of Ways to Approach Experiential and Social Modes of Contemporary Art*. Jyväskylä Studies in the Arts, no. 63. University of Jyväskylä.

Sederholm, Helena 2000: *Tämäkö taidetta?* Helsinki: WSOY.

Sederholm, Helena 2010: "Johdatus nykytaiteeseen." <http://2010.helsinginjuhlaviikot.fi/fi/johdatus-nykytaiteeseen.html> Haettu 1.10.2019.

Sederholm, Helena 2010: "Nykytaide Q & A." <http://2010.helsinginjuhlaviikot.fi/fi/johdatus-nykytaiteeseen.html> Haettu 28.12.2019.

Snellman, Mikko 2018: *Kaikuja pimeästä-hämärästä metsästä. Affekti nykytaiteen oppimisen äärellä ja subjektiviteetin ekologia(ssa)*. Espoo: Aalto-yliopiston julkaisusarja Doctoral Dissertations 181/2018. AaltoARTS Books.

Somerville, Margaret & Powell, Sarah 2017: "Thinking Critically With Children of the Anthropocene: (Un)Learning the Subject in Qualitative and Postqualitative Inquiry." *International Review of Qualitative Research*, vol. 10, no. 4/2017, s. 14–35.

Springgay, Stephanie & Truman, Sarah E. 2018. "On the Need for Methods Beyond Proceduralism: Speculative Middles, (In)Tensions, and Response-Ability in Research." *Qualitative Inquiry*, vol. 24, no. 3/2018, s. 203–214.

St Pierre Elizabeth Adams 2014a: "A Brief and Personal History of Post Qualitative Research: Toward "Post Inquiry"." *JCT (Online)*, vol. 30, no. 2/2014, s. 2–19.

St. Pierre, Elizabeth Adams 2014b: "Practises for the "New" in the New Empiricism, The New Materialism, and Post Qualitative Inquiry." <https://blogs.helsinki.fi/agora-new/tag/post-qualitative-inquiry/> Haettu 30.3.2020.

Taguchi, Hillevi Lenz 2011: "Investigating Learning, Participation and Becoming in Early Childhood Practices with a Relational Materialist Approach." *Global Studies of Childhood*, vol. 1, no. 1/2011, s. 36–50.

Taylor, Affrica & Pacini-Ketchabaw, Veronica 2015: "Learning with children, ants, and worms in the Anthropocene: towards a common world pedagogy of multispecies vulnerability." *Pedagogy, Culture & Society*, vol. 23, no. 4/2015, s. 507–529.

Taylor, Affrica 2017: "Beyond stewardship: common world pedagogies for the Anthropocene." *Environmental Education Research: Special Section Curated by Iris Duhn, Karen Malone and Marek Tesar: Troubling the Intersections of Urban/Nature/Childhood in Environmental Education*, vol. 23, no. 10/2017, s. 1448–1461.

Taylor, Carol A. & Hughes Christina 2016: "Introduction." Teoksessa Taylor, Carol A. & Hughes Christina (toim.): *Posthuman Research Practices in Education*. Hampshire: Palgrave Macmillan. Houndmills, Basingstoke, s. 1–4.

Taylor, Carol A. 2016: "Edu-crafting a Cacophonous Ecology: Posthumanist Research Practices for Education." Teoksessa Taylor, Carol A. & Hughes Christina (toim.): *Posthuman Research Practices in Education*. Hampshire: Palgrave Macmillan. Houndmills, Basingstoke, s. 5–24.

Taylor, Diana & Levine, Abigail 2016: *Performance*. Durham: Duke University Press.

Varto, Juha & Nykänen, Pauliina 2017: *Taiteellinen tutkimus: Mitä se on? Kuka sitä tekee? Miksi?* Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.

Zaitsev, Darja 2018: *What can we learn from working with plants?* Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.

Yhteiselo-näyttely: <https://kiasma.fi/arkisto/sivu/2> Haettu 31.5.2020.

Ylirisku, Henrika 2020: Postkvalitatiivinen tutkimus? Opinnäyteseminaari 19–20. -diat, 27.3.2020.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Heikura, Asko 2020.

Kuva 2. Heikura, Asko 2020.

Kuva 3. Heikura, Asko 2020.

Kuva 4. Hatuntekijä 2020.

Kuva 5. Heikura, Asko 2020.

Kuva 6. Heikura, Asko 2020.

Kuva 7. Heikura, Asko 2020.

Kuva 8. Heikura, Asko 2020.

Kuva 9. Heikura, Asko 2020.

Kuva 10. Heikura, Asko 2020.

Kuva 11. Heikura, Asko 2020.

Kuva 12. Heikura, Asko 2020.

Kuva 13. Heikura, Asko 2020.

Kuva 14. Heikura, Asko 2020.

Kuva 15. Heikura, Asko 2020.

Kuva 16. Tittelityy 2020.

Kuva 17. Heikura, Asko 2020.

Kuva 18. Heikura, Asko 2020.

Kuva 19. Heikura, Asko 2020.

Kuva 20. Heikura, Asko 2020.

Kuva 21. Heikura, Asko 2020.

Kuva 22. Heikura, Asko 2020.

Kuva 23. Hatuntekijä 2020.

Kuva 24. Heikura, Asko 2020.

Kuva 25. Heikura Asko 2020.

Kuva 26. Hatuntekijä 2020.

Kuva 27. Kuningatar 2020.

Kuva 28. Herttakuningas 2020.

Kuva 29. Hatuntekijä 2020.

Kuva 30. Kani 2020.

Kuva 31. Laurila, Tiina 2020.

Kuva 32. Alice 2020.

Kuva 33. Tittelitom 2020.

Kuva 34. Tittelityy 2020.

Kuva 35. Heikura, Asko 2020.

Kuva 36. Laurila, Tiina 2020.

Kuva 37. Heikura, Asko 2020.

Kuva 38. Heikura, Asko 2020.

Kuva 39. Heikura, Asko 2020.

Kuva 40. Heikura, Asko 2020.

Kuva 41. Heikura, Asko 2020.

Kannen ja kasvigallerian kuva-aiheet:

<https://pngtree.com/so/frame-clipart'>frame> clipart
png from pngtree.com

https://pngtree.com/freepng/variety-leaf-sketch-drawing-black-and-white-line-art-on-white-background_5341147.html

Erikoisfontti:

Planttype

LIITTEET

LIITE 1

Hailuodon kunta
Oppiva saari/Kaija Sipilä
TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

1 PÄÄVASTUULLINEN TUTKIMUSLUVAN HAKIJA

Heikura Asko

90410 Oulu

asko.heikura@aalto.fi | asko.heikura@edu.hailuoto.fi

Aalto-yliopisto

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Taiteen laitos

Kuvataidekasvatus

Taiteen maisteriopintojen opinnäytetyö

2 TUTKIMUSRYHMÄN MUUT JÄSENET

-

3 TUTKIMUS

- a. Tutkimuksen nimi: Kaaospuutarha – posthumanistisen nykyaidekasvatustyöpajan satoa
- b. Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/tutkimuslaitoksessa: 23.3.2020
Tutkimuksen hyväksyjä: Helena Sederholm
Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika: 31.12.2020
- c. Tutkimuksen taso: Maisterin opinnäytetyö
- d. Tutkimuksen kohdealue: Perusopetus
- e. Tutkimuksen kohdeyksiköt kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla: Hailuodon peruskoulu/Kaija Sipilä
Tutkimuksen toteuttamisesta puhuttu alustavasti joulukuussa 2019
- f. Otoksen koko: Taideleirille ilmoittautuneet oppilaat max 20
Tutkittavat ovat alle 16-vuotiaita, joten huoltajilta kysytään tutkimuslupa
- g. Tutkimusmenetelmät: Taideperustainen tutkimus, fenomenologia, havainnointi, tutkimuspäiväkirjojen pito
- h. Taltiointi: Tutkittavat pitävät tutkimuspäiväkirjaa perinteisesti/sähköisesti. Tutkittavia ja heidän taiteellisia tuotoksia voidaan valo- ja videokuvata.
- i. Tunnistetiedot: Tutkimus ei sisällä henkilöiden tunnistetietoja. Valo- ja videokuvissa huomioidaan, ettei ketään tunnisteta.
- j. Aineiston suunniteltu keruu-aika ja säilyttäminen: Aineiston suunniteltu keruu-aika alkaa toukokuussa 2020 ja päättyy elokuussa 2020. Aineisto käsitellään ja raportoidaan syksyn 2020 aikana. Aineistoa säilytetään niin kauan, kunnes tutkimus on julkaistu, jonka jälkeen aineiston hävitetään (viimeistään 31.5.2021).
- k. Lyhyt kuvaus aineiston tietoturvasäilyttämisestä ja hävittämisestä: Aineisto säilytetään lukitus- ja yksityösuunnossa ja se hävitetään. Ennen hävittämistä tarjotaan tutkittaville mahdollisuus ottaa vastaan tutkimuspäiväkirjat ja muu aineisto takaisin itselleen.

4 TUTKIMUSLUVAN HAKIJAN JA TUTKIMUSRYHMÄN SITOUKSET JA ALLEKIRJOITUKSET

Sitoudun siihen, että en ilmaise tutkimuksen yhteydessä käytettävissä olleita luottamuksellisia tietoja sivullisille. Edellä

mainittu sitoumus tarkoittaa tutkimuksen yhteydessä saamieni tietojen vaitiolo- ja salassapitovelvollisuutta. Olen tietoinen lainsäädännön, erityisesti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain henkilötietojen käsittelylle asettamista vaatimuksista sekä vastuusta tietojen lainmukaisesta käsittelystä. Kaikkien niiden henkilöiden, jotka käsittelevät salassa pidettäviin asiakirjoihin tai henkilörekistereihin sisältyviä tietoja, on annettava sitoumus joko tällä lomakkeella tai saman sisältöisenä erillisellä liitteellä. Sitoumus on aina toimitettava alkuperäisenä (ei sähköpostilla).

Paikka ja päivämäärä
Oulussa 6.4.2020

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Asko Heikura

5 TUTKIMUKSEN OHJAAJA

Henrika Ylirisku
Aalto-Yliopisto
Otaniementie 14, 02150 Espoo

henrika.ylirisku@aalto.fi

Lupa ja allekirjoitus ohjaajalta saatu AiVo-lomakkeessa.

6 LIITTEET

Tutkimussuunnitelma
Tiedotuskirje huoltajille ja oppilaille
Suostumusasiakirja huoltajille (kun tutkittava on alle 16-vuotias)

7 LUVAN MYÖNTÄMINEN

(x) MYÖNNETÄÄN
() EI MYÖNNETÄ

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2

SUOSTUMUSASIAKIRJA

Nimi:

Ikä:

EU:n tietosuoja-asetuksen ja kansallisen tietosuojalain mukainen vapaaehtoinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Tutkimuksen osallistumisen vapaaehtoisuus

Tutkittavat valikoidaan tutkimukseen kesän 2020 taideleirille ilmoittautumisten perusteella. Ilmoittautumiset kerätään toukokuussa 2020. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkittavalla on oikeus kieltäytyä, keskeyttää tutkimukseen osallistumisensa tai peruuttaa suostumuksensa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa ilman, että sillä on haitallisia vaikutuksia tutkittavalle. Tutkittava tekee tällaisen ilmoituksen suoraan tutkimuksen tekijälle Asko Heikuralle.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisena näyttäytyy puutarhassa toteutettu posthumanistinen nykyaidekasvatustyöpaja. Osakysymyksinä tutkimuksessa on (1) millaista aistitietoa paja välittää ja (2) mikä merkitys sillä on taidekasvatuksen kannalta.

Suostun siihen, että taideleirillä kerättyjä havaintoja, muistiinpanoja, tutkimuspäiväkirjoja ja taiteellisia tuotoksia voi käyttää tutkimuksen tekemiseen. Suostun myös valo- ja videokuvauksen käyttämiseen tutkimuksen tekemisessä. Tutkittavilta kerätään ainoastaan ikää ja sukupuolta koskeva tieto. Tietoja käsittelee Asko Heikura. Tutkittavan tiedot suojataan ja tiedot käsitellään ja esitetään joka vaiheessa niin, että yksilökohtaiset tiedot eivät paljastu eikä tutkittavaa tunnista. Tietoja ei kerätä muualta. Tietoja ei luovuteta ulkopuolelle tai siirretä kolmanteen maahan. Tutkimuksen kesto on touko-elokuu 2020. Tulokset raportoidaan ja julkistetaan sähköisenä AaltoFinna palvelun kautta, josta sen voi löytää julkaisun jälkeen tekijän nimellä loppukeväästä 2021. Kerätty aineisto ja tutkimusrekisteri tuhoetaan sen jälkeen, kun tutkimus on hyväksytty.

Suostumuksen antaja (alle 16-vuotiaan huoltaja):

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennyt

Suostumuksen vastaanottaja

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennyt

Kopio asiakirjasta on annettava suostumuksen antajalle.

LIITE 3

Osallistuja	Ikä vuosina	Oma kasvikaveri, ikä kuukausina
Tittelityy	15 v.	Riesaruoho n. 1 kk
Kuningatar	9 v.	Kaunisköynnös n. 2 kk
Tittelitom	13 v.	Tatjana (ruohonleikkuri) ja Löysä Kimmo n. 1 kk
Alice	9 v.	Lehtisalaatti n. 1 kk
Hatuntekijä	9 v.	Sokerimato n 1 kk
Herttakuningas	9 v.	Möhköfantti n. 2 kk
Valekilpikonna	10 v.	-
Kani	9 v.	Aukkiauringonkukka n. 2 kk

Kuva 40 Heikura 2020

Kuva 41 Heikura 2020

KIITOS!

Henrika Ylirisku, Ville, Hailuodon yhteisöpuutarha ja Hailuodon kunta sekä kanssatoimijani.

